

ЖАҲОН ШЕЪРИЯТИ ДУРДОНАЛАРИ

Расул ҲАМЗАТОВ

УМР КАРВОНИ

шеърлар

ТОШКЕНТ — «O‘ZBEKISTON» — 2013

УЎК: 821.512.133-1

КБК 84(2Рос.Дор)

X 24

— Рус адаб.

N1 31823
2 q.

2014/8 A 650	Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston MK
--------------------	--

ISBN 978-9943-01-923-2

© «O'ZBEKISTON» HMIY, 2013

СЎЗ ЙЎЛИ

XX аср жаҳон адабиётининг забардаст намо-
яндаларидан бири, машҳур авар шоири, давлат
ва жамоат арбоби Расул Ҳамзатов 1923 йилда
Доғистон Республикаси Хунзах туманидаги
«шоирлар овули» бўлмиш Цадада Халқ шоири
Ҳамзат Цадаса хонадонида туғилган. Беш ёшида
овулдаги мактабга боради. Ўн олти ёшида Бўйноқ
педагогика билим юртини тугатиб, 1940—1945
йиллар мобайнида аввал мактаб ўқитувчиси
бўлади, кейин театрда суфлёр бўлиб ишлайди,
авар сайёр театри режиссёрининг ўринбосари
сифатида бутун Доғистонни айланиб чиқади. Рес-
публика газетаси ва радиосида адабий ходим си-
фатида хизмат қилади. Бу даврда шоир ҳаётида
икки муҳим воқеа содир бўлади: биринчиси —
отаси билан Махачқалъага кўчиб ўтади, иккин-
чиси — «Ҳассос муҳаббат ва оташин нафрат» (1943)
номли илк китоби босилиб чиқади¹. 1945—1950
йилларда Москвадаги Максим Горький номидаги
Адабиёт институтида таҳсил олади. 1951 йилдан

¹ Бу маълумотлар ҳақида қаранг: *Дементьев В.* Расул
Ҳамзатов (Жизнь и творчество). Москва, 1984. С. 68—69.

бошлаб, узоқ йиллар мобайнида Доғистон Ёзувчилар уюшмасини бошқарган.

«Бизнинг тоғлар» (1947), «Менинг юртим» (1948), «Тоғлар ўлкаси», «Туғилган йилим» (1950), «Доғистон баҳори» (1955), «Бир хонадон фарзандлари» (1956), «Янги учрашув» (1957), «Қалбим менинг тоғларда» (1959), «Юксак юлдузлар» (1962), «Битиклар» (1963), «Юлдуз юлдуз билан сўзлашар» (1964), «Йиллар ортидан йиллар» (1968), «Ўчоқ бошида» (1969), «Чегара» (1972), «Севги сонетлари» (1973), «Муҳаббатнома» (1974), «Сўнгги баҳор» (1976), «Аёллар ороли» (1980), «Йигирманчи аср» (1983), «Йиллар ҳисоби» (1986), «Ишқ китоби» (1987), «Мени сеvgи қонунига кўра жазола» (2003) каби кўплаб китоблари чоп этилган. «Отам билан суҳбат» (1953), «Тоғ қизи» (1958), «Оналарни асранг» (1978), «Зарема», «Овулдан мужда» дostonларини ёзган. Икки китобдан иборат «Менинг Доғистоним» (1967—1971) насрий асари, мухтасар қилиб айтганда, ҳаёт ва адабиёт, она ватан ва замондошлар ҳақида битилган. У ўтган аср «60-йилларининг иккинчи ярмида қардош халқлар адабиётидаги сохта ватанпарварлик ғоялари ўрнига миллий ғоя ва миллий ғурур туйғусининг шаклланишида муҳим роль ўйнаган»¹. «Туғилган йилим» (1952) ва «Юксак юлдузлар» (1963) китоблари юксак мукофотларга сазовор бўлган. 1959 йилда унга

¹ Ҳамзатов Расул // Ўзбекистон миллий энциклопедияси. 11-жилд. Тошкент, 2005. 293-бет.

Доғистон халқ шоири унвони берилган. Китобдан-китобга Расул Ҳамзатов истеъдодининг янгидан-янги қирралари намоён бўлиб, бадий маҳорати ошиб борди. Шу тариқа, бор-йўғи етмиш хонадондан иборат Цада овулидан чиққан Расул Ҳамзатов етти иқлимга машҳур шоир бўлди. Таниқли латиш шоири Эдуардас Межелайтис айтгани каби, Расул Ҳамзатов қадрдон Доғистонининг бир неча ўн минг аҳолиси гаплашадиган авар тилида ижод қилади. Ҳолбуки, уни бутун дунё аҳли ўқийди¹. «Дунё миқёсидаги воқеа-ҳодисаларни ўзининг қалб мулкига айлантириб, чуқур идрок этиб, бадий ифодалаш орқали унинг асарлари умумбашарий аҳамият касб этади»².

У Пушкин, Лермонтов, Блок, Маяковский каби улкан рус шоирларининг кўплаб асарларини авар тилига маҳорат билан таржима қилган моҳир таржимон ҳам ҳисобланади. Айни пайтда, кўплаб ўз асарларини мутаржимлар билан бирга таржима қилганидан улар «муаллифлаштирилган таржима» мақомини олган.

Расул Ҳамзатов том маънодаги йирик шахс, фавқулодда сиймо. Унинг шеърияти ўзида Шарқу Фарб адабиёти анъаналарини ажойиб бир тарзда омихта қилиб юборгани билан ҳам ўзига хос

¹ Межелайтис Э. Поэт орлиного полета // Ҳамзатов Р. Двадцатый век (Избранные стихотворения). Москва: «Известия», 1983. С. 6.

² Шукуров Н. Доғистон лочинининг парвози (Сўзбоши) // Ҳамзатов Р. Бир хонадон фарзандлари. Тошкент, Ғ.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1982, 6-бет.

теранликка ва жозиблага эга. Бу шеърият дарахти ўз миллий илдизларидан узилмагани, билъакс ўзи озикланган заминдан куч олгани учун ҳам фаллакка юксалиб, барчанинг эътиборини ўзига қаратди.

«Расул Ҳамзатов шеъриятининг илдизлари миллий заминдан озиклангани учун ҳам моҳият эътиборига кўра халқчилдир, шоир ўз ижоди елканини давримиз шамоли билан тўлдиради», — деган эди бу ҳақда дўсти ва сафдоши Қайсин Қулиев¹.

Расул Ҳамзатов шеърияти ҳамиша, ҳар қандай шароитда кишиларни некбинликка ундаши, буюк ҳаётбахш руҳи билан муҳим аҳамият касб этади. Бу шеърият — дунёнинг, инсониятнинг ёруғ келажагига чексиз умид билан қарашга ундаб, ўқувчига шу ишончни мустаҳкам тарзда сингдира олади. Бу шеърият ўз жозибаси билан ҳар қандай тил ва миллат намоянчасини ўзига тортиш қувватига эга.

Расул Ҳамзатов қайси жанрда қалам тебратмасин, ўша жанрни ижодининг асосий йўналишига айлантиради: элегиялар, саккизликлар, сонетлар, тўртликлар, битиклар, ривоятлар, эпиграммалар шулар жумласидандир. Бу жанрдаги изланишларини у алоҳида китоблар тарзида эълон қилади.

¹ Кўчирма қуйидаги китобдан олинди: Дементьев В. Расул Ҳамзатов (Жизнь и творчество). С. 86.

Расул Ҳамзатов ижоди мавзу жиҳатидан бой, жанрига кўра ранг-баранг, услубан ўзига хос, мазмуни теран, тили содда, ифода тарзи самимий. Бу шеърлар фалсафий теранлиги, чуқур ҳаётийлиги, фикру туйғулар самимияти, тимсо-лу ташбеҳларининг кундалик турмушдан олин-ганлиги, оддий ва содда, айна пайтда гўзал ва таъсирчанлиги, ҳассос лириزمи, халқона услуби ва тили билан бутун дунё адабиёт муҳибларини бирдай ўзига жалб қилиб келмоқда. Э. Межелай-тис таъбири билан айтганда, Расул Ҳамзатов — бутун вужуди билан мағиз-мағзигача «битиб кет-ган» лирик¹.

Шоирнинг кўп шеърлари Шарқ шеъриятида машҳур савол-жавоб санъати асосида яратилган.

Расул Ҳамзатов кўплаб халқ афсона-ривоятла-рини ҳам қайта ишлаб, улар асосида гўзал асарлар яратади. Ва, албатта, бу ривояту афсоналар шарқо-на характерга эга. Расул Ҳамзатов шеъриятида фольклор мотивлари замонавий мазмун билан чамбарчас туташиб кетган, деб ёзади бу ҳақда шоир ижодининг талқиқотчиларидан бири Вадим Дементьев².

Расул Ҳамзатов шеърларига мавзуни ҳаётдан олади, биз ҳар куни кўрадиган, лекин эътибор бермайдиган нарса-ҳодисалардан кутилмаган таш-беҳлар яратади. Жумладан, мана бу оддий ҳаёт ҳақиқатининг теран бадиий талқинини кўринг:

¹ Межелайтис Э. Поэт орлиного полета. С. 5.

² Бу ҳақда қаранг: Дементьев В. Расул Ҳамза-тов. С. 123.

Баъзи ноҳақликлар қолдирар ҳайрон,
Ризқ-рўз тақсимотин олиб кўринг, ҳўш!
Тиш борида эди еганим ёвғон,
Тиш йўғида энди узатишар гўшт.

Ҳамма биладиган, лекин ҳеч кимнинг ҳаёли-га келмаган бир ҳаётӣй ҳақиқат асосида дунёда қарама-қаршиликлар бирлиги ҳукмронлиги, барча нарса инсон хоҳишига зидлиги, халқона ибора билан айтганда, «доим аксига олиши» ҳақидаги тирикликнинг азалий ва абадий қонуниятини бир тўртликда юксак маҳорат билан ёрқин бадий гавдалантиради. «Унинг бир қатор шеърлари бамисоли фалсафӣй ҳикматлар ва халқ мақоллари каби жаранглайди»¹.

Расул Ҳамзатов ўз шеърларини, таъбир жоиз бўлса, ўқувчи билан ўзаро суҳбат қуриб ўтиргандай ёзади. Уларни ўқир экансиз, китоб ўқигандан кўра кўпни кўрган ва билган донишманд ва куюнчак бир инсон билан суҳбатлашгандай маза қиласиз, енгил тортасиз.

Мен донишманд инсон билан суҳбатни яхши бир китоб мутолаасига тенглаштираман. Расул Ҳамзатов китобларини мутолаа қилганда эса гўё бунинг акси содир бўлади: донишманд бир инсон билан мулоқот қилгандай ички бир қониқиш туясиз.

Расул Ҳамзатовнинг асарлари дунёнинг юздан ортиқ тилларига таржима қилинган. У ўзбек халқининг ҳам ўз шоирига айланиб кетган. Фафур

¹ Межслайтис Э. Поэт орлиного полета. С. 5.

Фулом, Асқад Мухтор, Ҳамид Фулом, Шукрулло, Абдулла Орипов сингари ўзбек шоирлари билан яқин ижодий алоқада бўлган. Унинг «Юксак юлдузлар» (1964) ва «Бир хонадон фарзандлари» (1982) каби салмоқли шеърий китоблари ўзбек тилида нашр этилган. Шоир шеърларини ўзбек тилига Мамарасул Бобоев, Зоҳиджон Обидов, Эркин Воҳидов, Нуриддин Шукуров, Юсуф Шомансур, Эргаш Муҳаммад, Машраб Бобоев, Омон Матжон, Барот Исроил, Миразиз Аъзам, Муҳаммад Али, Муҳаммад Раҳмон, Раззоқ Абдурашид, Тоҳир Қаҳҳор, Шукур Қурбон, Хуршид Даврон, Асрор Мўминов, Мирпўлат Мирзо, Мирза Кенжабек, Турсун Али, Нурилла Остонов каби қатор ўзбек шоир ва олимлари таржима қилганлар. «Ошиқларнинг сардори менман» ва «Аёллар» шеърлари халқимизнинг севимли қўшиқларига айланиб кетган. Ўтган асрнинг етмишинчи йилларида «Менинг Доғистоним» асари Эркин Воҳидов таржимасида «Гулистон» журналида босила бошлаганида жамоатчилик орасида қандай кучли акс садо бергани ҳамда асар таржимаси ва нашри тўхтатиб қўйилганини зукко ўқувчиларимиз ҳали-ҳануз унутганларича йўқ. Кейинги йиллардагина бу асар Асрор Мўминов томонидан тўла таржима қилинди. Ушбу тўплам улуғ авар шоирининг ўзбек тилига ўтирилган шеърларининг энг сара намуналари, шунингдек, «Менинг Доғистоним» ва бошқа асарлари ичидан танлаб олинган ҳикматлари асосида тузилди. Расул Ҳамзатов ижоди ҳақида яхлит тасаввур

берувчи, адиб бадий тафаккурининг қаймоғини ўзида жамлаган ушбу тўплам ўзбек ўқувчилари қалбидан чуқур жой олишига ишончимиз комил.

Эргаш ОЧИЛОВ,
филология фанлари номзоди

ШЕЪРЛАР

*Эркин Воҳидов
таржимаси*

ОНА ТИЛИМ

Ажабо! Туш деган жуда қизиқ-да,
Ўлиб қолганмишман тушда ногаҳон.
Кўксимда қўргошин, қуёш тигида
Тоғлар орасида ётибман бежон.

Узоқда шарқираб сойлар оқмоқда,
Борлиқда бир ажиб дилбарлик ҳоким.
Мен эсам ўйлайман ётиб тупроқда,
Мана шу тупроққа қўшилар ҳоким¹.

Мен ўлиб ётибман, кимсасиз, унут,
Ҳеч кимса қайғурмас ва чекмас ёҳу².
Фақат чўққиларда қурқурар бургут,
Фақат водийларда инграйди оҳу.

Навқирон ёшимда бўлдим-ку адо,
Оташ кўкрагимни ўйди, ахир, ўқ.
На онам, на ёрим беради садо,
Дўст тугул, ҳаттоки йиғичи ҳам йўқ.

¹ *Хок* — тупроқ.

² *Ёҳу* — Худони ёдлаш, Худованд дейиш (арабча «ёҳува» сўзидан).

Фигон отилади жонсиз бағримдан,
(Гўё фигон бордек мурда дилида).
Шу пайт икки киши ўтди наридан
Қувноқ суҳбат қуриб авар тилида.

Мен-ку бу дунёдан кўз юмдим мангу,
Улар кулиб-кулиб сўзлашар борин;
Қандайдир Ҳасаннинг турфа ишию,
Қандайдир Алининг шўх кирдикорин.

Авар сўзин тинглаб кирди менга жон,
Оҳиста тирилдим ва шунда билдим:
Мени тузатолмас ҳеч дори-дармон,
Жонимга Масиҳдир¹ шу она тилим.

Майли, ким қай тилдан шавқу завқ олса,
Менинг ўз тилимга минг жоним фидо.
Эрта она тилим агар йўқолса,
Мен бугун ўлишга бўлурман ризо.

Майли, қашшоқ бўлсин, майли беҳашам,
Лекин менинг учун азиз ва суюк.
Жаҳон минбаридан янграмаса ҳам
Она тилим менга муқаддас, буюк.

Оташин Маҳмуднинг² ёниқ шеърини
Наҳот таржимада ўқир авлодим!
Наҳот мен аварнинг сўнгги шоири,
Шуми эди менинг эзгу муродим?!

¹ *Масиҳ* — Исо пайгамбар. Унинг нафасидан ўликка жон кирар экан.

² *Маҳмуд* — Доғистон халқ шоири.

Севаман ҳаётни, дунё кўркини,
Муҳаббатим чексиз барча эл учун.
Ҳаммасидан азиз она юртимни
Аварча куйладим етганча кучим.

Узоқ Сахалиндан Болтиққача то
Қалбимда кўраман ҳур Ватанимни.
Ҳар қайда қилайин унга жон фидо,
Лекин ўз юртимга қўйинг танимни.

Юртдошларим туриб қабрим олдида,
Кўрсатсин аварнинг шоири шул деб.
Элим ёдга олсин она тилида
Ҳамзат Цадасанинг ўғли Расул деб.

ҚЎШИҚ

Йўлга чиққан ҳар одам
Қуруқ чиқмас бегумон.
Нон олади, шароб ҳам.
Аммо, азиз, эй меҳмон,
Тоғларга йўл тутсанг гар
Кел хуржунни тўлдирмай.
Тоғ дилбари нон ёпар,
Тоғ йигити тутар май.

Йўлга чиққан ҳар одам
Қуруқ чиқмас бегумон.
Олар ўткир ханжар ҳам.
Аммо, азиз, эй меҳмон,
Ханжар тутма қўлингга,
Ханжар сенга на даркор?

Душман чиқса йўлингга
 Бил, тоғликда ханжар бор.
 Йўлга чиққан ҳар одам
 Қуруқ чиқмас бегумон.
 Олар йўлга қўшиқ ҳам.
 Эшит, азиз, эй меҳмон,
 Соз қўшиққа бой бу эл,
 Куйлар бизда кўп, аммо —
 Қўшигингни олиб кел,
 Қўшиқ керак доимо.

ИККИ ТОМЧИ ЁШ

Шоир ёноғида икки қатра дур,
 Икки томчи кўз ёш — икки сабабдан,
 Бириси шодлигу бири ғамдандур,
 Бириси севгидан, бири ғазабдан.

Икки тиниқ қатра, қайноқ ёш, холос,
 Қўшилмаса ожиз томчидир улар.
 Ва лекин бирикса, шеър бўлур кўз ёш,
 Чақмоқ бўлиб чақнар, сел бўлиб қуяр.

АРМОН

Она юртим жамолин, кўркин
 Мен оламга очолганим йўқ.
 Елкамда бу юк тўла хуржун,
 Тугунини ечолганим йўқ.

Оламда кўп тингладим кўшиқ,
Она тилда куйга солмадим.
Елкамда бу юк тўла сандиқ,
Калитини топа олмадим.

АРҒУМОҒИМ

Арғумоғим, тўхтагин бир дам,
Учма бундоқ монанди дулдул.
Ортда қолди меҳрибон онам,
Ортда қолди қадрдон овул.
Арғумоғим, тўхтадинг нечун,
Тўхтамоқнинг пайтимас асло.
Бизни кутар ўлкалар букун,
Бизни кутар поёнсиз дунё.

СЎЗ

Халқимда азалдан бор шундай матал:
Сўз билан яралган, дейдилар дунё.
Бу сўз амр эдими ва ёки қасам,
Ёки лаънатмиди ёинки дуо?

Майли, дунё учун умримиз фидо,
Унинг кўксида-чи, сонсиз жароҳат.
Шундай бир сўз беринг, лаънатми, дуо,
Ё қасам. Дунёни қутқарсин фақат.

ТОҒ ФАРЗАНДИ

Эрка ўсмас тоғликнинг ўғли,
 Хўп дашномлар олганман мен ҳам.
 Шўхлик қилсам, юрмасам тўғри,
 Қулоғимни бурарди отам.
 Замон мени тергаб турар гоҳ,
 Агар бўлса шеърим бўш, нўноқ.
 Бўшаб қолса ипи баногоҳ¹ —
 Тор қулоғин бурайди машшоқ.

МАВЗУ ҲАҚИДА ШЕЪР

Ўсмир эдим. Бир тўйга кириб
 Илк бор тотдим шароби қирмиз.
 Шунда менга таёнчи бериб,
 Дедиларки, танла рақсга қиз.
 Турар эдим лол этиб ҳайрат,
 Билмай сози қайси сарвиноз.
 Шунда менга бериб маслаҳат,
 Дер эдилар: уни қўй, бу соз —
 Йиллар ўтди. Менга соз тутиб
 Дедиларки, юртни куйга сол.
 Лекин ҳамон менга ўргатиб
 Дерлар, умас, бунни куйлай қол.

¹ Баногоҳ — тўсатдан, кутилмаганда.

ШОМИЛ¹

Яна ўртар мени эски жароҳат,
 Яна юрагимни қиймалар армон.
 ...У мен учун энди кўҳна ривоят,
 У ҳақда овуллар сўйларди дoston.

Кўнгил у эртакни қайда унутар,
 Кечалар кўз юммай тинглардим тўлиб.
 Ҳатто тоғлар узра сузган булутлар
 Кўринарди Шомил лашкари бўлиб.

У бир қўшиқ эди. Уни гоҳида
 Онам куйлар эди, эслайман ҳамон.
 Онам бу қўшиқни айтар чоғида
 Ўйга чўмар эди кўзлари гирён².

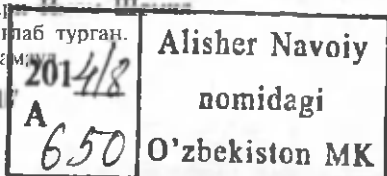
Суратдан боқарди черкаска³ кийган
 Кўзида ўт ёнган суворий одам.
 У чапақай эди. Чап қўли билан
 Қилич дастасини тутганди маҳкам.

У суратдан боқиб кузатган эди
 Иккита акамни муқаддас жангга.
 Онам марвариду балдоғин берди
 Унинг номи билан аталган танкка.

¹ Шомил — Доғистон ва Чеченистон тоғли халқларининг чор Россияси мустамлакачилари зулмига қарши ҳаракати (1834—1859) раҳбари.

² Гирён — йиғловчи, йиғлаб турган.

³ Черкаска — черкасча камар.

Ўлимидан аввал отам бечора
Унга бағишлади ажойиб дoston,
Лекин Шомил номин қилдилар қора,
Ёғдирдилар марднинг шаънига бўҳтон.

Балки шу кўргилик бўлмаса, отам
Кўпроқ яшармиди... мен ҳам айбдор.
Кўпнинг овозига жўр бўлиб мен ҳам
Шомилни шеър билан қилгандим абгор.

Халқим эрки учун тоғли еримда
Ёвларга беаёв бўлганди Шомил.
Болалик қилдим, мурғак шеъримда
Мен уни атадим сотқин ва қотил.

Тоғларни тун чулғар. Ётаман беҳол,
У дарчам олдида пайдо бўлади.
Гоҳида мўйсафид, кўпни кўрган чол,
Гоҳи лашкарбоши бўлиб келади.

Дер: «Нелар кўрмадим дардли оламда,
Қанча азобларга бўлдим гирифтор.
Ўн тўққиз жароҳат ёнар танамда,
Сен, гўдак, тиғ урдинг йигирманчи бор.

Ўн тўққиз ярага чидадим, биллоҳ¹,
Ўн тўққиз ярамдан қолмади асар.
Лекин сен урган тиғ битмагай, э воҳ,
Болам бўла туриб солдинг-ку ханжар.

¹ Биллоҳ — Худо ҳаққи.

Озодлик жангига боримни бердим,
Кўшиқ, майшатга бўлмади фурсат.
Маддоҳларни баъзан қамчилар эдим,
Шеърбозни калтаклар эдим бешафқат.

Лекин мен уларни жабрлаб, уриб,
Хато қилгандирман ва лекин ишон,
Сендек сафсатабоз шоирни кўриб
Ҳақлигимга бир бор келтирдим имон».

Тонггача қаршимда турар у сиймо,
Тонггача ўша руҳ беради озор.
Қуюқ соқолини бўяган ҳино,
Попоғи¹ устидан ўраган дастор².

Мен унга на дейин? Унинг қошида
Ва сенинг қошингда айблиман, халқим,
Мен хато қилгандим гўдак ёшимда,
Лекин чекинмоққа йўқ бу кун ҳаққим.

Ноиб Мурод бир вақт Шомилдан кетиб,
Сўнг пушаймон бўлди. Яна қайтмоққа —
Аҳд қилди-ю, аммо ажали етиб
Йўлда дучор бўлди тубсиз ботқоққа.

Мен ҳам пушаймонман ўз шеърим учун,
Яна ортга қайтиб, қилдим деб хато —
Ё узр сўрайми Шомилдан бу кун!
Йўқ, йўқ, ботгим келмас ботқоққа асло.

¹ *Попоғ* — қалпоқ. Тоғликларнинг бош кийими.

² *Дастор* — салла.

У ҳам кечирмайди барибир мени,
Мен оддим орқадан, пана жойдан ўқ.
У қиличда ёзган мардлик шеърини,
Менинг бўҳтон шеърим кечирмайди, йўқ.

Майлига... лекин сен қил менга шафқат,
Халқим, кечир, сени севаман ёна,
Жон ўлкам, сен мени қаргама фақат,
Мисоли ўғилдан ранжиган она.

*Машраб Бобоев
таржимаси*

БЕМОР ЎҒИЛ БОШИДА ОНА КУЙЛАГАН ҚЎШИҚ

Майли, уйга тўлсин тамаки иси,
Майли, май ичсанг ҳам, бўза¹ ичсанг ҳам.
Майли, мен кампирга раҳминг келмасин,
Фақат тезроқ соғай, соғайгин, болам!

Майли, олис юртга чиқиб кет уйдан,
Менга у томондан хатлар ёзмагил.
Майли, қайси қизга хоҳласанг уйлан
Ва бевалар билан билганингни қил.

Ардоқлаб ўстирдим сени ғунчадек,
Кўксим ҳароратин бердим бир олам.
Майли, ич, лаънати тамакини чек,
Фақат тезроқ соғай, соғайгин, болам!

¹ Бўза — арпа, тарик ва бошқа донлардан тайёрланадиган маст қиладиган ичимлик.

ОНАМГА

Тоғ боласи, шўхликларимдан
Тоқ қилардим мен тоқатингни.
Катталардай, ўжарлик билан
Қайтарардим барча гапингни.
Йиллар ўтди.

Тақдирдан ҳаргиз
Ҳайиқмасдан мен топдим камол.
Энди сенинг олдингда тез-тез
Ийманаман ёш бола мисол.

Бугун уйда иккимиз яна,
Унсизгина титрайди қалбим.
Оқсоч бошим аста қўяман
Сенинг илиқ кафтингга мен жим.

Алам хуруж қилади тагин,
Алам эзар мени, онажон!
Сени жиндай шод қилолмадим,
Асир этган телба бир сурон.

Айланаман унда чархпалак,
Сирқиратар ғавғо танамни.
Бирдан ортга тортади юрак:
«Унутдимми, — дейман, — онамни?»

Ўртаса ҳам сени ҳаяжон,
Кўзларингда кулар муҳаббат.
Кўз ёшингни артасан пинҳон
Ва хўрсиниб қўясан фақат.

Юлдуз чақнаб сўнгги бор тунда,
 Ёритади энг сўнгги йўлин.
 Бугун сенинг илиқ кафтингга
 Оқсоч бошин қўяди ўғлинг.

ЎҒРИЛАР ҲАҚИДА

Қилмасанг эҳтиётинг,
 Ўғри беради додинг.

Бас келиб бўларми
 Уларга, ҳай-ҳай!
 Ишлари — ўмариш
 Туну кун демай.
 Бири кўпроқ урар,
 Бириси — озроқ.
 Гоҳо думба унар,
 Гоҳо — бир оёқ.
 Бирининг бўғчаси
 Қўлтиқда кетар,
 Бирининг ўлжасин
 Арава элтар.
 Баъзи ўғрилар бор,
 Ўғри деб кўр-чи!
 Баъзиларга тайёр
 Қоп-қора курси.

Қари ўғри ҳакка
 Бўтқасин қўзғар,
 Гапни улаб гапга

Ҳикоя сўзлар:
 «Ўнта бармоқ — ўн ўртоқ
 Йўлдошлар эди.
 Икки кўрсаткич бармоқ
 Йўл бошлар эди.
 Ўрта бармоқлар топар,
 Бош бармоқлар ер,
 Холис бармоқлар фақат
 Билар эди сир.
 Сувдан чиқди-ю қуруқ
 Саккизта бармоқ.
 Кесилди гуноҳи йўқ
 Икки жимжилоқ».

Қилмасанг эҳтиётинг,
 Ўғри беради додинг.

Ўғри ҳар хил бўлар:
 Ёлғиз ё шерик.
 Гоҳ отарни урар,
 Гоҳ — кимнинг шеърин.
 Нонга қорни тўйди,
 Қаппайди кармон,
 Энди-чи, етмайди
 Бурнига нарвон.
 Кўнгил қурғур чопар
 Ҳамон юксакка.
 Ўзга билан ётар
 Ўзга тўшакда.

Қари ўғри ҳакка
 Бўтқасин кўзғар.
 «Ўнта бармоқ — ўн ўртоқ
 Йўлдошлар эди.
 Икки кўрсаткич бармоқ
 Йўл бошлар эди.
 Ўрта бармоқлар топар,
 Бош бармоқлар ер,
 Холис бармоқлар фақат
 Билар эди сир.
 Сувдан чиқди-ю қуруқ
 Саккизта бармоқ.
 Кесилди гуноҳи йўқ
 Икки жимжилоқ».

Тоғлардан тоғ туғилар,
 Ўғрилардан — ўғрилар.

Тулкининг ҳаммадан
 Ҳурмати баланд.
 Изни ёпишда гап
 Усталик билан.
 Хўп устаси фаранг
 Баъзи ўғрилар.
 Ҳатто қонунга ҳам
 Чап берар улар.
 Қўй бўлганда ўлжа
 Чиқмайди иси,
 Аммо, тушар қўлга
 Хўроз ўғриси.

Қари ўғри ҳакка
 Бўтқасин қўзғар.
 «Ўнта бармоқ — ўн ўртоқ
 Йўлдошлар эди.
 Икки кўрсаткич бармоқ
 Йўл бошлар эди.
 Ўрта бармоқлар топар,
 Бош бармоқлар ер,
 Холис бармоқлар фақат
 Билар эди сир.
 Сувдан чиқди-ю қуруқ
 Саккизта бармоқ.
 Кесилди гуноҳи йўқ
 Икки жимжилоқ».

«УНУТИЛГАН НАЙ НАВОСИ» ФИЛЬМИДАН ҚЎШИҚ КОМПОЗИЦИЯСИ

Баҳор оқшомида мени ўйлагил,
 Ёзнинг оқшомида мени ўйлагил,
 Кузнинг оқшомида мени ўйлагил,
 Қишнинг оқшомида мени ўйлагил!

Майли, сендан йироқ жойларда бўлай,
 Ўзга юртлар, ҳатто ойларда бўлай,
 Хуш бўйларга тўла хонаи хобда¹,
 Ширин бир энтикиш, бир изтиробда
 Мени хаёлингдан чиқарма бир дам,
 Ойдин тушларингга айлагил ҳамдам!

¹ Хонаи хоб — ётоқхона.

Баҳор оқшомида мени ўйлагил,
 Ёзнинг оқшомида мени ўйлагил,
 Кузнинг оқшомида мени ўйлагил,
 Қишнинг оқшомида мени ўйлагил!

Кундуз мени ўйла демасман асло:
 Кундуз ўйламасанг — урмагай бало!
 Кундузинг ўзингга ҳавола, жоним,
 Бошқа дардларингни давола, жоним,
 Кундузинг — ўзингга, билганингни қил,
 Лекин оқшом фақат мени ўйлагил!

Баҳор оқшомида мени ўйлагил,
 Ёзнинг оқшомида мени ўйлагил,
 Кузнинг оқшомида мени ўйлагил,
 Қишнинг оқшомида мени ўйлагил!

Энтиккил, менинг ҳам энтик нафасим,
 Олислардан келган соғинчли сасим
 Деворингдан сизиб, ёнингга кирсин,
 Қуршаб олсин сени мисли бир тилсим!
 Яшагил ишқ деган жавоҳир ичра,
 Бахт ичра, ҳадигу хавотир ичра!

Баҳор оқшомида мени ўйлагил,
 Ёзнинг оқшомида мени ўйлагил,
 Кузнинг оқшомида мени ўйлагил,
 Қишнинг оқшомида мени ўйлагил!

Мамарасул Бобоев
таржимаси

ТОҒЛИК КЕКСАЛАР

Улар яшар баланд тоғларда, қайдам,
Пайғамбар давридан, балки? Ким билсин...
Шарқдаги энг баланд чўққилардан ҳам
Баланд билар улар ўз ор-номусин.

Фикридан уларни қайтаролмайсан,
Фаҳму фаросати шундай баркамол,
Бировга анчайин, бир марта боқса,
Қандай одамлигин айтади дарҳол.

Уларга аёндир нур ва соядай,
Жанг олдидан айтар нима бўлар ким.
Ким жангда кўкрагин тутар қоядай,
Ким ёвга тиз чўкиб, бўлади таслим.

Ҳар қандай ёлғонни пайқашар дарҳол,
Кимнинг лабларидан чиқмасин у гап.
Бўлмасин қанчалик нозик ва маккор,
Айтилмасин қанча пардага ўраб.

Ёз-қиш бир пўстинда юрган тоғдаги —
Оппоқ соч-соқолли у нуроний чол,
Гапни шундай чертиб гапирадики,
Гапи бўлиб кетар дунёга мақол.

Халқ сақлар уларга дилдан эҳтиром,
Кексалар ҳар ишда элнинг йўлдоши.
Улар ақли бўлди бу халққа мудом —
Маслаҳатгўй, элчи ва лашкарбоши.

Агар бир бегона отлиқ узоқдан
Отин ниқтаб келса овулга томон,
Нима мақсад билан келар у ёқдан,
Бу гап аллақачон чолларга аён.

Билишар овулда қандай иши бор,
Енгилми-оғирми, жўнми-қийинроқ?
Ёки тўй қилмоқчи — бир қизга хуштор.
Ёки бирор уйга бўлмоқчи кўноқ¹.

Битта ўғил бола туғилди Чўҳда².
От қўйдилар унга Камолил Башир³.
Бир чол айтганмиш у туғилган чоғда:
— Тоғликлар бошига ташвиш қалашур.

Ўсиб улғайганда у гўзал ўғлон,
Қиз-жувонлар севиб, қилар сийна чок,
Тоғликлар номусин сақлаб, бир замон
Ўз отаси уни қилади ҳалок!..

Шомил бир озгина ўсиб, улғайиб,
Мўйловлари энди сабза урганда,
Бир тўп яланг оёқ болани йиғиб,
Уруш-уруш ўйнаб чопиб юрганда,

¹ Кўноқ — меҳмон.

² Чўҳ — Доғистондаги овул.

³ Камолил Башир — афсонавий гўзал йигит.

Кўриб деган экан гимринлик¹ кекса
Бир куни улғайиб мана шу гўдак,
Баҳодир қўллари милтиққа тегса,
Кавказ осмонида янграр гулдурак!

Маҳмуд шеърин тинглаб ва англаб кучин,
У ҳақида айтган овулда бир чол:
— Гўзал хотинларнинг кўзлари учун
Кўкрагидан ўқ еб, топади завол...

Шеъримнинг нуқсони, кучи ҳақида,
Олим, танқидчилар китобидамас,
Шу чолларнинг шинам саклаларида²
Бир сўз айтилишин қиламан ҳавас.

Булар мағрур, аммо такаббур эмас,
Барча сиру асрор буларга аён,
Билар осмондаги юлдузлар бесас
Бир-бирига не сир қилади баён.

Улар мағрур, аммо такаббур эмас,
Арғумоғим бериб уларга ўзим —
Хоҳ чиқсам баландга, хоҳи тушсам паст,
Улар қаршисида қиламан таъзим.

¹ Гимрин — овулнинг номи.

² Сакла — тоғликлар уйи.

КЕЧА ВА КУНДУЗ

Гарчи мен гул эмас, чечакмас сен ҳам,
Бир куни шарт кесар бизларни бераҳм
Кундуз деб аталган оппоқ юз боғбон,
Кеча деб аталган қора кўз боғбон.

Майли, сен буғдоймас, мен арпа эмас,
Барибир ўради бир кун, аямас —
Кундуз деб аталган ўроқчи ўғлон,
Кеча деб аталган ўроқчи жонон.

Мен ота кийикмас, сен она кийик,
Барибир, завқ билан отиб ташлар тик —
Кундуз деб аталган ўткир кўз овчи,
Кеча деб аталган қора юз овчи.

Бизни йиқитарми биринчи сайёд¹,
Кўксимиз тешарми иккинчи сайёд,
Қўл титраб отолмас неча бор бири?
Нишонга ололмас неча бор бири?

ҚЎШИҚ

(«Муи қўшиқлари» туркумидан)

Кўзин юмди отам дунёдан,
Онам дардин ичга соларди.
Ой нурида бешик тебратиб,
Менга кулиб аллалар айтиб,
Аммо ўзи йиғлаб оларди.

¹ Сайёд — овчи.

Гўзал эди ёргинам, аммо
 Бевафолик қилиб қоларди.
 Секин менга дер эди онам:
 «Ҳечқиси йўқ, куйма, жон болам»,
 Аммо ўзи йиғлаб оларди.

Қўшиқ айтсам, чалиб чилдирмам,
 Йигитчалар қулоқ соларди,
 Оҳ чекарди кўксига уриб...
 Уларнинг ҳам онаси кўриб,
 Кулиб, кейин йиғлаб оларди.

Ташлаб кетди мени онам ҳам,
 Йиғлагандан йиғлаб толардим.
 Айрилиқдан бошим эди ҳам,
 Ёлғиз уйда бечироқ, бешам,
 Қанча-қанча йиғлаб олардим.

ГЎЗАЛ ҚИЗЛАР

Муҳим бурчни ўтай деб мен ҳам
 Баъзан яқин дўстларим билан
 Уйдан чиқиб кеч ё субҳидам
 Узоқларга бориб қоламан.

Унда дўстлар етаклар мени,
 Меҳмонга лутф ҳар ерда одат.
 Шаҳарнинг энг соз жойларини
 Кўрсатишар навбатма-навбат.

Элта бошлашади вайроналарга:
— Деворлар, боқ, қандай мустаҳкам.
Элтишади бутхоналарга¹,
Қолмас тўпу тўпхоналар ҳам.

Тоқатим тоқ,
Сир бермайман ҳеч,
Аммо, дўстлар билсами шу чоқ:
Гулгун ёноқ қизлар кулгичи
Диққатимни тортди кўпроқ.

Қалъа кўрдим Терек² томонда,
Ўчмас бўлиб ёдимда қолди.
Бунга сабаб, қалъа ёнида
Бир қиз менинг ақлимни олди.

Ереванда обида узра
Бир шеър ўйлаб сурардим хаёл.
Диққатимни тортди ўзига
Маро номли бир соҳибжамол.

Мен севаман ҳамма қизларни:
Уятчан ва меҳрибонларни,
Вафолию вафосизларни,
Ер париси, жонажонларни.

Қизлар, сизни кўрсам мен дейман,
Олимларнинг хато исботи
Уларга ҳеч ишонгим келмас:
Маймун эмас инсоннинг зоти!

¹ Бутхона — бутпарастлар ибодатхонаси.

² Терек — Кавказдаги дарё номи.

Баъзан ғамдан юзларим сариғ,
Ўтли қайғу кўнглим ёқиб дер:
Ҳаёт нима — эски бир тарих,
Баҳоси ҳам ярим чақадир...

Шундай чоғда,
Бир гўзал қизнинг —
Табассуми бахш этур ҳаёт.
Дунё акси бўлган шу юзнинг
Ёғдусидан дил бўлур обод.

Қизларни биз гулга қилиб тенг,
Чиройига бўламиз асир.
Қиз севмаган одамлар, айтинг,
Ҳаётсевар бўларми, ахир?

Ушбу шеърни ёзар эканман,
Бир қиз бўлди қаршимда пайдо.
О!.. Қаламим тушди қўлимдан.
Қизлар, яшанг тургунча дунё!

ИНСОН РУҲИЯТИ

Қанча ўзгармасин замин у замон,
Мен ҳали ўзимни ёш деб биламан.
Сочим оқ бўлса ҳам ўзимни ҳамон
Ўн саккиз ёшда деб хаёл қиламан.

Ўлайми, куяйми бу ҳолга, йўлдош?
Йигитчалар мени тан олмас сира,
Ҳисобламас мени ўзига тенгдош,
Уларга эргашиб юрсам-да бирга.

Баъзан, юрак гуп-гуп урган маҳали —
Кўрқиб кетиб — унга қулоқ соламан
Ва бир ҳақиқатни билиб қоламан:
Ёшларга бу ҳолат бегона ҳали.

СЕН МЕНИНГ ҲАЁТИМСАН

Менимча, бу ҳаёт ажойиб нарса.
Кўрсатур бир кунда минг турли мақом.
Гоҳ ғамдан у мени тош қилиб қўйса,
Гоҳ бола шодлигин қилади инъом.

Гоҳ қушдай учирар баландга, қирга,
Гоҳ чўққидан ерга йиқитиб ташлар.
Гоҳ мени темирдай киргизар ерга,
Гоҳ арқон сингари тоблару эшар.

Гоҳ ғам, гоҳ шодлигин солар кўкракка,
Гоҳ у пичоқ чархлаб, дамани якбор¹ —
Кўксимга тўғрилаб, санчар юракка...
Юракда бўлса-чи, сенинг номинг бор.

Сен ҳам шу ҳаётга ўхшайсан, санам,
Гоҳ ситамкор, гоҳо меҳрибон, иноқ.
Кўлингдан келади ерга тикмоқ ҳам,
Ер узра тутмоқ ҳам мисоли байроқ.

¹ Якбор — бир бора, бир марта.

ТАФОВУТ

Умрим чопар, аммо тоғли пойтахтнинг
Янги хиёбону кўчаси тўлиб —
Ўтар эгалари бу давр, бахтнинг,
Ёш ҳамшаҳарларим ўйнашиб, кулиб.

Учрашувлар гўзал, суҳбатлар қизгин,
Ошиқлар эгаллар толлар тагини.
Йигит совуқ еган севимли қизин
Кифтига ташлаган ўз пиджагини.

Мен уйга шошаман, унда хотиним —
Терговига жавоб беришим керак.
Сўнгра, ўтираман чиқармай сасим,
Қовоқ солиқ, қўллар иякка тиргак.

АХВАХ¹

Хурсандчилик қилайлик десанг,
Кел, Ахвахга томон юрайлик,
Ёш ўтганин билайлик десанг,
Қизлараро синаб кўрайлик.

Кел, бўйсуниб у ер расмига
Ёшлик завқин тотиб кўрамиз.
Бирор қизнинг деразасига
Попоғимиз отиб кўрамиз.

¹ *Ахвах* — Доғистондаги овул.

Маълум бўлар шу замон бизга
Кўнгил берган кимга у гул юз.
Кимнинг бўрки¹ қайтса изига,
Демак, уни севмас экан қиз.

... Мен эслайман бир баҳор шомин:
Кулар эди уфқда ҳилол,
Гуллаганди севги айёми...
Эсга келар гўё бир хаёл.

Ўша узоқ ёшлик чоғида
Катта ёшли йигитлар билан
Жўра бўлиш иштиёқида
Ажралмасдим сира улардан.

Шу сабабдан мен бўлдим бир кун
Бир бегона ҳовлида пайдо.
Ўсал бўлдим, уялдим, лекин
Пушаймоним йўқ бунга асло:

Кўпик каби шивирлар барглар,
Ярқирарди кўк узра ҳилол.
Ёниб куйлар бир тоғлик дилбар,
Узоқ тинглаб, мен ҳам бўлдим лол.

Куйлар қуёш, юлдуз ҳақида
Висол завқи ва ҳижрон доғин.
Бахтли ўғлон, кел ўз вақтида,
Ром этмасин бировлар тағин.

¹ Бўрк — бош кийими.

Типирчилаб қушдай юрагим,
 Қизни кўриб ёнар, орзиқар.
 Ўз бўркини отди аллаким,
 Деразага учди попоқлар.

Таваккал деб, юрагим тошиб,
 Толеимни синай деб шу дам,
 Попоқларнинг ортидан шошиб,
 Ўз кепкамни ирғитдим мен ҳам.

Нафас олмай боқдим интизор:
 Ойдин кеча тўп қўзичоқлар —
 Ғовдан сакраб ўтгандай қатор
 Ташқарига учди попоқлар.

Соябонли менинг кепкам ҳам,
 Мижиқланган қанот сингари,
 Ерга келиб тушгач, фаҳм этсам:
 Менга бахтим боқмиш тескари.

Раҳми келиб дер соҳибжамол:
 — Тўхта, тўхта, бери кел, ўғлон.
 Ҳали эрта, фурсат бор хиёл.
 Кейинроқ кел, албат, укажон.

Уялгандан қон қочиб бетдан
 Дил ўртаниб юрдим мен нари.
 Кимдир шу чоқ бўрки кетидан
 Деразадан кирди ичкари...

Йиллар ўтди оқин сувлардай,
 Барглар бўлди неча бор хазон.
 Тоғ ошгандай, Ахваҳга атай,
 Йиллар оша келдим бу замон.

Тоғ қизлари, гўзал жононлар...
 Энди бу гал қайтмасман қуруқ.
 Менга ҳамроҳ бошқа ўғлонлар,
 Булар ичра мен ёши улуғ.

Такрорланди боз¹ ўша саҳна,
 Ўша қўшиқ, ўша ой, юлдуз.
 Барглар куйлар оҳистагина,
 Деразада худди ўша қиз.

Ишга тушди попоқлар яна,
 Қиздан иқбол кутган нозик дам,
 Очиқ турган ойнадан, ана,
 Учиб кирди пўрим шляпам.

Ҳамма ҳайрон, жим боқишарди,
 Бахт ўйинин охирин кутиб.
 Попоқлар-чи ерга тушарди
 Енгилгина чангин тўзғитиб.

О, менинг ҳам шляпам учди,
 Кўкда бирдан чирпираб чунон,
 Анча жойга бориб ер қучди
 Ўққа учган қаргадек бежон.

¹ Боз — яна, тагин.

Шунда менга қараб қиз деди,
Таъна қилган каби беомон:
— Кеч қолибсан висолга энди,
Қаёқларда юрувдинг, ўғлон?

Ҳаммаси ҳам аввалги тахлит,
Гувоҳ ўша кўк юлдузлари.
Мендан ёшроқ бошқа бир йигит
Деразадан кирди ичкари.

Доим шундай:
Қалб тўла ният,
Лекин унга етолмайман ҳеч,
Ё келаман жуда ҳам барвақт,
Ё келаман ҳаддан зиёд кеч.

ЮЛДУЗЛАР

Юлдузларга кеча-кундузлар
Ракеталар учди басма-бас.
Эй одамлар — юксак юлдузлар,
Сизга учиб етсам, менга бас.

Зоҳиджон Обидов
таржимаси

ДЎСТЛИК ҲАҚИДА ҚИССА

Сўрсалар мендан агар: «Не билан ҳаёт азиз?»
«Ёв кўз ёши, дўстларнинг қувончи-ла», —
дейман тез.

Менинг юртим тик қоя, улкан тошлар аро жо,
Довруғи анча катта, ери кичикдир аммо.

Эртакдаги боғ эмас, кам ҳосилли ери бор,
Дўстликдан қудрат топмиш, севгиси ҳур ва бисёр¹.

Бир кун шу қорли тоғлар каби сочи оппоқ чол
Қазо чоғи келганин пайқаб бўлибди беҳол.

Бироқ уни ўлим банд қилиб олмоқдан аввал,
Кечган умрин сўроқлаб, берибди шундай савол:

«Қандай яшаб, не тахлит ўтқарган эдинг умр,
Қани айтиб бер, — дебди, — тортинмасдан
бирма-бир».

Сўйлай бошлабди шўрлик келган чокда сўнгги он
Кўрган-кечирганларин қисқача қилиб баён.

¹ Бисёр — кўп, ортиқ, зиёда.

Ўзин пок асраганмиш, бўлмайин деб нобакор,
Гуноҳ йўлга кирмабди, ичиб-чекмабди зинҳор!

Эрта тонгдан то оқшом келгунича бечора
Беш вақт намозин ўқиб, еб-ичибди уч бора.

Ўғрилиқ не билмабди, не билса билдирмабди,
Ҳалолу пок яшабди, олмабди ҳам бермабди.

Ўлим тинглаб чол сўзин, дебди содда, бепарво:
«Ҳа, яшабсан, эй ота, гўёки бир авлиё.

Эй кекса, сочинг ўхшар улкан қорли тоғларга,
Қилдиргансан эзгу иш дил тортар ўртоқларга.

Шул сабабдан уларнинг кўнглин қилмай, деб,
вайрон,
Ортга сурай қазойинг муҳлатини, бобожон.

Қилиб ҳар бир энг яқин дўстларингдан армуғон,
Бир йилдан умрин олиб, сенга берайин, қувон!»

Мурдадек бўзарибди чолнинг юзи шу онда,
Дўсти тугул, йўқ экан душмани ҳам жаҳонда.

Ўлим қилибди хитоб: «Ундай бўлса, эй доно,
Тирик юрсанг-да ўлик экансан-ку доимо.

Ҳозирлик кўр, мен билан биргаликда кетурсан,
Кимга ҳам даркордирсан, кимни ҳам шод
этурсан?»

«Эй ўлим, сўзларингни мақбул деб тан олурман,
Ашаддий ёв бўлсанг ҳам, бу гапинг ҳақ билурман».

Инсондирмиз, демакким, дўстларсиз умр маҳол,
Дўстларсиз қазо топмоқ ундан ҳам оғир, малол.

Дўстларсиз кичик халқим янчиларди батамом,
Улуғланди дўстликдан, дўстлар бор, яшар омон.

Бизларга дўстлик даркор, у ҳақда қўшиқ
даркор,
Ҳаводан ҳам нондан ҳам шунга муштоқмиз
минг бор.

БУЛҒОРИЯ ГУЛЛАРИ

Булғория гуллари, ақиқдай¹ гуллар,
Ёш ўлка гербида борсиз бу замон.
Қўярдим сизларни ҳақ берилса гар
Ёқутранг юлдузлар билан ёнма-ён.

Булғория гуллари, ақиқдай гуллар,
Қошингизда ўзга чечаклар бекор.
Мен сиздан ясардим ҳақ берилса гар
Гўзаллик орденин қилиб ифтихор.

¹ *Ақиқ* — қизил рангли ялтироқ, қимматбаҳо тош; мажозан: қизил ранг.

*Эргаш Муҳаммад
таржимаси*

ВАТАН ҲАҚИДА

Тушуна олмасдим, тушундим букун —
Керак эмас менга ҳеч бир таржимон —
Қушлар кузда учиб кетаркан, нечун
Йиғлар улар аччиқ,
Куйлагай нолон.

Мен аввал ўйлардим: бесабаб алам —
Чекар чангга ботиб барглар куз маҳал.
Она шохин ўйлаб чекар улар ғам —
Мен энди англадим,
Билмовдим аввал.

Билмасдим ва лекин оппоқ бўлиб бош,
Йиллар ўтиб, мана, тушундим алҳол¹,
Не учун чўққидан кўчган кичик тош
Бунча бўзлаб йиғлар
Тириклар мисол.

Сени ўз туғилган юртингдан йироқ —
Йўллар ёхуд тақдир олиб кетган дам
Ватан севинчи ҳам, англадим, фироқ,
Аччиқ қўшиғи ҳам,
Нурсиз ишқи ҳам...

¹ Алҳол — энди, ҳозир.

УЧ БОРА

Мен йиғладим уч бор дунёда,
 Ҳеч қачон бош эгмадим аммо,
 Тоғ чўққиси чўмиб зиёга,
 Бўлди менинг кўз ёшимга жо.

Овулдаги нуроний тоғда
 Боболарнинг удумин қилиб,
 Шоир отам деган бир чоғда:
 — Сен улғайдинг ҳисни пок билиб!

Яраландим уч бора беҳол,
 Қақшаб оқди ундан ер дарди,
 Қизил бута гуллари мисол
 Юрагимдан томчи томарди.

Туман аро сас келди аммо:
 — Бил: тузалар — шунақа қонун —
 Фолибларнинг дарди доимо
 Енгилганлар дардидан бурун.

Шеърлар ичра менга энг азиз
 Юрт ҳақида уч қўшиғим бор,
 Менинг учун унинг эркисиз
 Ҳатто бир кун яшамоқ душвор¹.

Умид билан этдим илтижо
 Юлдузлардан, тонглардан уни.
 Шундай чоғда келди бир нидо:
 — Муқаддас деб билдинг севгини!

¹ Душвор — қийин, оғир, мушкул.

Уч мартаба тобланган аср
 Босқинида мен тиз чўкканман.
 Аскарликда энгашиб ахир,
 Алвон байроқ бурчин ўпганман.

Ўтмишда ҳам урчиган шарпа,
 Панжарага айланган қат-қат,
 Лек сас келди:
 — Тиз чўк, ҳар дафъа
 Эзгу ният олдида фақат!

АЙМОҚЛАРИМ ҲАҚИДА

Дунё кездим. Сўрсалар агар
 Гўллик билан мenden ҳайратда:
 «Уруғингдан бер-чи
 бир хабар,
 Борми улар бошқа давлатда?» —

Тоғ овулин тоmidан яккаш
 Йироқларга ёриб кираман,
 Худди менинг отамга ўхшаш
 Истамбуллик туркни кўраман.

Тор кўчалар ортида зиё
 Аста сўниб,
 қуёш ботган чоғ
 Учратгандек ўз ўғлин гўё,
 Ташлаганди у менга нигоҳ.

Порлар кичик томчида ботин
Кўкда кезган улкан қуёш ҳам.
Ёдимдадир каприлик хотин,
Ўхшаб кетар унга волидам.

У қолганди қирғоқда қараб,
Оптимиздан силкиганча қўл —
Тўлқинларга қарши эрталаб
Биз соҳилдан олган чоғи йўл.

Яқин бўлиб қолди Париж ҳам:
Париж кузин сингдириб буткул
Бир гўзал қиз олиб келган дам
Менга атаб қирмиз чиннигул.

Яширмайман, мен яширмайман,
Макиларга этса ҳам итоб
Тортинмасдан ўз синглим дейман,
Шажарамга бўлса ҳам хилоф.

Зотларимга талпиниб бетин
Не-не кучли тўфонни енгдим.
Узган чоғда қуллик занжирин
Африкалик бағрига сингдим.

Аймоқларим кўпдир шу қадар,
Ватанимга раҳмат дейман мен.
Мендан сўраб қолсалар агар:
«Бўлганмисан асирликда сен?» —

Дейман: нега бўлмайлик тутқун
Барча қардош халқларга, ахир.
Мени чехлар дўстлиги букун
Эта билди тамоман асир.

Қозонликнинг қизил гулидан
Рус аскарин қабри қизилроқ.
Булғор меҳри ўчмас дилимдан,
Банди этган ўзига мутлоқ.

Кенгайгандек наздимда замин,
Ким ҳам олар ғурурим тортиб,
Бу безовта дунёда тагин
Аймоқларим бормоқда ортиб.

*Нуриддин Шукуров
таржимаси*

ШЕЪРИЯТ

Аввал иш, ишдан сўнг дам олиш — одат,
Сафар, сўнг ўн минут ҳордиқ чиқариш.
Мен учун ҳордиқ ҳам, иш ҳам — шеърият,
Ҳам — сафар, ҳам — ҳордиқ чоғдаги роҳат.

Бешикда аллалаб, тепамда мудраб,
Жасоратга ундаб, қуйлаб кўкламни,
Қалбимда туғилдинг муҳаббат бўлиб,
Мен сен билан кўрдим ёруғ оламни.

Бола эканимда сен она эдинг,
Улғайгач сен бўлдинг севимли дилдор.
Кексайсам бўлурсан қиздай меҳрибон,
Ўлсам хоким узра қолурсан ёдгор.

Баъзан чиқиб бўлмас тоғсан мен учун,
Баъзан ўргатилган қуш каби қобил,
Курашганда — қурол, учганда — қанот,
Сукунат эмассан ёки соқов тил.

Қаерда иш тугаб, бошланар тиним?
Қачон сафар? Қачон ўн минут ҳордиқ?
Билмайман, сен менинг куним ҳам туним,
Дам ҳам, машаққатли меҳнат ҳам сенсан.

ТОҒЛИКЛАР

Тоғликлар нақлича, ўликлар бедор,
Азага келганни улар кўрармиш.
Шу учун азага келганлар қатор
Тобутдан сўл ёққа бориб турармиш.

Тоғлар тоғлар билан учрашмас, лекин
Хотира сақлаш хос замон, заминга.
Шу учун тириклар вақти-вақтида
Ўликларга бориб турар таъзимга.

Зиёрат қилгали онам қабрини
Топмасди ҳеч бир куч тан билан жоним,
Турмасдим лаб тишлаб, ютиб нафасим,
Тоза бўлмасайди агар виждоним.

Онамни зиёрат қилиб, қабрдан
Қайтарканман гўё тўкиб армоним,
Руҳим енгил тортиб қолади бирдан
Янгиланган каби жоним, имоним.

Қадим ривоятда айтилган такрор:
Ҳасратзадалар ҳам тинчир оқибат:
Ўликлар олдида кимки гуноҳкор
Яна кўп гуноҳлар орттирар беҳад.

Мен кўпинча узоқ-узоқ элларда
Юртдан юртга ўтиб кезиб юраман.
Шунда ўйлаганда ўз диёримни
Отам қабри узра, чапла тураман.

ЁШ ШОИРГА

Балки қилолмасман сенга устозлик,
Лекин эсингда тут шуни, ёш шоир:
Шеър дунёга келмас тўлғоқсиз, дардсиз,
Шодлик ё қайғунинг фарзандидир шеър.

Хоҳи лаънат ўқи, хоҳи мадҳия,
Бир хил бўл ҳаётда ва шеъриятда.
Шуни унутмаки, тўй либосин ҳам,
Оппоқ кафаннинг ҳам игнаси битта.

Толе ҳақида ёз, шундай ёзгинки,
Юзин ўгирмасин юрак ҳасратдан.
Денгизга оқувчи дарё туғилар
Муздек қор, баҳорги илк ҳароратдан.

Муҳаббатни куйла учқур байтларда,
Аммо сенга бўлсин ҳамиша аён:
Ҳақиқий аскарнинг қалбида доим
Муҳаббату нафрат яшар ёнма-ён.

Шошқалоқлик билан қалам чоптирма,
Ёзгин фақат фикр келганда тобга,
Ким узади, ахир, хом кўк олуни,
Кимнинг ҳаваси бор ғирт хом шаробга.

Ҳушёр ва синчков бўл, ахир зўр овчи
Тун бўйи тикилар қорли ўрмонга.
Ўқинг бутадаги қуённи эмас,
Кумушранг тулкини¹ олсин нишонга!

ҚЎРҚОҚ

«Онажоним, мени яширгин,
Ваҳмдан муз кирди қонимга.
Нима қилай, маслаҳат бергин?
Раҳминг келсин менинг жонимга».

«Шамширни ва попоқни ташла,
Мўйлабингни, ўғлим, қирдиргин,
Рўмолимни ўраб ол бошга,
Тўғри бориб қабрга киргин».

¹ Кумушранг тулки — Доғистон тоғларидаги қимматбаҳо мўйна берадиган ноёб тулки.

Юсуф Шомансур
таржимаси

ШЕРОЗДА

*Агар кўнглимни шод этса ўшал Шероз жонони,
Қаро холига бахш этгум Самарқанду Бухорони.*

ҲОФИЗ

Шерозда сўрадим мўъжаз дарёдан:
— Не боисдан, қани, бўлгин-чи иқрор,
Кўпдан сен машҳурсан ёруғ дунёда,
Бошқа дарёлардан нима фарқинг бор?

Жавоб берди дарё кўймай тўлғоғин:
— Ҳавас қилгуликдир номим азалдан,
Ҳофизнинг босганман у вақт чанқоғин
Ва мени куйлаган у ҳам ғазалда.

Сўрадим Шерозда атиргулдан ҳам:
— Неча асрларки, нечун жаҳонда
Сени аташади энг гўзал, кўркам,
Ахир, гулнинг зоти кўп-ку бўстонда?

Оқшом юлдузидай нечун қаддингни
Ўзга атиргулдан кўюрлар балан?
— Чунки орттирганди Ҳофиз қадримни
Ўзининг оташин ғазали билан!

Аёллар ҳуснига нигоҳ ташлаб ҳам
Ўша саволимни такрорладим боз:
— Не учун қадимдан сизни бу олам
Ҳусну латофатда санар беқиёс?

— Умрни бир қултум майга ўхшатган
 Ҳофиз шундоқ деган саховат ила,
 Бир дона хол учун дангал бахш этган
 Бухорони шартта Самарқанд ила.

*Миразиз Абзам
 таржимаси*

ГИЛАМ

Бир кун тайёр бўлди тўқилган гилам,
 Қирқиб олди митти пичоқда ойим.
 Мен унинг кашагин, жуннинг
 рангин ҳам —
 Барин энг бошидан хотирлаб қолдим.

Сўнг тайёр гиламга қарадим мафтун,
 Гулларин, рангларин санадим бир-бир.
 Силадим беагин... ўртасин, четин...
 Завқ-ла ўйнаб кетдим устида ахир.

Энди баҳор чоғи ўйнаб юрганда,
 Суюкли юртимнинг ўтлоқларида.
 Худди кўз ўнгимда гилам тургандай,
 Болалик пичирлар қулоқларимга.

Ўша гиламдаги рангларни бир-бир
 Ерга кўчиргандай бўлар табиат.
 Кашагин тортгану бамисли ёмғир,
 Беагин тўқиган офтоб фақат.

Қарайман ўтлоққа, тоғ этагига...
Зўр гилам тўқибди табиат она.
Қадрдон юртимнинг гилами узра
Завқдан ўйнаб кетгим келади яна.

*Муҳаммад Раҳмат
таржимаси*

БОЛАЛАР

Таратган чоғда ҳам анвойи исни
Парво қилмас эдим зинҳор уларга.
Отаси бўлдим у уч ширин қизнинг
Меҳрим тушиб қолди бирдан гулларга.

Энди эрмагимдир ҳар субҳидам боғ,
Ҳар новда остига ўтгум бош тиқиб.
Уларни гулдонга солаётган чоғ
Кўзимдан росмана кетар ёш чиқиб.

Дунёнинг жамики паррандалари
Куйлайди, дер эдим бир хил, бетаъсир.
Кўрсам боғда кезар жигарбандларим! —
Яшабман, о, қанча ҳам кар, ҳам басир.

Етса қулоғимга энди қуш саси
Шовуллай бошлайди қалбим барг мисол.
Учса йироқларга қушлар галаси,
Чўкар юрагимга ўкинч ва малол.

Эртароқ кўрмадим ичию ташин,
Нега ҳаёт қадрин сезяпман энди...
Босганча бағримга қизларим бошин
Ўкириб-ўкириб йиғлагим келди.

Эсди бахт эпкини қайтадан секин,
Қайтадан чулғади бағримни ваҳм
Кўрқардим оламини чўчитишдан мен! —
Усиз шу пайтгача қандай яшадим?..

КЕЧИР

Узр сўрамоққа шайман эгиб бош
Насибанг бутуну камлиги учун.
Кеча мен хунбора¹ тўкканимдек ёш,
Бугун сенинг кўзинг намлиги учун.

Гоҳ жадал еламиз, гоҳ қотамиз тек,
Ўзгарар, тусланар беқарор ҳаёт.
Мени аро йўлда қолдирганидек,
Кечиргин, йиқитган бўлса сени от.

Девор соатлари бонг ураётир
Умрнинг яна бир куни ўтди, деб.
Бошингга иш тушса ҳамлардман ҳозир
Ва сен ҳам, эҳтимол, келарсан етиб...

¹ Хунбора — қонли.

— Ўзи келган меҳмон — Худодан эҳсон!
Йўлчи, биз томонга, Гунибга¹ сол йўл.
Бугун бизда тўйдир бир олам жаҳон,
Келинни ўкситма, қани меҳмон бўл!

— Вой гунибликлар-ей, бахтли бўлсинлар,
Ёшлардан давлат ҳеч ўгирмасин юз,
Бироқ мен ойимга оқшомга қадар
Уйга келаман деб берувдим-да сўз!

— Эй доно йўловчи, кенгаш бер бизга,
Касалхона, ҳаким олисда, бехос —
Хасталик ёпишди бир қўшнимизга,
Эгласанг кулфатдан бизни эт холос!

Табиб бўлмасанг ҳам сўздан ясаб бол
Умид учқунини юрагида ёқ.

— Жийроннинг эгарин, майли, еча қол,
Қўшнингиз қаерда, бошла, бўл тезроқ.

УНУТИБ БЎЛМАС

Менга ном қўйганни унутмам асло,
Унутмайман ёруғ оламда ҳануз —
Шу ҳўмрайган, чўтир қоялараро
Кимки берган бўлса менга нон, уй, сўз!

Унутмасман сира ўт берганни ҳам,
Бўрка ташлаганни нимжон кифтимга,
Унутмасман сира, дуч келгани дам
Дўстона босганни кафтин кафтимга.

¹ Гуниб — Доғистондаги овул.

Албатта эслайман, ошиб йўл, олам,
Ўтиб борар экан умрим карвони:
Ҳамма аёлларни — аритган ғуссам,
Яна бўлакларин — бўлмиш армоним.

Асло унутмайман, даралар узра
Кўприк қурганини ишонч-эътиқод
Ҳам инсон меҳрининг битта қатраси
Ғазаб оловини ўчирганин бот.

Асло унутмайман, оддий бир меҳмон
Баъзида бўлганин энг ёвуз ғаним.
Муштини ўқталиб турувин у он
Ғуноҳкор бошимда ўшқириб маним.

Тоғлар оғушида шодмонман, мана:
Даралар устида мумкин унутмоқ —
Кимлиги аслида нотайин, яна —
Ўзлигин йўқотган касларни¹ мутлоқ.

Унутгайман, кимки, ўзи айтган дам
Ғапин уддасидан чиқмадим, бас,
Кимки инсонлигин оқлолмаса ҳам...
Бундан бўлакларни унутиб бўлмас!

КЎМАК БЕРИНГ!

Қайдадир дард чекар кичик, мурғак жон!
Онаси йиғлар зор. Одамлар, илдам
Тоғиб келармисиз бир дори-дармон,
Чақириб ул доно ҳақимларни ҳам!

¹ Кас — киши.

Дунёга қўл чўзиб зорлангай аёл,
Дунё кўр ёким қар эмас-ку, бироқ —
Унинг ҳам оламча ўз ташвиши бор,
Бировнинг зорига солгайми қулоқ?!

Одамлар, наҳот бу даҳшатмас, даҳшат!
Шошилинг, офатни қувинг беомон.
Сизни бир лоқайдлик бир куни фақат
Қўймаса гўргайди азобга ёмон!

Тоғлик илтижога кўкка чўзмиш қўл,
Ноласин эшитмас ҳеч кимса бироқ.
«Қайда неваралар, қанисан, ўғил?»
Шивирлар, атрофга солади қулоқ.

Қарияга оғир, қисади нафас,
Унга кўмаклашсин ким ҳам бундай дам?!
Ўғиллар шаҳарда, уни эшитмас,
Ўз ишидан ортмас неваралар ҳам!

Тинчини йўқотган, дардманддир дунё,
Инграб гоҳ дардини билдиргай бизга.
Биз эса бепарво, ўтар фурсат, он,
Гўёки ҳеч нарса сезмагансимон
Юрамиз ўт қалаб ўчоғимизга.

Наҳотки ҳаётга ачинмай сира
Дунёни беришга қийгай кўзимиз?!
Наҳот барбод этиб танбаллик ила,
У билан йўқолиб кетсак ўзимиз?

АЁЛ БИЛАН

Дўстлар, узр, боролмайман ёнингизга,
Сиз ҳам келманг юмуш ё бир хаёл билан.
Бугун кечни, тўғриси айтсам сизга,
Ўтказаман хилват жойда аёл билан.

Бунда фақат иккаламиз — мен ҳамда у,
Соатлар ҳам гўё бу кез тўхтаб қолар.
Сукунат куй-қўшиқларга айланару
Ажаб сирли ҳам сеҳрли маъно олар.

Сиз, юмушлар, қўшин янглиғ кирманг босиб,
Қаршиламай сизни яна малол билан,
Бу оқшомни, айтсам сизга, кўнгил ёзиб,
Ўтказаман хилват ерда аёл билан.

Майли, поезд ўрмон оша ўтгансимон
Бош айлансин яна, яна тинсин кўзлар...
Тунги кўкда порлаб турган беҳад, бесон
Юлдузлардек жилвалансин Ерда сўзлар.

Йиртиб ташлай тунги рейсга билетимни,
Кутганларни алдай, майли, бу сафар ман.
Бугун оқшом ҳамма-ҳамма фурсатимни
Ўтказаман хилват ерда аёл билан!

АЁЛ ЮКИ

- Пичан келтирасан ёйдек букилиб,
Терингдан ҳўл бўлгай ҳатто хору¹ хас.
- Ойи, сен кўтарма, ахир мен туриб.
- Ўғлим, бу эркаклар юмуши эмас.

Саратон бўлар хоҳ, хоҳ кузак бўлар,
Хоҳ шамол қор селпиб дайдиған дамлар
Овул аёлларин кўраман, улар
Доимий юк билан ҳорғин одимлар.

- Ўзим сув келтиргум туриб субҳидам,
Дарвозани очиб, челак берсанг бас!
- Қўйинг-е, акажон, — дейди сингилчам, —
Бу, ахир, эркаклар юмуши эмас.

- Чўққига ўрловчи, баланд сўқмоқ йўл,
Саратон ҳовури бўғади нафас.
- Хотин, қизимизни менга узат, бўл!
 - Йўқ, қўйинг эркакка бу иш ярашмас!

Булутлар тўзғиган тоғда ёз-қишин
Ернинг елкасида турган янглиғ кўк,
Севги андуҳлари, турмуш ташвиши
Аёллар кифтига тушган оғир юк.

¹ *Хор* — тикан.

Эркаклар жанг қилиб бўлгали хунхор¹,
Билсанг, арзийдурган икки сабаб бор.
Бири: она юртин ҳимоя қилмоқ,
Унинг сарҳадларин дахлсиз билмоқ.

Иккинчи бурч ота-бободан ёдгор,
Ҳамма эркакларга шундай буюрар:
Аёлларни асра, ўлсанг ҳам минг бор,
Мард шундай курашда шаксиз билинар.

Кўшиқ куйлашгаям эркакка ёна,
Бор фақат арзирли икки баҳона,
Бири: она Ерга меҳрдир улкан,
Тану жонимизга омихта албат,
Сўнмас юлдузимиз у бўлиб қолган,
Ўзгаси аёлга бўлмиш муҳаббат!

ФАРЗАНДЛАР

Келгач умр байт ул-аҳзони²
Ёлғиз истак қолгай дунёда:
Фарзандларнинг бахту камоли
Бизникидан бўлсин зиёда.

Тўкис бўлсин ризқу рўзлари,
Бизда эди ярим-ёрти гоҳ...
Жондан кечиб севсинлар бари,
Фикрлашсин жасуру огоҳ.

¹ *Хунхор* — қон тўкувчи.

² *Байт ул-аҳзон* — ғам уйи, қайғу кулбаси.

Оталарин бор уйқусидан
Ширин бўлсин тунги хоблари¹.
Ёшлик, бахтнинг шан туйғусидан
Ажралмасин дил китоблари.

Майли, мақтов эшитсинлар хўп,
Кетмасинлар талтайиб бироқ.
Ёзганлари завқ-шавққа тўлиб,
Бизникидан бўлсин яхшироқ!

Виждон бўлсин уларга ҳакам,
Ҳақиқатга тик қарашсин, бас,
Унга яқин юрсинлар ҳар дам,
Биздан дуруст яшашсин хуллас!

*Тоҳир Қаҳҳор
таржимаси*

ЭРКАКЛАР

Баъзилар бўлади ҳавойи ва пуч,
Аммо, попоқ кийиб, кеккаяр доим.
Ишқ дейди:

— Барини қилинг менга дуч,
Аниқлаб бераман асл эркак ким.

Учардек мўйловин бурару аммо,
Баъзи бир кимсалар бўлади номард.
— Эркакман, дейишга ҳақлими ҳамма,
Текшириб кўрамиз, — дейди фалокат.

¹ Хоб — уйқу.

— Кўрамиз! — ҳайқирар тўлқинлар шу чоқ,
Тунги осмон бирдан ёришиб кетар,
Пайдо бўлар бўшлиқ узра бир сўқмоқ
Ва ундан бир йигит от қўйиб ўтар...

Бош узра ўқ учиб ўтар ногаҳон,
Нақ томоқ тагида ялтирар қилич:
Овулнинг гўзали, бир қоши камон
Хиёнат қилибди бир мардга бу кеч.

Шунда қалаҳ дейди:
— Ҳар қандай одам,
Мард бўлса, қаршимда тик турсин ичмай:
Нечоғ иродали, билинар шу дам,
Мардми ё номардми, айтиб берар май!

— Эй, барча кишилар келсин биз томон, —
Кармонда тангалар кулар жаранглаб, —
Қай бири яхши-ю, қай бири ёмон,
Қай бири қадрли — оларсиз англаб.

Бирдан тоғ товуши чўққидан бир жом —
Садосидай пастга таралди равон:
— Эркак ҳақ-ноҳақни фарқ қилар мудом,
Ўлолгай озодлик учун ҳар қачон.

ҚЎРҚОҚ ЭРКАК ҲАҚИДА ХОТИНЛАР ҚЎШИҒИ

Тоғларда, жанг олди кўп ивирсийсан,
Нечун тез солмайсан тўппончангга ўқ?
Безгак тутган каби нечун титрар тан,
Кимсан ўзи, тоғлик, эркакми ё йўқ?

Қўрқувдан бўлибди рангинг бир аҳвол,
Қисматни алиша қолайин, майли,
Попоқни менга бер, сен рўмолни ол,
Сен — хотин, мен эркак бўлайин, майли.

Қўлингга бераман ўткир бир ўроқ,
Зиммангга ўроқчи хотиннинг куни;
Мен эса, шивирлаб қасам ичароқ,
Қисаман сен тутган ўроқ тигини.

Ўримдан қайтасан, сигирни соғиб,
Сув-пувни ташийсан ва бу орада,
Уйингга, хотинлик бурчингга содиқ
Киримни ювасан киртоғорада.

Уйга қайтганимда қўноқлар ҳамроҳ,
Дастурхон тузайсан, бўза қуясан.
Қайтганимда, қўлим бўш келмас ҳеч чоқ —
Совғаларни олиб, мени суясан.

Шалпанг қулоғингдан ушлаб ўзгинам,
Гоцатлин зирагин тақиб қўяман,
Силаб, овутама сени бир боғлам,
Сувтекин унцукул мунчоғи билан.

Лаббўёқдан лабинг бўлар олболи,
Упа оқартирар сочу юзингни.
Ташвишу аламдан бўласан холи
Агарда овқатдан тийсанг ўзингни...

Афсуски, тақдирни алмашиб бўлмас,
Балки, кўйлагимни кийиб сен бир бор
Ёшу қари ичра юрсанг бир нафас,
Ўзингга қайтарди жасорат ва ор?!

Одамнинг кўнглини билиш кўп қийин,
Билинар фалокат бошга тушган дам.
Менимча, фалокат билдирар тайин
Хотинчалиш бўлиб қолганда одам.

ХУШОМАДГА УЧМАНГ

Замон кўз ўнгида ўлди қаҳрамон,
Зотан асрамоққа тумори йўқ-ди:
Уни ҳалок қилди на ўқ, на бўҳтон,
Уни аста-секин хушомад йиқди.

Иблисдек қўйнига кирди хушомад,
Мазах-ла ўйнади соф виждонини,
У ширин сўзларга учди ва фақат
Асал еб ўтказди ўз давронини.

Лутфу мурувватга берилиб, мамнун,
Гуноҳи ҳақида ўйламасди ҳам.
Аммо, бари бир кун бўлди ост-устун,
Уни ўз комига тортди тубсиз ғам.

Хушомад-ку, ишин битириб, шу он
Илонга айланиб, судралиб кетди.
Тош узра вишиллаб ўтганда илон,
Томган заҳардан тош ўт олиб кетди.

Хушомадга учманг!
Ундаги ҳар тук
Ёвузлик ўқидир. Бизларни ҳар дам
На шуҳрат ўлдирди, на бўҳтон, на ўқ,
Биз ўлдик ширин сўз — ширин заҳардан.

Ёдда тутмоғи шарт буни ҳар нафас,
Юксак кенгликларга йўл олган шаҳдам
Фақат фазогирлар ё шоирлармас,
Юртнинг ҳар улуғи, арбоблари ҳам.

*Шукур Қурбон
таржимаси*

БЕЛАНЧАК

Ер шари, бу — олтин беланчак,
Чайқалади ортмоқлаб бизни
Ва уқтирар бир умр бешак —
Бола бўлиб яшашимизни.

Одамлар-чи, асрлаб шундай:
Эртаю кеч йиғлар, чинқирар,
Оналарин бўзлаб чақирар...
Чайқалади беланчак лоқайд!

Биров йиғлар очликдан бунда,
Асрларким, томчи сутга зор.
Бошқа биров асрий фархунда¹,
Қўғирчоғин эркалаб ётар.

Яна биров тараллабедод
Билан кунни кеч қилсам дейди.
Булар эса хўроздай шаддод,
Бир-бирининг гўштини ейди.

Ер шари — мустаҳкам олтин беланчак,
Чайқалади ортмоқлаб бизни.
Асрларким уқтирар бешак
Бола бўлиб яшашимизни.

Бу беланчак кимларга музтан,
Кимлар учун дўзахдир ҳаргиз.
Бунда кулги, йиғимиз билан
Бир-бировни безор қилганмиз.

Бою қашшоқ, шоду ношод² кас —
Беланчакка тушган жонки бор —
Бир кун қаттиқ ухлаб қолур, бас
Ва уйғонмас ҳеч қачон такрор.

¹ *Фархунда* — бахтли, масъуд.

² *Ношод* — ғамгин, хафа.

ҲАЁТ

Рости, қарамасдим ўзимга унча,
 Югуравермасдим докторга ҳар чоқ.
 Бода сипқорсам-да кўнгил тўлгунча,
 Дориларга ҳушим йўқ эди мутлоқ.

Соғлигим жойида, бақувват эдим.
 Бироқ, йўлим тушиб бир куни Мали
 Республикасига, азим шаҳри, дим —
 Бамакода битта ўлимдан қолдим.

Эгаридан учган ярадор отлиқ
 Мисол чангалладим кўксимни ҳолсиз.
 Худди юрак қушим ким биров отди,
 Тилим калимага келмасди ҳаргиз.

Пешонамдан муздай тер чиқиб, тоғлар
 Ва онам ҳаёлдан ўтди ногаҳон.
 Юрак уриб турган бўлса ҳам зўрға,
 Амаллаб бошимни кўтардим шу он.

Кўзим очигида дўстлардан сўраб,
 Мана шу сўзларни деёлдим аранг:
 «Тўсмангиз! Африка осмонин кўрай,
 Кўрайин, қадрдон эмас у гарчанд.

Кўрай чор атрофда неки бор — барин,
 Дарахтлар соллансин бош устимда. Оҳ!
 Қушлар сайрамоқда! Шу ердан бориб,
 Яшнатмасми улар юртимни ҳар чоқ»?

Менинг кўзларимда акс этди уйқаш
 Дарахтлар, Бамако самоси шу чоқ.
 Жаҳонда осмоннинг бирлигин ўйлаш...
 Бундан ортиқ сурур бормикан, валлоҳ!¹

Яқин эди ўлим соатим аён,
 Юрагим уришдан тўхтовди гўё.
 Бироқ ҳаёт менга қайтди ногаҳон,
 Қайтди шу туйғудан топиб куч, сафо.

Ва зулмат чодир сўкилди зимдан,
 Кўзларимга оқди турфа зиёлар.
 Бамисли қиш ўтиб, томирларимда
 Жўш урди қайтадан олов дарёлар.

Кўз ўнгимда, ўзга юрт осмонида
 Ҳамюртлар юзидек, африкаликлар
 Кафтларидек иссиқ булутлар ёнди,
 Кўнгил янглиғ тўлди юксак, юксаклар.

Менга — мўъжизага кўз тикиб ҳамма,
 Хушнуд жилмаярди тепамда шу кўй.
 Кўпни кўрган эдим, кўрмовдим аммо
 Одамларнинг бунча бўлганин хушрўй.

Узуқ-юлуқ гаплар кирди қулоққа,
 Оқ ва қора танли дўстлар сўзларди.
 Жумлалар янграрди мисли мусиқа,
 Дунёвий валторна² куйи сузарди.

¹ Валлоҳ — Худо ҳаққи.

² Валторна — пуфлаб чалинадиган мусиқа асбоби.

Одамлардан ажиб нур оқар менга,
Яширмай яшайман ҳаётдан ўзни,
Қушлар баҳор олиб келса юртимга,
Шунинг-чун жилмайиб, ёшлайман кўзни.

ТИЛАКЛАРИМ

Шаҳримизга ёғди биринчи қор,
Бу ёруғ оламда янгирмоқда йил...
Яхшиларга шундай тилакларим бор,
Тилаклар — дўстона, сидқидил.

Истайман ҳаммаёқ болажонларнинг
Жарангдор, бахтиёр товшига тўлсин.
Қизлар чирой очсин ҳушни оларлик,
Йигитлар бақувват ва оқил бўлсин.

Шундай дўст тилайман — зеҳнли, кучли,
Бошга оғир кунлар тушганда ҳар хил,
Ҳалокатдан сизни қутқаролгувчи
Ҳақиқий жумлани айтсин у дадил.

Кулфатларсиз яшаш амримаҳол бу,
Бироқ, истардимки, шодумон дамлар
Хотирадан чиқса кечаги қайғу;
Бир-биридан совиб кетган одамлар

Қайта учрашганда жилмайиб, кулса,
Онага азобмас, ҳаловат бериб
Гўдаклар тўлғоқсиз дунёга келса,
Аксинча, шоирлар қон қусса шеърин.

Агар маъшуқангиз ранжитган бўлса
Раъйингизни қайтариб бу ёз,
Янги йилда албат васлингиз қўмсаб,
Ёнингизга келсин сўйлаб ишқдан роз.

Доғистонимга мен талай ва зўр-зўр
Шоирлар тилайман шу ажиб дамда,
Эшитилмай қолсин майли овозим,
Қарсиллатиб шеър ўқишганда.

Сенга-чи, хотинбоз, тилайман инсоф,
Иқрор бўл бу йилда айбингга буткул,
Биринчи хотининг айлаб юр тавоф
Йил бўйи ва хор бўл бамисоли қул.

Сенга тилагим шу, эй эзма ўртоқ,
Сўйлаб каллаларни ғовлатмоқ ишинг,
Узр сўраб дейман, бу йилда камроқ
Гапиргилки, кўпроқ оғрисин тишинг.

Яна бир тилагим ғалати пича,
Доғистон одатин унутган, хасис
Баъзи ҳамюртларнинг бу йилда ҳеч ҳам
Меҳмон кутишликдан боши чиқмасин.

Доим тўлиб турсин қадахларда май,
Қўшиқлар ювсин дил ғашликларини.
Ҳамма бир-бирига тиласин шундай
Ҳозир мен тилаган яхшиликларни.

*Барот Исроил
таржимаси*

ДЎСТЛАРНИ ҚАДРЛАНГ

Эй дўстим, душмандан дўстни ажратгил,
Шошиб ҳукм чиқариб, бўлма гуноҳкор.
Балки қаҳринг ўтар бамисоли ел,
Ғазабинг сочишга ошиқма зинҳор.

Эҳтимол, қадрдонинг шошилиб қолиб,
Билмайин беҳосдан этгандир хафа,
Дўстинг иқдор бўлса, бўйнига олиб,
Айбин юзга солиб, айлама жафо.

Ҳамма ҳам кетма-кет қаригай, чирир,
Умримиз дарёдек оқар тинмайин,
Ажраб қолмоқдамиз дўстлардан бир-бир,
Ҳақиқий дўст топиш қийиндан-қийин.

Агар содиқ отинг оқсаса ногоҳ,
Қоқилиб суринса такрор ва такрор,
Отингни айблама — йўлдадир гуноҳ,
Уни алмашмоққа шошма, биродар.

Биродар! Хайрингни берсин, илтимос,
Тантилик қилишдан тортинма асло.
Жаҳонда дўстимиз унча кўп эмас,
Дўстларни йўқотиб қўймайлик, ошно.

Қонунга риоя қила олмадим,
Баъзан ихтиёрни ғазаб қоплади,
Ҳаётда жуда кўп дўстдан ажралдим,
Қанчаси юз буриб кетди, бошлади.

Сўнгра яна анча дўстлар орттирдим,
Шундай қилиб, мана, сўқмоқ йўл аро —
Гоҳ пушаймон бўлдим, гоҳо қайғурдим,
Ажралган дўстлардай бўлмади, аммо.

Энди барчасин бир кўришга зорман:
Хуш кўрмай, кўнглини очмаганни ҳам,
Ўзим ёқтирмаган ошнолар борми,
Менинг гуноҳимни кечмаганни ҳам.

КЕЧИРИМЛИЛИК

Илк бора янглишсанг кўркма, биродар,
Илк бора ранжитса қилма эътибор,
Дастлабки ваҳима чўчишлик холос,
Агар қисматингда шу бўлиб, бир кун —
Илк бор дўстинг хафа айласа нохос,
Дарров қораламай уни ҳам тушун.

Наздимда, дунёдан топмайсан бирор —
Адашмай умрини ўтказган ким бор?
Хаёл туманида ўралашиб гоҳ,
Дўстингнинг бошига тушиб ғам, ҳижрон,
Ўрнин топиб сўзин айтмаса шу чоқ,
Унинг хатосини санама ёлғон.

Дўстгинам, бемаъни бир хато учун,
 Мендан юз ўгирган бўлсанг ҳам у кун,
 Сенга очиқ доим эшигим менинг.
 Кулишдик, қайғурдик бўлишиб ҳамдам,
 Ҳамон ўшандайман — кечдим гуноҳинг,
 Фақат кечиринглар, дўстлар, мени ҳам.

МЕҲМОНГА

Агар қўноқ бўлиб келгудек бўлсанг,
 Сенга уйим очиқ, остонам муштоқ.
 Агар ташналикдан толиқиб қолсанг,
 Менинг дарём шаксиз сеники мутлоқ.

Агар ўз уйимда ўзим бўлмасам,
 Олдиндан хабар қил, қарши олайн.
 Гул ҳам бор, нон ҳам бор, агар ўлмасам,
 Топганим олдингга тўкишим тайин.

Совқотсанг ўчоққа яқинроқ келгин,
 Чалма ёқай, кўнглим ўтдай илиқ, кенг.
 Нолима, оч бўлсанг уялмай олгин,
 Ҳатто еримни ҳам бўлишамиз тенг.

Агар ёнган шамдек бўшашсанг ногоҳ,
 Бетоблик азоби қийнаса бедор,
 Табибни келтиргум ёнингга шу чоқ.
 Қонимни беришга розиман минг бор.

Хавфу хатар сезсанг ханжаримни ол,
Ёнбошингга тақиб юргин бемалол.
Ахир меҳмонимсан, дилтанг бўлмагил,
Фамингга шерикман, ташвиш қилмагил.

Тулпоринг йиқилса, жабдуқли отим,
Бир кунингга ярар, мин, чоптир жўрам.
Содиқ қўноқ бўп қол ва содиқ дўстим,
Ёмон кунимда ҳам, яхши кунда ҳам.

*Асрор Мўминов
таржимаси*

ДЕНГИЗ

Сен сукут сақлагин, сўзласин денгиз,
Фам-шодлигинг унут, қулоқ сол бир он.
Пушкин сўз айтишда бўлса-да тенгсиз,
Жим тинглаган денгиз солса ғалаён.

Одамлар бордир ё йўқдир қирғоқда,
Майли, бор овозда сўзласин тўлқин.
Қаршисида денгиз гувлаган чоғда,
Хатто буюк Данте олган экан тин.

ТОШБИТИК

Тошбитик эслатар ўтмиш замонни,
Шукурки, йўлимиз бўлмаган тамом.
Боболар қиличда ёзган дostonни,
Биз уни қаламда эттирдик давом.

ШЕЪРИЯТГА

Сенсиз дунё ўхшарди гўё,
Қуёш нури тушмаган ғорга.
Ё юлдузсиз сим-сиё¹ само,
Ё бир ошиқ зору зор ёрга.

Сенсиз дунё мисли бир уммон,
Суви музлаб гезариб қотган.
Сенсиз дунё гулсиз бир макон,
Булбулларсиз ҳувуллаб ётган.

Сенсиз дунё баргсиз бир дарахт,
Бошида қиш, унга ёт баҳор.
Сенсиз башар ғариб ва бебахт,
Куйламас, куй унда йўқ зинҳор.

УМРИМ МАЪНОСИ

Шеърият — умримнинг орзу-матлаби,
Сатрларни тиздим оддий сўзлардан.
Қалбимдаги пинҳон муҳаббат каби,
Уларни асрадим ёмон кўзлардан.

Яккаш сўзлар чеккан оҳини илғаб,
Ўзим билан олдим қараб раъйига.
Кейин соатсоздай жарангин тинглаб,
Мурватдай сўзларни қўйдим жойига.

¹ *Сим-сиё* — қоп-қора.

Тунлар кучоғига олди туш — хаёл,
Қаршиладим қанча гўзал тонгларни.
Шафақдан ранг олдим, тўқувчи аёл
Танлагандай гилам учун рангларни.

Майли, дилбар қўшиқ куйласин ўзга,
Эҳтимол, мен уни удда қилмасман.
Дилдаги ниятим кўчдими сўзга,
Бор гапим айтдимми, шуни билмасман.

Балки яратмадим юксак шеърият,
Лекин ўтган умрим шу сўзларда жо.
Муҳарририм, сендан илтимос фақат,
Умримни қисқартма, бўлса ҳам хато.

Менинг фарзандимга ўтмайди тиши,
Ўзга ота қанча турмасин тергаб.
Менга айтгин бўлса ёмон қилмиши,
Ўзим қулоғини қўяман бураб.

ОТ

... Чавандози минмади сакраб,
От депсинмас сувлиқни чайнаб.
Унинг оппоқ тишига қараб,
Туриб қолдим кулди деб ўйлаб.

Шу ҳолати ростдан этди лол,
От куларди ўхшаб инсонга.
У бош эгди, ерга тегди ёл,
Елда ёллар тўзди ҳар ёнга.

Ажабландим, кетолмай йироқ,
От олдига бордим яқинроқ.
От кулмасди, эгиб бошини
Тўкар эди кўздан ёшини.

От ҳолини кўзи қилди фош,
Қуйиларди селоб-селоб ёш.
Мен жилмайсам, яқинроқ кел, ёр,
Кўзларимга тикилгин бир бор.

ТОҒ ЭЛЕГИЯЛАРИ

*Мирпўлат Мирзо
таржимаси*

ЧИН МУҲАББАТ

Ҳаётимда сен-ла танишгунимча
Йўқ эмасди менинг ўз қувончларим.
Бизлар учрашишган кундан сездим мен
Уларнинг майда ва арзимаслигин.

Қачонлардир сен-ла кўришгунимча
Бўларди менинг ўз қайғу-ғамларим.
Бирдан саёзлашиб қолдилар улар
Ёзги Сулак, Қўйсу сувлари каби.

Қувончларим эди ўсмир мисоли,
Қайғуларим эди болага ўхшаш,
Бироқ йитди улар, тоғ одатича —
Катталарга ёшлар бергандек ўрин.

Эсимда, сен билан учрашгунимча
Битган эдим талай ишқий ғазаллар,
Лекин бирортасин китобларимга
Киритмадим сен-ла кўришгандан сўнг.

Шундоқ бўлиб келган бурун-азалдан
Қушлар авжга чиққан бутазор аро
Майна, булбул учиб келган заҳоти
Унутилиб кетар читтак куйлари.

БАХТ СОҲИЛИ

Юксак тоғлар сирасидаги
Қайси бир тоғ энг ҳайратангиз?
Гап билан иш орасидаги
Тоғча юксак тоғ йўқдир ҳануз!

Бундан фақат дунёдир воқиф:
Гарчи ниҳон ўзи қарогдан¹,
Бўлавермас ҳар кимга насиб
Ошиб ўтмоқ бу улкан тоғдан.

Аёвсиздир номус ўти ва
Кўтармоқлик мушкулдир доғни,
Ўлганим соз менинг,
мабодо
Ололмасам гар ўша тоғни.

Дарёлар кўп заминда, аммо
Қайси бири нисбатан энг тор,
Зеро ундан одамлар гоҳо
Ўта олмай бўлади абгор?

Биз-чун Умид соҳилидан бот
Ҳаёт сари сузмақлик осон,
Бироқ Рўёб қирғоғи фақат
Бўла олур манзили имкон.

¹ Қароғ — кўз қорачиғи.

Ёлвораман: чорлагин илло¹,
 Малул² қолсам — юпат эрта-кеч.
 ... Бахт соҳилин қучмагунча то
 Ишонч мени тарк этмагай ҳеч.

АЁЛ ЖОЗИБАСИ

Игали овулида эшитганимдек,
 Гўзал аёлни деб кавказлик ошиқ
 Учқур тулпорига берганича эрк,
 Ўтармиш тоғлардан ел каби ошиб.

Дерларки, бир золим, буйруқпараст шоҳ
 Сабаб бўлган эмиш дув-дув, миш-мишта:
 У гўзал аёллар қошида ҳар чоғ
 Бошини қуллардай эгар эмиш, ҳа.

Жавоб бергин ўзинг,
 холис ўқувчим,
 Ҳассослик эмасми — севгида мардлик?
 Гўзал аёлни деб рақиблар мамнун
 Дуэлга чиққанлар қадни тутиб тик.

Бу оқшом ёш испан дарча ёнида,
 Зайтунга суяниб, кўзларида мунг,
 Куйлаётир гўзал аёл ҳақида
 Куйлагани каби бобоси унинг.

¹ Илло — аммо, лекин, магар.

² Малул — ранжиган, хафа.

Илк кўклам,
улашар тоғларнинг қорин
Маъсум капалакда бор гўзаллик жо.
Фазогир ҳам қўмсаб гўзал нигорин,
Энтикиб қўяди самовот аро.

Ўзим ҳам гоҳи шод, гоҳида маҳзун —
Тўлганда юрагим қувончга, ғамга,
Гўзал аёлларни куйлайман мафтун,
Зеро шоир бўлиб келдим оламга.

Аёл ҳусни билан зебодир замин,
Файзнок — у сочган нурда, зиёда
Ва мен шу нарсага бўлдимки амин,
Жозибасиз аёл йўқдир дунёда.

АЁЛЛАР

Куйлаганди бир пайтлар Ҳофиз:
— Форс жонони гар этса карам,
Бахш этардим

холига шу кез

Самарқандни, Бухорони ҳам.

Лекин гўзал демишки кулиб:
— Харид этсанг магар холимни,
Ўлтирмагин савдосин қилиб,
Қайтариб ол арзон молингни.

Шоирлар ҳам суйганларига
Уларнинг бир ғамзаси ҳаққи,
Юлдузларни ипга тизиб ва
Минг ёлвориб этганлар тақдим.

Аёлни тоабад қучмоқ яхшидир —
 Тутмоқликдан қилич бандин бир умр
 Майли, аскар учун никоҳ тўшагин
 Дала бўронимас, аёл тўшасин,
 Ястанган майсага куз ташлаб пинҳон
 Ногоҳ гуфтор¹ қилди шунда бир жувон:
 — Чўққилар, майлига, бўлсин оқсоч бош,
 Муштоқ этган қаллиқ эса — доим ёш.

СЕВГИ

Мозий — ўтмиш чоғларда,
 Буни билар ҳамма ҳам,
 Севги учун тоғларда
 Тақиқланганди маскан.

Лекин шеър сайргоҳи —
 Булоқ бўйида аҳён
 Отлиқ йигитни гоҳи
 Чодрали қиз нигоҳи
 Этиб қўярди бежон.

Ва қўшиқ, шеър туфайли
 Фош эди давра, аро —
 Элдарилавнинг майли,
 Маҳмуд кимга мубтало.

Кавказ кўкка бош урган
 Ложувард самоларда

¹ Гуфтор — сўз, сўзлаш, гапириш.

Ишқ — шеърларга йўғрилган —
Эндиликда порлар шан,
Юзига тутмас парда.

Аёл борки — у соҳир¹,
Фақат жумбоқдир азал:
Кимни деб ёнгай шоир,
Куйланган у — қай гўзал?

ИШҚ ЎТИ

Дилимда ишқ ўти ёнгандан буён
Тинглайман энтикиб ҳар лаҳза, ҳар он
Тоғлардан биллурий қўнғироқ сасин.
Аёллар азалдан куюнчак, муштоқ
Ва мен туйган эдим ўша чоғданоқ
Мубҳам бир ҳаяжон эзгу шарпасин.

Бари такрор кечар ибтидо² билан
Ҳамда болдай тотли шул садо билан:
«Қайдасан, севгилим, ҳузуримга кел...»
Аёл рафторидан³ шуълалар — соҳир,
Майли, ёғаверсин билмайин охир,
Мангулик номидан бамисоли сел.

Муҳаббат қаримас, навқирон мангу,
Мозийда ҳам, бизнинг замонда ҳам у
Солмиш юракларга сурур ва баёт.

¹ *Соҳир* — мафтун қилувчи, жалб этувчи.

² *Ибтидо* — бошланиш, бош, аввал.

³ *Рафтор* — 1) юриш; 2) хатти-ҳаракат; 3) хулқ-атвор.

Зеро ошиқ Ҳофиз ғазали, шаксиз,
Форсигўй насллар тилида ҳаргиз
Яшаб келмоқдадир тирик, барҳаёт.

— Айтгин менга висол онин, айта қол,
Шошай ҳузурингга бамисли шамол.
Юксак довонлардан ҳайиқмай тақир.
Етиб тизларингга қўядирман бош,
Балки кўзларимда ялтирагай ёш,
Висол айрилиқсиз бўлмагай ахир.

Тоғли эркакларнинг урфи бу қадим:
Кавказ фарзандиман — чўққилардан мен
Ўргандим гоҳида қолишни танҳо.
Кўклам чақинлари ларзакор ҳамон,
Муҳаббат кўйида мен ёниб мудом
Ўтарман то абад мажнуни шайдо.

СЕВГИ ҲИМОЯСИ

Тинчлик ҳимояси комитетлари
Мавжуддир дунёда, шоирлар ҳамкор.
Яна турфалари бордирки,
барин
Номларини санаб бермоғим душвор.

О, ерлик маъбудам, ёлворгум: мени
Иттифоқингга ол иккиланишсиз.
Севги посбонлари Комитетини
Тузажакмиз тоғли Доғистонда биз.

Ва юксак чўққилар қуршови аро
Иккимиз назорат қилурмиз ҳар чоқ,
Токи аёлларнинг қалбига асло
Жароҳат солмасин ҳар қандай олчоқ.

Каҳкашонга яқин — само аршида
Кузатиб тургаймиз термулиб бот-бот,
Токи ҳар бир аёл эркак қошида
Ўтдан чўчигандек бўлсин эҳтиёт.

Қачонлардин айтмиш буюк Навоий,
Муҳаббат дардларга малҳамдир дебон.
Севги ҳимояси Комитетини,
Кейин бошқарайлик элда икковлон.

САККИЗЛИКЛАР

*Мамарасул Бобоев
таржимаси*

Шошилмай ёздилар боболар қадим
Ханжарлар юзига ханжарлар билан.
Мен зўрға қийналиб ёзаман ҳадеб
Уни қалам билан, бўш сўзлар билан.

Жангга от сурдилар боболар қадим
Хайрлашиб севган ерлари билан,
Менинг сиёҳ билан зўрға ёзганим
Тошга ёзди улар қонлари билан.

* * *

Умрим — гилам. Мен уни эплаб
Тўқиёлмадим. Хижолатдаман,
Тўқимамга қараб синчиклаб,
Қанча-қанча нуқсон топаман.

Китоб ёздим, эплаёлмадим:
Бўш саҳифа кўп унда беҳад.
Бунчалар сушт ташладинг одим,
Бунчалар кеч келдинг, маҳорат?

* * *

Қўшним бир қиссани қиларди баён,
Қошини чимириб, кўзларин қисиб.
Бир кампир кўзасин кўтариб шу он
Ўтди оқсоқланиб кўчани кесиб.

Ғапин чала-чула тугатди-да чол,
Кампир орқасидан қараб қолди у.
Кампир муюлишда бурилгач, дарҳол
Деди: «Қандай гўзал жонон эди у!»

* * *

Болалар йиғлайди билмаймиз — нега?
Билиб бўлмас буни баъзан сўраб ҳам.
Бугун бир хафалик илашди менга,
Ўзим ҳам билмайман, нимадан бу ғам.

Шамол эсар бугун шикоятмуз,
Бугун алланечук ёмғир ҳолати.
Қуёш ҳам осмондан нур сочади суст,
Сенинг товушинг ҳам бугун ғалати.

* * *

Учратганман кўп бор бизнинг овулда,
Заргар қўшниларим билгандай ҳисдан:
Айлантириб кўриб бир нафас қўлда,
Ажратар эдилар олтинни мисдан.

Ҳурматли ўқувчим, моҳир заргарим,
Сен баҳо берасан бизнинг ҳунарга,
Ўзинг ажратасан бу мисраларим
Мисини мисга-ю, зарини зарга.

* * *

Мен эски мерганман, сўз — менинг овим,
Кўздан ғойиб бўлар нишон олган дам.
Йилт этиб кўриниб, йўқолади жим,
Қочади қолдирмай ҳатто изин ҳам.

Милтиқ сасин ҳали билмаган куён
Юради бепарво ва беғам жуда.
Сўз ҳам бўлар тоғу ўрмонда пинҳон,
Қочади куёндек қалам учидан.

* * *

Тез оқар нодон сой, эй ҳовлиқма сой,
Бу ерда қоялар ёрилар бенам,
Нечун сен кўзлайсан узоқлардан жой,
У ёқларда сув мўл, етар сенсиз ҳам.

Юрагим, юрагим, сенга мен ҳайрон,
Сени севганларни нега севмайсан?
Нега югурасан чопиб у томон,
У томонга керак — на ман ва на сан.

* * *

Баъзи ёш новдалар ўзин унутар,
Дерлар рашк соламиз кўп юракларга.
Дўл қуймоқчи бўлиб турган булутлар
Истеҳзоли кулар ғўр куртакларга.

Шундай думбуллар бор, кибрланиб дер:
«Яшаймиз бахтиёр, фароғатда биз!»
Бахт эса, уларга раҳми келиб дер:
«Болалар сингари бунча соддасиз!»

* * *

Биз ҳамон йўлдамиз, ҳамиша йўлда,
Биламан бу йўлни қадамма-қадам.
Яна қанча йўл бор биз учун олдда,
Билмайсан буни сен, билмайман мен ҳам.

Биз ҳамон йўлдамиз, ҳамиша йўлда,
Мақсад манзили бор аниқ ва кўркем.
Аммо, етамизми унга, гап шунда,
Билмайсан сен буни, билмайман мен ҳам.

* * *

Ирмоқ куйлаб оқар қоя остидан,
Қоя бу қўшиққа ҳиссиз, бепарво.
Ирмоқнинг ҳолини мен тушунаман,
Менинг аҳволимни ким тушунар, о.

Ирмоқнинг ноласи кетади зое,
Қоя кўнгли бундан на шоду на ғаш.
Ажабо, бу мағрур, парвосиз қоя
Бағри тош ёримга бунчалар ўхшаш.

* * *

Алла айтиб сени кеч ухлатмайман,
Тинчинг бузилмасин, ухла беҳатар,
Ёстиғинг ёнидан нари кетмайман,
Ҳеч нари кетмайман мен тонгга қадар.

Майли, кузнинг узун кечалари ҳам
 Тинчинг қўриқлайман жимжит, олмай тин:
 Боғни қўриқлаган чинордай бардам,
 Дарёга эгилган қоядай сокин.

* * *

Ёшимни унутдим, бироқ, сен нега:
 Қаридинг, мен ёшман, деганинг-деган.
 Ким билади, балки сочим оқиға
 Сенинг ёшлигинг ҳам сабабкор бўлган?

Кекса деб, юракка солаверма ғам,
 Нега керак буни эслата бермоқ.
 Ахир, жуда оғир — ярадорга ҳам:
 Ўлимга маҳкумсан деб айта бермоқ.

* * *

Қийин эмас асли журъат кўрсатмоқ,
 Жасорат — лаҳзалик ишга уринмоқ.
 Аммо, ўз шаънинингга лойиқ яшамоқ —
 Журъат кўрсатишдан ўта қийинроқ!

Қийин эмас хоин, ё ўғри бўлиш,
 Лаҳзада юз тубан кетиш кўп осон!
 Қийиндир сўнгра бу доғни йўқ қилиш,
 Кўтариб юриш-чи, бундан ҳам ёмон!

* * *

Дейдилар, севгида сахий эмишман,
 Севганлари эмас оз, дейдилар ҳам,
 Бу билан, у билан, фалончи билан...
 Ҳатто лақаб тақиб «...боз» дейдилар ҳам.

Инонма, бу гаплар ёлғон, биламан,
Сени кўрган кундан бошлаб, мен билсанг,
Фақат сени севиб, эъзоз қиламан,
Ҳануз билмасам ҳам, сен ўзинг кимсан.

* * *

— Баҳор, қани кўрсат, бойлигинг қанча?
— Нима дейин сенга, бепарво инсон,
Тоғлар ёнбағрини қор кўммагунча,
Сен менинг қадримга етмайсан, нодон!

— Эй ёшлик, кўп гап бор сенда, менимча,
Бойлигинг, шодлигинг тутасан пинҳон...
— Соч-соқолинг оппоқ оқармагунча
Сен менинг қадримга етмайсан, нодон!

* * *

Менимча, бор нарса сўлар, кексаяр,
Менга ёққани ҳам, ёқмагани ҳам.
Ҳаммаси бузилар ва яксон бўлар,
Қоларми ўзгармай бирорта одам?

Ҳаёт олиб кетар ёшлигимизни
Ҳаёт ўйчан қилар баъзида бизни.
Ким ўйга чўммагай, бўлмагай ғамгин
Кўриб бир тенгдошнинг қариб қолганин.

* * *

Ҳаёт китоби зўр ва гўзал тусда,
Варақлаб ўқийсан завқига тўлиб.

Бошоқ бўлиб қайта яшамоқ истаб,
Ерга ётар бугдой жонсиз дон бўлиб.

Қаерда навбаҳор ёмғири қуйса,
Хушбўй ўт-ўланга қопланади ер.
Шоир кипригида ёш йилтираса,
Ўшанда туғилар ҳақиқий шеър.

* * *

— Унутибсан куйларинг, сурнай,
Қани эски овозинг, нағманг?
— Йўқ, мен ўша-ўша бутунлай,
Фақат сенинг қулоғинг гаранг.

— Нега энди қайнаб жўшмайсан,
Нағманг лоқайд, кучин йўқотган.
— Йўқ, мен ҳамон ўша-ўшаман,
Фақат сенинг қалбинг тош қотган.

* * *

Ёмғир ёғар, бетин қуяди ҳамон,
Қачон тинар, шўрлик йигитча ҳайрон.
У бугун ёрини бориб кўрмоқчи,
Ошиқар ва лекин кўриши гумон.

У ёқда бечора қиз ҳам жонсарақ,
Келадими, йўқми, кутар интизор.
Жала тинмай қуяр, ёрдан йўқ дарак,
Наҳотки, жаладан кўрқиб келмас ёр?

* * *

Қор ёғади совуқ булутдан,
Ерда уни қаршилар баҳор.
Ер юзини кўрган минутдан
Ёмғир бўлиб эриб тушар қор.

Тор сўқмоқдан шошиб сен томон
Югураман — жуда газабкор.
Жамолингни кўрганим замон
Тез эрийман — худди ўша қор.

*Зоҳиджон Обидов
таржимаси*

Сайроқи қушларга, булбулга зинҳор
Жабр этиб, ҳеч қачон тош отиб юрманг.
Шўх қизлар, ёр дилин бекордан-бекор
Ёндирманг, ҳеч озор етказа кўрманг.

Севиклим, сен менга қилмайсан шафқат,
Ўйламай сўйлайсан, бўламан ҳайрон.
Билмайсан, бу сўзлар бўлиб бир офат,
Бу кўнгил мулкини қилади вайрон.

* * *

Қоялар, чўққилар баланд-пастлигин
Билмоқчи бўласан куйиниб, шошиб.
Севгидан сўрай қол, билмоғи тайин,
Тоғлардан-тоғларга ўтган у ошиб.

Кўринмас, сир бермас денгиз тубини
 Қанчалар чуқурдир, бўласан билмоқ.
 Севгидан сўрай қол, билади буни,
 У бўлмас жой йўқдир оламда мутлоқ.

* * *

Болалик ўтади сув каби оқиб,
 Болалик ўтади бўлиб бир мерос —
 Қўшиғи яшайди дилга хуш ёқиб
 Ва ёди яшайди бўлиб дилнавоз.

Ёшлик ҳам ўтади дарёдай бўлиб,
 Не оқиб ўтса гар қайтмагай яна.
 Ёшликдан жасорат қолар эш бўлиб
 Ва ёди яшагай қилиб тантана.

* * *

— Қайдасан иқболим, қани юз кўрсат?
 — Юксакда — сен асло бўлмаган жойда!
 — Юксакка чиқолдим, кўрин бир фурсат!
 — Сен сузиб кўрмаган азамат сойда!

— Қайдасан? Кўп сойни суздим мен кушод!¹
 — Эндиги қўшиқда, тезда ёза қол!
 — Қайдасан? Қўшиқлар айладим ижод!
 — Олдинда, қўлингдан келса етиб ол!

¹ Кушод — очик, ошкор.

* * *

Не ўтиб кетса гар қолмагай қўлда,
Биз фақат шу кундан баҳраманддирмиз.
Ўтган дам армонин солсак кўнгилга,
Келган кун ўтмишга айланади тез.

Бизларни шафқатсиз юлқийди ҳар кун
Вақт ўтиб бораркан, қолдирмас вақо.
Буни тергашга бор на суд, на қонун,
Бундайин ўғирлик топмайди жазо.

* * *

Қишлоғимиз ёнидан неча юз йиллаб
Минг буралиб оқади жўшқин сув хушҳол,
Қачондир шу сувда қувнаб, чувиллаб
Чўмилган гўдаклар бўлди кекса чол.

Ўша шўх сув ўтлоққа, сайҳонга оқар ҳамон,
Тўлқин урар вақтнинг ўтишига қилмай парво.
Рашк қўзғатиб оқади тинмай хушнуд ва хандон
Тошдан-тошга сапчийди мудом гўдакдек гўё.

* * *

Ўзингни эҳтиёт айла, дилрабо,
Йигитнинг юраги ёнган бир олов.
Оловни сўндирмоқ мумкиндир, аммо
Учқуни тушса гар ўртагай дарров.

Ўзингни эҳтиёт айла, дилрабо,
Йигитнинг юраги бир ханжарсимон!
Тиғи ўткир унинг, тегса мабодо,
Қўлингга жароҳат солмоғи аён.

*Омон Матжон
таржимаси*

Биламиз — умр иши кўп қийин савдо.
Нолиймиз. Ҳаётни сўкамиз баттар.
Қанча солмасин у шўришу¹ ғавғо,
Кўнгилни боғлаймиз унга шу қадар.

Ўйдим-чуқур йўллар, қалқишлар, жунун...²
Бу қандай кўргилик, қандай ихтиёр!
Ва лекин барибир умр кўп ширин,
Ҳаётдан гўзалроқ яна нима бор?!

* * *

Одамлар туш кўрар шодликни, ғамни,
Уйини, бахтини ва кўп шу йўсин...
Лекин биз сен билан учрашган дамни
Ҳеч ким тушида ҳам кўрмаган бўлсин.

Теварак атроф ҳам билмаса тузук
Бошимизга тушган бу на сирли кор³ —
Нечук изтироб бу, нечук бахт ўзи
Ва қалбда титраган нечук нажиб тор?!

¹ Шўриш — ғавғо, тўполон.

² Жунун — телбалик, савдойилик.

³ Кор — иш, амал.

* * *

Зўр бир қўнғироқни қиламан орзу,
Унга еру осмон бўлса ҳавоза.
Қошимга сен келган пайтда кўкдан у
Чексиз қувончимни этсин овоза.

Минг бир оҳангли ул буюк қўнғироқ
Ярим кечадами, ё кундуз куни,
Тинмай жарангласин, сен кетганинг чоқ
Юрагимга тушган сўнгсиз қайғуни.

* * *

О, сен ҳаёт тонги! Тенгқурлар билан
Сени хуш ўтказдим, шодлик бир дунё.
О, ҳаётим шоми! Сен уйсан улкан
Ва қайғу майини ичмаклик танҳо...

Фалак! Қўй, ёндирма юлдузларингни,
Розиман самодан абад ўчсалар.
Эсга солдинг ахир ул дўстларимни,
Қисматидан айтиб ғамгин қиссалар...

* * *

На моҳи талъатсан!¹ Кўрдим кечқурун,
Алғов-далғов бўлди бир зумда қалбим.
Мени алдамапти демак қора тун...
Тонгда кўриб... Баттар ром бўлиб қолдим...

¹ *Моҳи талъат* — ой юзли, гўзал.

Баҳорда янада ёндинг бетакрор,
 Куёшингдан гўё кўзлар қамашди...
 Мени алдамапти гул тўла баҳор.
 Қиш... сенинг ҳуснингни яна ҳам очди...

* * *

Гоҳ ғувлаб киради хонамга шамол,
 Киради эшикми-тешикдан ўтиб.
 Уйга худди шундай, кудурат, малол
 Кўчадан кирадир этни жунжитиб.

Хонамиз меҳрдан, нурдан чароғон,
 Қара, қаҳратон ҳам, қор ҳам йўқдир, бас.
 Бу совуқ гап-сўзлар, маломат, гумон
 Кўчадан киргандир... бизники эмас.

* * *

Жуда қувонганлар дастур жамоат
 Кўз очиб дунёга мен келган маҳал.
 Чакки гапми, ўсиб соатма-соат,
 Тоғликлар сафига кирурман жадал.

Лекин бундан буён яшайман қандай,
 Қандай куйлай, ёнай, йўқолди тинчим.
 То қолсин қалбларда камаймай жиндай,
 Туғилган пайтимда берган севинчим.

* * *

Гарчи ширин эмас барчага ҳаёт,
 Бироқ барча севар... мангу, абадий.
 Гарчи сени қарғаб соларман фарёд,
 Бироқ, юрагимда ўчмас ишқ ўти.

Мен совуқ қотяпман. Ёмғир ҳам тинмас.
Мен нодон кутаман кўкламда қорни.
Гарчи тушимда ҳам ва ўнгимда ҳам
Сира тополмайман чорлаб сен ёрни.

* * *

Юрагим ёнмоқда, юрагим олов,
Аммо қанотим йўқ... нетай юракни?
Қанот? Мана қанот! Елкамда баёв!
Лекин баланд тоғлар тўсмиш фалакни...

Учдим мен... ва ўтдим тоғлардан, бироқ
Денгизга йўлиқдим асов, беқирғоқ.
Бу дардлар, бу ғовлар тугарми охир...
Севги, йўлинг оғир... йўлларинг оғир...

* * *

— Эй тун, қачон тугайсан, қани,
Бир қиссасан узун, бемаъни,
Нечук қора қийноқсан, толдим...
Неча чўчиб, неча қўзғолдим.

— Унчаликмас. Одатий тунман,
Лекин сенинг учун узунман.
Сал кечикди йўлдан ҳамроҳинг,
Келсин, нурга тўлар атрофинг...

* * *

Пўстинларни елкага ташлаб,
Суҳбат қурар бир тўп кексалар.
Дейман, худди шундай гаплашар
Агар тоғлар тилга кирсалар.

Ана жаранг кулги, тўполон,
Беғам ўйнар шўҳ болакайлар.
Шундай сўзлар, гар битса забон¹,
Ўлкамдаги дарёлар, сойлар.

* * *

Йигитлар бир жанжал бошласа,
Келар эди имдодга² аёл:
Пойларига рўмол ташласа,
Қўлларида тушарди қурол.

О, аёллар, оламда бугун
Қитъалар ҳарб³ бошлашса тажанг,
Эркакларнинг пойига беун
Кўз ёшдан ҳўл рўмолни ташланг.

* * *

Дунё кездим, кўрдим ҳаётни,
Не маъбадлар⁴, ранглар, кемалар...
Айтдиларки: «Бу одамзоднинг
Қўлларида келмас нималар!»

Кездим, кўрдим: ёнарди ўтда
Не маъбадлар, ранглар, кемалар...
Айтдиларки: «Бу — одамзод-да,
Қўлларида келмас нималар!»

¹ *Забон* — тил.

² *Имдод* — мадад.

³ *Ҳарб* — жанг.

⁴ *Маъбад* — ибодатхона.

* * *

Бу дунё кемадир. У кучли бўрон
Олдида омонат, хароб ва носоз.
Кемада аёллар, болалар бордир,
Сузишни билганлар эса жуда оз.

Агар кема аро қузғалса бирдан
Фитнаю жанжалнинг қаро шамоли,
Не бўлар бу ожиз кемамиз билан,
Не кечар сузишни билмаслар ҳоли?

* * *

Ҳар ўтган кун бир дарахт десак,
Инсон умри ўрмондир бешак:
Не оғочлар йиқилди... Чопилмагани қанча
Ўрмон — умримдан менинг?

Кун, бу ёлғиз отликдир, бирдир,
Инсон умри гўё уюрдир.
Қанча отлар қочиб кетди... Қанча от қолдийкин
Умрим — уюримда менинг?

* * *

Улғаяркан болалар беғам,
Мен бирдан қўрқаман, неси қўрқинчли?
Олма гули оқ, ажиб кўклам...
Негадир қўрқаман, неси қўрқинчли?

Булут ёриб, ракета учса,
Негадир қўрқаман, неси қўрқинчли?

Ҳеч гап йўғу... лекин қани тинч қўйса
Мени юрагимнинг эски қўрқинчи.

* * *

Тонг билан шом, тун билан кундуз —
Оқ балиқчи, қора балиқчи.
Олам — денгиз, бизлар балиқмиз.
Чуқур ерда сузиб борувчи.

Олам — денгиз. Балиқчи бедор,
Қармоқ, тўри шайдир қўлида.
Ушлашига мени қанча бор
Кун қармоғи, туннинг тўрида?

* * *

Бош чайқайди олим асабий,
Шоир хафа, ёзувчи тажанг.
Не бўлдийкин, йил сайин Каспий
Саёз тортиб кетмоқда, аттанг.

Ваҳм нечун, не ҳам бўларди
Кўҳна Каспий сал тоб ташласа?
Мен қўрқаман инсонлар қалби
Саёзлашса, қурий бошласа...

* * *

Қийин эмас дарддан ёш тўкмоқ,
Ёшни тиймоқ мушкул атайин.
Қийин эмас ўтмишни сўкмоқ,
Уни тўғри таърифлаш қийин.

Йиллар кирар меҳмондек уйга,
Кимга ёқар узлуксиз меҳмон,
Келган пайти мақтаб минг кўйда,
Кетгандан сўнг сўкамиз обдон.

* * *

Қайда кўрма, нолигани-нолиган шоир,
Тушунмайди гўё ҳеч ким дардли, шеърини.
Қайда кўрма, қайнана кўевдан нолир,
Хотинига жуда-жуда кам деб меҳрини.

Ва ҳайдовчи зоти борки қайда дунёда,
Полицияни сўкар бари, ўч-ғашлиги кўп...
Ва билдимки одамларда фарқ йўқ зиёда,
Фарқдан кўра, бир-бирига ўхшашлиги кўп.

* * *

Ҳали мутлақ зўр билимдон кўрмади жаҳон,
Кўп кўрган у лекин сохта донишмандларни.
Ўшаларнинг важоҳатли обрўси ёмон,
Зимдан ушлаб, тергаб турар жами бандларни.

Сукрот ўтди. Пушкин ўтди. Илм безга.
Олам чексиз. Ҳаёт ўзи буюк муаллим.
Тавба! Азал ҳикматлардан баъзан дунёга
Ўша сохта билимдонлар беради таълим.

* * *

Кўп мардларни даврон шафқатсиз,
Ҳақми-ноҳақ босди пойига.
Кўп мардларни кўмди лаҳадсиз,
Ҳақ-ҳурматин қўймай жойига.

Даврон гоҳо чарх урди тинмай
Жанг ўтган қир узра нақ қузғун:
Қаҳрамон ким, қўрқоқ ким, билмай,
Бирваракай чўқиди кўзин.

* * *

Кадхудо¹ бир одам ваъз айтар эди:
«Донолар доноси тахтда турса соз!»
«Йўқ! Юртни сўрасин мардларнинг марди!» —
Бошқаси қиларда унга эътироз.

Мен дейман, дунёни бошқармоқ иши
Шоирлик олдида оддий бир хизмат.
Шоирнинг шеър холос дарди ташвиши,
Лекин шунинг ўзи минг алвон ҳикмат!

*Хуршид Даврон
таржимаси*

Мангу туюлмайди менга бу осмон,
У гўё тургандай омонат, нураб.
Менга туюлади: гўё ҳар бир он
Тушиши мумкин у устимга қулаб.

¹ Кадхудо — сардор, арбоб, оқсоқол.

Бироқ тоғлар турар мағрур ва ўйчан,
Улар паноҳига олгандир мени.
Улар кўҳна уйни кўтариб турган
Устундай кўтариб турар самони.

* * *

Жилға тошар, шаршара гувлар,
Олисларга бориб сингади.
Сойлар жўшар, дарахтлар куйлар,
Маст шоирлар базми сингари.

Ватанингни мангу тарк эта,
Нега кулиб жўшасан, эй сув?
Мен Ватандан кетаётганда
Юрагимни ўртайди қайғу.

* * *

Жаҳл келса, ақлу ҳуш кетиб,
Токи йиғсин, дея эсини,
Ханжарларга қўйингиз битиб
Болаларнинг маъсум исмини.

Оналарнинг кўз қароғига
Боқолмасдан, йиғсин деб эсин.
Милтиқларнинг тунд қўндоғига
Ўйиб қўйинг она чехрасин.

* * *

Бунда тоғлар нақадар зангор
Ва гувулар бугдойзор зарҳал!
Агар бундан олса андоза
Дунё яна бўларди гўзал.

Она юртим оқсоқолларин
 Ҳикматлари юракда ҳар дам.
 Уларни сен англасанг барин
 Дунё яна бўларди кўркам.

* * *

Нима бордир, эскирар бари,
 Ўзгаради бари бешафқат.
 Ўзгаради йил ўтган сари,
 Ўзгармайман мен ўзим фақат.

Баъзан, баъзан вақт этар ҳушёр:
 Йиллар бизни аямас нақ тиг.
 Қариб қолган дўстларни кўриб,
 Юрагимда уйғонар оғриқ.

* * *

Тунлари кўксимга аёлдек аста
 Хавотир бош қўйиб тонггача ухлар.
 Дам қувонч, дам қайғу ухлар кўксимда,
 Қўрқув остонамни итдай кўриқлар.

Тонгда уйғонмайман ёлғиз бир ўзим,
 Хавотир уйғонар олдинроқ мендан.
 Мендан олдин қувонч, ғам очар кўзин,
 Қўрқув остонамни тирнайди тонгдан.

* * *

Одамлар, судралиб яшайсиз нечун?
 Тошбақа судралиб яшайди фақат.

Гарчи улар шошмас, — яшамоқ учун
Уларга берилган роса юз йил вақт.

Бунчалар шошасиз, одамлар қайга,
Қуёндек чопасиз шошиб муттасил?
Қуён умри, ахир, тинимсиз пойга,
Ахир, улар яшар бор-йўғи беш йил.

* * *

Хаттоки дунёда беш дақиқалик
Умри қолганлар ҳам дунёда яйраб,
Ҳаяжонга тўлиб боқишар тетик,
Яшамоқчи каби яна юз йиллаб.

Олисда-чи, тоғлар сукунат аро
Ҳорғин ва юракда сезмасдан ларза
Қотганча туради, ғамгин, бесадо
Умри қолган каби фақат бир лаҳза.

* * *

Уч муқаддас қўшиқ яшар эл аро,
Уларда жамики қувончу алам.
Биринчиси барча қўшиқдан аъло,
Уни тўқир она бешик қучган дам.

Иккинчи қўшиқни ҳам она куйлар зор
Уни куйлар она, куйлар зўриқар
Ўғиллар жасадин қучганда мозор.
Учинчиси — қолган барча қўшиқлар.

* * *

Физиклар аро ҳам шоирлар бордир,
Шоирлар ичида бордир олимлар.
Дунёга бағишлар ҳақиқат ва нур
Уларнинг меҳнати, уйқусиз тунлар.

Физиклар, лириклар, бир кун тўсатдан
Бош узра янграйди ҳаёт чақмоғи,
Биз ҳалок бўламиз нур касалидан
Юрак кучланиши зўрайган чоғи.

* * *

Қадимда кутарди бешафқат жазо
Инсон сиймосини чизган кишини.
Айтардилар: фақат Оллоҳ таолло
Бажармоғи жоиз бу қутлуғ ишни.

Инсоннинг сиймоси бетакрор, уни
На чизиқ беролар, на берар бўёқ.
Ҳатто суратдаги ўрмону тоғлар
Ҳақиқий ўрмону тоғдан хирароқ.

* * *

Ханжарнинг дастаси тоза кумушдан,
Товланиб турибди нақшдор, гулгун.
Ханжарни суғуриб олиб қинидан
Боқдим: у занг босган, кўкарган ва кунд¹.

¹ Кунд — ўтмас.

Бировнинг меҳнати — ачиниб боқдим
 Ва шу он ўнгимда сафланди бари:
 Ичи занглаб ётган, кунд китобларнинг
 Тилларанг, нақшдор муқовалари.

* * *

Чексиз кўкда бургут қоқмоқда қанот,
 Тоғ пойида уя қурар чумчуқлар.
 Бургутнинг парвози чумчуқ учун ёт,
 Гарчи улар ўзин бургут деб билар.

Денгизда тўлқинни кўтарар шамол,
 Мудраган сойларда сув қотгандир маст.
 Сойлар ўзин денгиз деб сураар хаёл,
 Бироқ, оқ кемалар уларда сузмас.

* * *

Қора қарға учар излаб эринмай
 Мўрисидан тутун чиқмаган уйни.
 Ўлим элчисидай айланар тинмай
 Эгасини кутиб ичиккан уйни.

Одамлар, уйингиз бўлсин саришта,
 Ёришсин у ором, меҳнат қўридан.
 Қарғалар учмасин унинг бошида,
 Қалдирғоч ин қурсин айвон тўрида.

* * *

Фолбин хотин рангин тошлар билан очди фол:
 Тақдиримни айтиб берди ул фолбин хотин:
 «Мақсадинг ҳам гўзал эрур, ёруғ истиқбол,
 Бироқ ҳали кўп кўрарсан душманлар зотин».

Бўлди, етар, фолбин хотин, айтма бошқа сўз,
 Фолингсиз ҳам барча гапни ўзим англадим:
 Ўй-мақсади гўзал бўлса одамнинг, ёвуз
 Душманлари бисёр бўлар, кўп бўлар ғаним.

* * *

Мағрурланма, эй Вақт, инсон олдида,
 Сен уни соям деб санама, зеро,
 Одам борки, умри нурли олтиндай
 Сенга умр бўйи сочади зиё.

Умримиз ёритган донишмандлардан,
 Ботиру шоирдан бўлгин миннатдор.
 Агар сенинг бағринг нурафшон бўлса,
 Демак, юрагингда улар ўти бор.

* * *

Биз билан заминда ётар соямиз,
 Оёқ остимизда чўзилиб ерга.
 Биз уни топтаймиз, топтай олмаймиз,
 У кетар заминдан биз билан бирга.

Соатлар на кунлар ўтар бешафқат,
 Қариймиз, тўкилиб тушади тишлар.
 Гарчи вақт олдида бизлар соямиз,
 У бизни заминдан ўчириб ташлар.

* * *

Болаликни кўраман танҳо,
 Лабда кулги, киприкда маржон.
 Мен қанчалар чақирмай, аммо
 У ортига қайтмас ҳеч қачон.

Кўраяпман қариликни ҳам,
Сукут сақлаб, боқиб ортидан.
Қичқирсам-да унга «Кетгин» деб,
У барибир кетмас олдимдан.

* * *

Кўрга атроф қора туюлса,
Ой сабабмас, қуёш сабабмас,
Деҳқон агар камбағал бўлса,
Замин асло сабабчи эмас.

Айбдормас-ку ахир совуқ ҳам
Оёқяланг титрасанг зор-зор?
Бироқ, инсон то чекарсан ғам,
Бунга фақат одамлар айбдор.

* * *

Улғаяру учиб кетар қуш,
Ўз инидан четга интилар.
Ва гоҳида инсон ҳам хомуш
Ватанидан йироқда ўлар.

Инсон яшар, олға интилар,
Қувиб етай дея орзуни.
Қушлар каби парвозда ўлар,
Парвоз аро юмар кўзини.

* * *

Деразам ортида ёмғирлар тинмас,
Деразам ортида чақмоқлар бу дам.
Юрагим қатида тўпланди бесас
Оғриғу қувончлар, севгию алам.

Қувончни дўстларга қилгум армуғон,
Қўшиққа бераман оғриқни қат-қат.
Севгини элимга тўкарман ҳар он,
Аламини ўзимга қолдиргум фақат.

* * *

Кўтарса-да гарчи етти қат кўкка,
Амалу бойликлар, унвону мансаб,
Сўнгги дамда ҳеч ким келмас кўмакка,
Барчаси бекордир дўстинг бўлмаса.

Наҳотки, кун келиб мен ҳам тўсатдан
Топтаб юрагимнинг қутлуғ ҳисларин,
Унвону амаллар, мансаб қасдидан
Сиздан юз ўгиргум, азиз дўстларим?..

* * *

Қайғую шодликни кўрганман йўлда,
Кулиб йиғлаганман — вақт эса ўтди.
Гоҳи қувонч бўлиб кирган кўнгилга
Юрагим қатида ғамга айланди.

Аламлар зафарга айланди гоҳо,
Кўз ёши кулгига... Тортишманг, минбаъд,
Ҳеч қачон бўлмаган ва бўлмас асло
Қувонч ва қайғуни айирган сарҳад.

* * *

Зим-зиё демагин Африкани сен,
Гарчи тортишмайман енгиб сабрни.
Бироқ, у зим-зиё бўлса, англагин,
Демак, кимдир ундан тўсмоқда нурни.

Агар бисотида бўлмаса олтин,
Халқларни айблама, ўйлагин андак:
Улуғ шаҳарларни қуришдан олдин
У ҳақда ғорларда тўқишган эртақ.

* * *

Барчамиз ўламиз, фониймиз охир,
Гарчи бу маълум гап, янгилик эмас.
Бироқ, яшамоқдан мақсадимиз бир:
Қолсин деймиз биздан уй, дарахт, сўз, сас.

Барча наволарни ўлдиролмас вақт,
Барча жилғалар ҳам қуриб қолмайди.
Жилғалар дарёга қўшар куч, тоқат,
Қўшиқлар биз ҳақда мангу куйлайди.

* * *

Инсон дилидаги қора туйғулар
Агар айланганда музга ё қорга,
Заминни қопларди мангу музликлар,
Ташна ўтар эдик ёзу баҳорга.

Инсон дилидаги меҳру муҳаббат
Тиниқ булоқларга айланса агар,
Ерда ҳар қадамда тиним билмасдан
Булоқлар жўшарди хоҳ шом, хоҳ сахар.

Юсуф Шомансур
таржимаси

Мен қуёш ўрнида бўлсам агарда —
 Ажратиб ўтирмай кундуз-кечани,
 Бирдай нур тўқардим қишу ёзларда,
 Лаббай, дердим кимки йўқласа мани.

Қишдаги қуёшдай севимли нигор,
 Мунча ҳам хасиссан, мунча бағритош?
 Йўлларимга нуринг қилмайсан нисор,
 Менга бахш этмайсан ҳарорат, оташ.

* * *

Амру фармонингга тайёрман, тайёр,
 Буюр, чўққилардан дадил ошаман.
 Оловдан қўрқмасман сен буюрсанг, ёр,
 Денгиз гирдобига, буюр, тушаман.

Ер юзининг ярмин айланиб чиқай,
 Номингни эъозлаб ҳар он, ҳар нафас.
 Не десанг тайёрман, хизматингга шай,
 Хайрлашар чоғи ўпиб қолсанг бас.

* * *

«Эрта келган меҳмон эрта кетади», —
 Донолар шундай деб нақл этади.
 Боғимда ишқ пайдо бўлди тонг-сахар,
 Қайтишни ўйламас оқшомга қадар.

— Нон ва шароб билан сени сийладим,
Қўзғолмайсан, азиз меҳмон, нега сан?
— Меҳмонмасман! — дея севги кулади,
Қалб уйингга балки, кўпдан бекаман!

* * *

Кекса олча тагида ўпишади шайдолар,
Шивир-шивирларини эшитаман оқшомда.
О, сиз илк висолу илк бўса, илк ваъдалар,
Гарчи энди йироқсиз, ўт ёқасиз кўксимда.

У чоқ олча ниҳоли нозиккина, ёш эди,
Ёнида ёрим билан топардим ҳузур, фараҳ¹.
Илк севгимнинг гувоҳи ўша навниҳол энди
Атрофга шох ёйибди, бўлибди кекса дарахт.

*Машраб Бобоев
таржимаси*

Ҳиндларнинг нақлига кўра энг аввал
Оламда илонлар пайдо бўлгандир.
Тоғликларга қолса, улар ҳар маҳал
Энг аввал лочинлар пайдо бўлган дер.

Мен эса ўйлайман: ушбу оламда
Одамлар бунёдга келган илгари.
Кейин, қай бирлари лочин бўлган-да,
Илонга айланган қайси бирлари.

¹ Фараҳ — шодлик, қувонч.

* * *

Савол берсам дейман одамларга хўп,
Шундай жавоб берса улар ҳар асно:
«Очмисиз?»

«Йўқ!»

«Юпунмисиз?»

«Йўқ!»

«Яшаш даҳшатлими?»

«Йўқ, асло!»

Ер юзини кездим, ҳар қадамимда
Ташвишли одамлар, муҳтожлик ва ғам.

«Очмисиз?»

«Ҳа!»

«Юпунмисиз?»

«Ҳа!»

«Яшаш даҳшатлими?»

«Жуда ҳам!»

Нуриддин Шукуров
таржимаси

Гарчанд бу қиссанинг тарихи узоқ,
Бироқ у ёдимга келар ногаҳон.
Бир ўғил етаклаб кўр онасини
Даво излаб кезмиш айланиб жаҳон.

Юра-юра охир топибди даво,
Онаси кўрибди ёруғ дунёни.
Сўқир ер, қўлинг бер, мен билан юргил,
Кўзингни очайин сен бенавонинг.

* * *

Жаҳон кезиб қайтсак узоқ эллардан,
Ўғлидан айрилган кўплаб волида
Сўрар: «Доғистонлик бир зот кўрдингми?»
Кўрдингми, кезарми унда афтода?»¹

Шунда бор гуноҳим олиб бўйнимга,
Дейман: «Кўрган эдим битта ҳамюртим!»
Ҳар она шу менинг ўғлим деб ўйлар,
Нафасин жимгина ичига ютиб.

* * *

Бир вақтлар тошларга уриб оёғим
Зўрға йўл босганман тун сўқмоғида.
Онам деразага қўяр шам ёқиб,
Адашмасин дея қайтар чоғида.

Шундан буён ўтдим кўп йўллар босиб,
Дуч келар гоҳ бўрон, гоҳ чақмоқ, қуюн.
Лекин ҳамма жойда шу шам шуъласи
Ёритар йўлимни кечса ҳамки тун.

* * *

Кечагина менга севимли бўлган
Қўшиғимни қўйдим бугун унутиб.
Бу кун куйлаётган қўшиғим, балки,
Эрта унутилар, бир кеча ўтиб.

¹ *Афтода* — ожиз, бечора.

Аммо юрагимда битта қўшиқ бор —
 Яширин ғам билан куйлаган онам.
 Бу қўшиқ севгидан туғилган ёдгор,
 У эсдан чиқмагай ҳеч қачон, ҳеч ҳам.

* * *

«Дунёда тартиб йўқ, ҳаммаси расво», —
 Деди-ю, бир шоир дунёдан ўтди.
 «Бу дунё гўзалдир», — дея бошқаси
 Қирчиллама чоғда кўз юмди-кетди.

Учинчиси вақтдан ўзиб яшади,
 Ўлимга ён бермай, бўлиб оқсоқол.
 Ёмонни ёмон деб, яхшини яхши,
 Ёзди-ю, ўзи ҳам бўлди безавол.

* * *

Бўронсиз, курашсиз, тинч, осойишта
 Яшаб келганингдан ўзингча шодсан.
 Ҳеч ким шерик эмас шодлик, ғамингга,
 Дўстинг йўқ, демак, бил, сен бенажотсан.

Юзга кирсанг ҳамки, фарқи йўқ, билгил,
 Сочинг оқарса ҳам ўхшаб донога,
 Одамлар олдида очиқ айтаман:
 Демак, келганинг йўқ ҳали дунёга.

Муҳаммад Раҳмон
таржимаси

Олисдаги чўққи ҳам яқин кўринар баъзан,
Узатсанг, шундоққина етгудай тоққа қўлинг.
Чақир тош, қорлар бўйлаб юрасан, суринасан,
Поёнига аммо ҳеч етай демайди йўлинг.

Сир-асрор йўқдек бизнинг ишимизда ҳам унча,
Қалам-қоғоз олдингми, тер селдек қуюлади.
Қийналиб бир-бирига сўзларни жуфтлагунча
Тоққа чиқиш минг карра осонроқ туюлади.

* * *

Ўт ёнади ўчоқда, сакладан ўрлар тутун,
Девордаги нинанинг кўзичалик тешикка
Ҳўкиздедек гавда билан суқулар шамол тикка,
Ичкарига кириб у музлатар уйни бутун.

Иситаман шеъримни юрагим тафтин бериб,
Аммо беҳуда кетар баъзан бу амал-аъмол:
Худди ўша уй каби музлатар шеърни шамол,
Бўш сўзлар орасидан сатрларимга кириб.

* * *

Йўлга чиқсанг қоқ нон ол, май ол,
Дўстинг билан баҳам кўрарсан.
Ол ўткирроқ ханжар. Бемалол,
Хавф-хатардан йироқ юрарсан.

Сафардаман мен кўпдан буён,
Кўшиқ фақат йўлга олганим.
Дўст учраса — у шароб ва нон,
Ўткир ханжар, учраса ғаним.

* * *

Шоирлар бор — фарзанди замон,
Шоирлар бор — мангуликка эш.
Дов-дарахтлар, яхшими, ёмон,
Тусланишга маҳкум ёзу қиш.

Ранг танлашда қарагай доим
Улар фасл ўзгаришига.
Ям-яшилдир қарагай доим
Боқмай йилнинг ёзу қишига.

* * *

Шеърият, мазлумга ҳомийлик қилдинг,
Қароли бўлмадинг зўравонларнинг.
Олдинг паноҳингга нотавонларни,
Золимларни эса душман деб билдинг.

Шеърият, имонни келтирмай эсга
Зўри, зари борга қуллуқ айлаган,
Эрни бойлигига қараб танлаган
Келинга ўхшамоқ ярашмас бизга.

**Мирзо Кенжабек
таржимаси**

«Айтгил-чи, эй, бизнинг сўзамол дарё,
Кездинг юз чақирим, юз йиллар бўйи,
Не кўрдинг энг гўзал, ҳаммадан зебо
Шу узун йўллару шу йиллар бўйи?»

Менга жавоб қилди тоғли дарёча:
«Гўзаллик кўрмадим кириб шу ёшга,
Айни ўзанимда жойлашган ўша
Қора ва шаклсиз бир тошдан бошқа».

* * *

Тоғларда абадий бекиниб ётган
Олтинлар ва тошлар не керак менга?
Керакмас кўкдаги юлдуз ҳам, зотан,
Порламай беркинса булут қўйнига.

Сен хоҳ кўп яшагин, оз яша ёки
Сенга бир ҳикматни айтайин ошкор:
Ўзгаларнинг дарди гар ўзингники
Бўлмаган бўлса, бу ҳаётинг бекор.

* * *

Бўлса ҳам бебаҳо оппоқ попоғи
Бош бўм-бўш бўлиши мумкиндир гоҳо.
Мумкиндир қўрқувдан титраб турмоғи
Олтин қилич тутган кимса ҳам ҳатто.

Гоҳо омборлари тўла зотнинг ҳам
Бўлади кечирган ҳаёти бўм-бўш
Ва гоҳо соддагина сўзлар билан ҳам
Қўшиқлар бўлади ҳақиқий, сержўш.

* * *

«Не дейсан сен анов одам ҳақида?»
Дўстим жавоб берди елкасин қисиб:
«Уни танимайман, бироқ у ҳақда
Мен қандоқ яхши сўз билайин, қизиқ?»

«Не дейсан сен анов одам ҳақида?»
Бошқа бир дўстимдан айладим сўроқ.
«Уни танимайман, унинг ҳақида
Мен қандоқ ёмон сўз айтайин бироқ?»

* * *

Шуҳрат тирикларга, керакмас, тегма,
Одамлар ҳақида не биларсан сен?
Гоҳо улар ичра энг яхшисин ва
Ҳатто энг зўрин ҳам ўлдирарсан сен.

Шуҳрат, ўликларга кераксан чиндан,
Ҳалал ҳам бермайсан уларга минбаъд.
Ўликларни қайноқ нафасинг билан
Сен тирилтирасан мудом то абад.

* * *

«Қандоқ яшаяпсиз, ёвқур — эркаклар?»
«Хотин ёмон бўлса — тақдирни сўкиб!»
«Қандоқ яшаяпсиз, ёвқур — эркаклар?»
«Хотин яхши бўлса — яшаймиз тўкин!»

«Қандоқ яшаяпсиз, каптар — аёллар?»
 «Агар эр ёмондир — тийради¹ жаҳон».
 «Қандоқ яшаяпсиз, каптар — аёллар?»
 «Эр яхши бўлса ҳам, барибир — ёмон!»

*Нурулла Остонов
 таржимаси*

«Сўйла, денгиз, нечун шўрсан бунча ҳам?»
 «Одамлар кўз ёши бағримдаги таъм!»
 «Сўйла, мавжларингда нелар намоён?»
 «Мавжларим остида маржонлар пинҳон!»

«Нега сен нотинчсан, сўйла, эй денгиз?»
 «Мардлар ҳалок бўлди қаъримда, эсиз:
 Бири ёш оқмасин дея юмди кўз,
 Бири маржон излаб йўқолди изсиз!»

* * *

Туғилганмиз қувончли дамлар
 Аёлларнинг қутлуғ бағрида.
 Айтинг, ахир нечун одамлар
 Бадфетъл бўлиб қолар баъзида.

Улғаймоқда бизларда қараб,
 Кулбамизда навнихол² фарзанд.
 Нега ширин сўзларни аяб,
 Қаҳримизни сочамиз баъзан?

¹ Тийра — қоронғи.

² Навнихол — ёш.

* * *

Гийбат, бўҳтон, ёвузлик, заҳар,
Охир бориб тикади гўрга.
Лол қолмасин шундай десалар,
Шундай бўлар, шу сабаб бўлган.

Билолмадим бир сирни ҳечам,
Шундай бўлур баъзида нечун —
Ҳақиқат ҳам, севги, шароб ҳам
Ўлдиради одамни бир кун...

* * *

Далаларнинг кўксини тилиб,
Далалардан ҳосил кутамиз.
Бошоқ тўлгач ҳосилга кириб,
Битта қўймай ўриб кетамиз.

Бу бепоён далалар кўксин
Қонимиз-ла суғоради ғам.
Худди шундай, ҳасратлар бир кун
Ўриб кетар буткул бизни ҳам...

*Асрор Мўминов
таржимаси*

Мана гилам тўқиб бўлинди, лекин,
Бировга кўрсатиб мақтанма дарҳол.
Осилган ипларни қайчила секин,
Кейин безагига синчков назар сол.

Мана китоб ёзиб бўлинди, лекин,
У экинга шудгор қилинган дала.
Энди марзаларда айлангин секин,
Текшир, қолмадими бирор жой чала.

* * *

Менинг севгим — чинор, унда қўш шох бор,
Бири қуриб борар, бири гуллайди.
Менинг севгим — бургут, гўё икки сор,
Бири парвоз этар, бири қулайди.

Менинг қалбим қийнар икки жароҳат,
Биридан қон оқар, бири битади.
Умрим бўйи шундай: навбатма-навбат,
Гоҳ қувонч, гоҳ қайғу қўлим тутади.

* * *

Чопма, отим, чопмагин, отим,
Қарамадим ҳали ортимга.
Шунда кечди ширин ҳаётим,
Тўйиб қараб олай юртимга.

Чопгин, отим, чопақол, отим,
Йўлга чиққан манзилни кўзлар.
Бошланяпти янги ҳаётим,
Чорлар мени ўзга юрт-дўстлар.

Эргаш Очилов
таржимаси

Кеча эди, қушларнинг уясига тирмашиб,
Қувлашиб юрар эдик қоялардан-қояга.
Меҳмон бўлди-ю севги, жиддий ва зангори кўз,
Бир лаҳзада етказиб қўйди мени вояга.

Кеча эди, санадим катта одам ўзимни,
Сўнгги кунгача бўлгум ақлли, кўпни кўрган.
Меҳмон бўлди-ю севги, кулиб қўйди шунчаки,
Унинг олдида гўдак бўлиб қолдим қайтадан.

* * *

Яна журнал қилмади қабул
Сенга атаб ёзган шеърларни.
Муҳаррирнинг айтишича, халқ —
Ўтирмайди ўқиб уларни.

Беришмади қўлимга қайтиб
Қўлёзмани — бу не муаммо?
Хотинимга ўқиб берай деб,
Олиб қолди муҳаррир аммо.

* * *

Хотинига атаб шеърлар ёзди шоир бешумор¹:
«Қуёшимсан, юлдузимсан менинг, тонгим —
безавол.

¹ Бешумор — сон-саноқсиз.

Ширинлиги, ёнгинамда бўлсанг, ҳаётнинг бисёр,
Бир зум кўздан қочирсам бас, заҳарга айланар
бол».

Аммо, мана, остонада хотин — қуёш ва юлдуз,
Мадҳ этилган нарсалардай пайдо бўларкан балқиб.
«Сен ҳалиям шу ердами? — ҳайқирар шоир
дилсўз,
Ҳай, бир нафас ишламоққа қўйсанг-чи, Худо
ҳаққи!»

ТҮРТЛИКЛАР

*Эргаш Очилов
таржимаси*

- Ёш болани нима қилар донишманд?
- Ғам-қайғу!
- Донишманд нимадан ёш бола монанд?
- Қувонч у!

* * *

Итларни кўрмасак, босар экан йўл,
Биз — йўловчилар тинч сезамиз ўзни.
Тинчроқ бўлар эди бундан ҳам кўнгил,
Агарда итлар ҳам кўрмаса бизни.

* * *

- Эй ажойиб одам, нега ҳар жойда,
Сўзлашасан тоғлар, ўрмонлар билан?
- Улар кўпни кўрган — барчага фойда
Суҳбат қуриш кўпни кўрганлар билан!

* * *

- Айт-чи, бу дунёда нима энг жирканч?
- Кўрқиб-титраб турган юраксиз эркак!
- Айт, дунёда борми ундан ҳам ирганч?
- Кўрқиб жим ўтирган юраксиз эркак!

* * *

Деразам олдида куйлайди еллар
Аллақачон жонга теккан қўшиқни.
Қўшни деразада куйлар — мен йиллар
Азиз билиб, дилга туккан қўшиқни.

* * *

Тинмай айланади ҳаёт — тегирмон,
Ҳордиқ ва уйқуни билмай ҳеч қачон.
Чарх ура бошлайди у тез ва енгил
Дўлида камайиб борган сари дон.

* * *

Жуда оғир бўлар, оғир, қачонки
Маҳорат бору куч йўқ ишга сира.
Жуда оғир бўлар, оғир, қачонки
Лаёқат йўғу куч билмас чегара.

* * *

— Кимга яшаш жуда оғир дунёда?
— Кимга эл ишонмас — оғирдир иши!
— Хўш, кимга оғирдир ундан зиёда?
— Агар ишонмаса ҳеч кимга киши!

* * *

— Қушлар, нега жимсиз отса ҳамки тонг?
— Тинглаяпмиз ёмғир ёғишини биз!
— Шоирлар, сиз нега жим — урмайсиз бонг?
— Тинглаяпмиз ёмғир ёғишини биз!

* * *

— Кўшиқларим — ишқим чечаги,
Қушча, бўлмай тингла чаманда.
— Агар бўлса шоир юраги,
Ўзинг жим бўл мен куйлаганда!

* * *

— Бу қандайин ҳукмдор, подшоҳ,
Қулларига бермаса фармон?
— Қай юртдаки куллик йўқдир, шоҳ
Ҳукумати бўлмас ҳеч қачон!

* * *

Бир-биридан айру икки кўз,
Бир-бирига бўлмасин деб ёв.
Бир ролни ўйнаса икки дўст,
Бир-бирига душман беаёв.

* * *

— Нега кўзлар бўм-бўш, икки тешиқдай?
— Чунки йўқ уларда фикр ҳам, дард ҳам.
— Нега кўзлар порлар гулхан каби, ҳай?
— Фикру дард ёндиран уларни ҳар дам.

* * *

Туғилиш бу — биринчи довоң,
Ўлим эса иккинчи, ёҳу!
Соддаликдан сен эса, инсон,
Юзинчисин қиласан орзу.

* * *

- Нега ҳалқа қилар думини илон?
- Қисмати шу — эгри уяси, яъни.
- Нега баъзан эгри юради инсон?
- Ҳаёт йўли доим тўғрими, қани?

* * *

Ҳеч ким оч қолмасин сира дунёда,
 Ҳеч ким тўқ бўлмасин ҳалдан зиёда.
 Биров очлик сабаб ёвуз ҳар доим,
 Бошқасини тўқлик айлаган золим.

* * *

«Кўз нега баландда, пастдадир оёқ?»
 Мен бунда кўраман шундай аломат:
 Токи ҳар бир киши қадам қўйган чоғ
 Кўриб турсин қандай бўлар оқибат?

* * *

- Оч одам, сен нима истайсан? — Овқат.
- Совуқда не керак, уйсиз? — Уй фақат.
- Сен нима истайсан ташна қолган? — Сув.
- Сен нима истайсан сайёҳ? — Сўз-суҳбат.

* * *

- Ким энг эзма дунёда? — Бу қариқиз, шубҳасиз,
 Ҳеч ким унинг ҳуснига қилган эмас эътибор.
- Ким энг эзма дунёда? — Бу қари шоир, эсиз,
 Бутун умр шеър ёзиб, тан олинмаган зинҳор.

* * *

Одамларнинг сўзини нимага айлай қиёс?
Навбаҳорнинг ҳаётбахш ёмғирига ўхшар у:
Бир кун ёғса — барака, икки кун ёғса ҳам соз,
Шундан сўнг ҳам тинмаса, келтирар ташвиш-
қайғу.

* * *

— Умр бўйи дард нима билмай
Яшаса ким — энг бахтли одам!
— Дўст-душманга ҳеч ҳасад қилмай
Кун кечирган бахтли ундан ҳам!

* * *

Касб қилиб олганлар шеърни ҳар маҳал
Чин шоир ўрнини олмоқ бўлади.
Келгиндилар иши шумасми азал:
Ёт юртнинг соҳиби бўлмоқ бўлади.

* * *

Биламан: сўкканинг менмас эрта-кеч,
Сўкасан бошқа деб, қақшатиб мени.
Биламан: сен мени мақтамайсан ҳеч,
Мақтайсан ўзингга ўхшатиб мени.

* * *

— Мевани хомлайин кетишса шилиб,
Чўнг меҳнат ҳавога учар бегумон.
— Вақтида терилмай, ерга тўкилиб,
Нобуд бўлиб ётса, ундан ҳам ёмон!

* * *

Касалликлар, қарзлар, ўт, душман,
 Фаму ташвиш, табиий офат —
 Уларни бор даҳшати билан
 Англаб етмас аҳмоқлар фақат.

* * *

Мен учун дунёда учта йўл маълум,
 Гарчи йўқ дунёда йўлдан ҳам мўли:
 Биттаси — шеърият, биттаси — ўлим,
 Биттаси — ҳар кимнинг ўз ҳаёт йўли.

* * *

Хаёлга келтирмас ўлимни ботир,
 Ҳаёт экан, ёзар у ҳақда шоир.
 Ўлим эса очиб эшигини кенг,
 Бир кўз билан боқар иккисига тенг.

* * *

Сени улуғлашса ҳамма томондан,
 Талтайиб, кимлигинг унутма зинҳор.
 Ўзинг кўкка чиқиб борган нарвондан,
 Ўзинг ерга тушиб келмоғинг ҳам бор.

* * *

Бўлмаса хасталар, қамоқхоналар,
 Некбинликда бўлар эдим афсона.
 Дунёда абадий яшасак агар,
 Даҳрийликда бўлар эдим ягона.

* * *

Альпинистлар, кўпни кўрганлар айтар:
Баландга чиқишдан тушиши қийин.
Қирқ довонни босиб ўтсам ҳамки гар,
Йўлим тик ва оғир юрганам сайин.

* * *

Мен қайси чўққидан пастга отмай тош,
Бирор из қолдирмай йўқолди бари.
Мен қайси заминда қўшиқ битсам хуш,
У учар қадрдон тоғларим сари.

* * *

— Аёлни туш кўрдим тонг отар пайти,
Уйғотиб қўйдингиз, хўрозлар, мени!
— Яхшиси, шукр қил, дуолар айтиб,
Умрингда илк бора уйғотдик сени.

* * *

Тақдирдан тиласа нима ҳар инсон,
Мен ҳам тилар эдим шуни доимо:
Нон топилса осон ҳам бўлса арзон,
Сўз эса оғиру ҳам қимматбаҳо.

* * *

Деразанг олдида турар яйдоқ от,
Гар қўлингдан келса, эгарлаю мин.
Нега қилмадим деб шуни умрбод,
Юрма чекиб афсус-надомат кейин.

* * *

- Нима туш кўрдинг, дўстим?
- Эсимда йўқ сира ҳам!
- Ҳечқиси йўқ! Истайман сени ғамдан қутқазиб,
Кўзинг ўнгида турсин фақат ушбу кун ҳар дам,
Ўтган йилларни бир-бир назарингдан ўтқазиб.

* * *

- Ҳиссизлар, сиз нимадан кечдингиз?
- Бизми, ҳисдан!
- Ҳис кимни тарк айлади?
- Ҳиссизни, яъни бизни!
- Мутелар ким туғади сизни?
- Туғар салтанат!
- Салтанатни ким туғар?
- Бизлар, қилиб итоат!

* * *

Ўлим олар бизни-ю, бизга оид неки бор,
Фақат севги олдида ожиз унинг тузоғи.
Ҳатто қарға ҳам яқин йўлай олмайди зинҳор,
Ёниб турса ловуллаб қайси уйнинг ўчоғи.

* * *

Йўқ, мен қордан хафа эмасман, лекин,
Сочинг каби майин менга тегар у!
Шамолга ишим йўқ солса-да шовқин,
Аламлиси — сени қучиб ўтар у!..

* * *

Одамлар ёнингдан ўтар хотиржам,
Улар гўзаллигинг пайқамас, ҳайҳот!
Кўзи бор одамлар кўр бўлса наҳот?
Кошки кўзларини қарзга ололсам!

* * *

Мен кўрдим: изғирин шамоллар билан
Боғ гулларин хазон қилганини куз.
Энди сени ширин хаёллар билан
Гулга ўхшатмайман дея бердим сўз.

* * *

Маҳмуд шеърларини ёд биламан, ёд,
Бир ҳол мени ҳайрон қилгани-қилган:
Менинг муҳаббатим ҳақида устод
Мен ҳали туғилмай қаердан билган?

* * *

— Қачон эди? — дейди хотиним менга, —
Биз жанжаллашган эдик қилиб «сен»-«мен»лар?
— Эсимда йўқ, — дейман жавобан унга, —
Умр ҳисобига кирмас у кунлар.

* * *

Кувончимиз бизларнинг айру,
Айру бизнинг ташвишу қайғу.
Бор кувончни, бўлсайди имкон,
Алишардим қайғуга шодон.

ЭПИГРАММАЛАР

*Эргаш Очилов
таржимаси*

БИР ШОИРНИНГ ХОТИНИГА

Бошқалардан эринг эмас кам,
Ижодини қиласан ҳурмат:
Бир сатрини ўқимасанг ҳам,
Ҳар сатрини санайсан фақат.

ЖАНРИНИ ТЕЗ-ТЕЗ АЛМАШТИРГАН АДАБИЁТШУНОСГА

Иш услубинг ўхшар қўшнимга ошкор:
У уйланар эди деярли ҳар йил.
— Хотин билан бир йил яшабмиз бекор —
Орада бола йўқ, — келтирар далил.

Алмаштирдинг кўп бор жанрингни, лекин,
Бир насиҳатим бор — менга қулоқ сол:
Боланг йўқми, бориб дўхтирга кўрин,
Хотинингнинг айби йўқдир эҳтимол.

ЯГОНА ШОИРГА

Халқингнинг бошқа бир шоири йўқ, о,
Фойдаланиб қолдинг сен бу имкондан:
Хоҳлаган бир шоир бўлганда пайдо,
Сени шоир дея ҳеч ким олмас тан.

ШОИР ДЎСТИМ ҲАҚИДА ОНАСИНИНГ АЙТГАНИ

Тили чиқмай туриб ўғлимнинг ҳатто,
Онаман-да, уни тушунар эдим.
Шоирлик йўлига кирди-ю аммо,
Мен уни сира ҳам тушунмай қолдим.

ШОИР ЮБИЛЕЙИ

Ўтказамиз шоир юбилейини,
Чунки амалда у, унвон, мукофот.
Фақат тузук-қуруқ шеъри йўқ унинг
Юбилей наشريни босишга, ҳайҳот!

ШИКОЯТ ЁЗУВЧИ ШОИРГА

Ўзгаларнинг айбин кўрувчи шоир,
Имзосиз шикоят тўплами эмас,
Яхши эди шеърлар тўплами — нодир,
Ёдгор бўлиб қолса — қилгулик ҳавас.

ОҚСОЙ ОВУЛИДАН ЧИҚҚАН АДАБИЁТШУНОСГА

— Ўттиз адиб Оқсойда сонда, —
Деб ёзасан, — истеъдод бари.
Менга айт-чи, Оқсой томонда
Нарх янгими ё эски ҳали?

ЎЗЛАШТИРИШГА ЎЧ ШОИРГА

Отарингда бўлса-да пайдо,
Гўзал қўзичоқлар, аксари
Улар ўзга отарда аммо,
Маъраганди бундан илгари.

ҲИКМАТЛАР

«МЕНИНГ ДОҒИСТОНИМ» АСАРИДАН

*Эркин Воҳидов
таржимаси*

Кулбамга кирмасанг, йўлчи, мабодо,
Сенга ғазаб қилсин Тангри таоло.
Кирсангу мен улфат бўлмасам сенга,
Тангри таолонинг ғазаби менга!

* * *

Сен ўтмишга тўппонча отсанг,
Келажак сени замбарак билан отади.

* * *

Эрталаб кўз очганингда илон чаққандай
ўрнингдан сапчиб турма. Аввал бир нафас ётиб,
кўрган тушингни ўйлагин.

* * *

Чопиб келаётган отни жиловидан ушлаб қол-
масанг, ўтиб кетганидан кейин думига осилиш-
нинг фойдаси борми?

* * *

Бир кун улуғ Шомилнинг муридлари давра-
да ўтириб ўз қиличларини мақтаб қолишибди.

Бири пўлатининг тозалигини гапирса, бири қилич бандига ёзилган оятнинг маъносини айтиб мақтанаверибди. Муридлар орасида Шомилнинг ноиб-би Ҳожи Мурод ҳам бор экан. У йиғилганларга қараб шундай сўз айтибди:

— Эй, сиз, содиқ муридлар. Бу ерда салқин чинор соясида ўтириб баҳс қилманг. Эртага саҳарлаб қирғин жанг бўлади. Кимнинг қиличи зўр бўлса, ана ўшанда билинади.

* * *

Гапиришни ўрганиш учун одам боласига икки йил кифоя. Тилни тийишга ўрганиш учун олти-миш йил керак.

* * *

Бировнинг қўлёзмасини титиш чўнтак кавлаш билан баробар.

* * *

Отам шундай дер эди: — Тоғдан пода келаётган пайтда аввал эчкининг шохи кўринади, кейин бутун эчки, ундан кейин пода кўринади.

Овчи овдан қайтиб келаётганда аввал унинг ити, сўнг ўзи кўринади.

* * *

Кичкина гўдак ҳам катта тушлар кўради.

* * *

Бир марта керак бўладиган қурол бутун умр ёнда сақланади. Бутун умр қалбда сақланадиган шеър бир ўтиришда ёзилади.

* * *

Баъзан нима қилишни билмай бекорчиликдан танбурни қўлга олиб тингиллатиб ўтирганингда бирдан куй туғилади. Куй оҳанг бўлиб, оҳанг мусиқа бўлиб оқади.

* * *

Йигит қўшни қишлоққа арзимаган иш билан боради-ю, битта жононни эгарга ўтқазиб қайтади.

* * *

Дейдиларки, қачондир биров отиб юборган данак тасодифан кийикнинг бошига тушган эмиш. Кийикнинг шохи ана шу данакдан ўсиб чиққанмиш.

* * *

- Лочин, қайда туғилдинг?
- Торгина горда.
- Лочин, қайга учурсан?
- Чексиз осмонга.

* * *

Қиз боланинг исми юлдуз жилвасига, гулнинг табассумига ўхшамоғи керак. Йигитнинг номида қиличларнинг жаранги-ю, китобларнинг дониши¹ мужассам бўлиши лозим.

* * *

Ҳар бир одам дунёга келганда шу нарсани билиши керак: у дунёга ўз халқининг вакили бўлмоқ учун келган. Ҳар дақиқа ана шу вазифани бажармоққа шай бўлмоғи керак.

* * *

Фикрингни яширма. Яширсанг йўқотасан. Хасис одам хазинасини яшириб юради. Яширади-ю, кейин ўзи ҳам қўйган жойини эсдан чиқариб қўяди. Хасислиги туфайли хазинадан айрилади.

* * *

Ўз фикрингни бировга берма. Қимматбаҳо асбобни ёш боланинг қўлига бериб бўлмайди. У ё синдиради, ё йўқотади, ё ўйнаб қўлини кесиб олади.

* * *

Отнинг феъли фақат эгасига маълум.

¹ Дониш — илм, маърифат.

* * *

Ёзувчининг калласига келган хаёл хотин кишининг қорнига илинган боладай. У албатта туғилиши керак. Фақат фурсат ўтиши, бола етилиши керак. Ёзиш азоби туғиш тўлғоғига ўхшайди.

* * *

Биров қўйган исм эмас, лақаб бўлади.

* * *

Китобнинг номи айтмоқчи бўлган гапингдан, кўзлаган мақсадингдан келиб чиқиши керак.

* * *

Попоқни бошга ўлчаб оладилар.

* * *

Ёзувчи одамнинг фикрлари ҳар бир саҳифада, ҳар бир сатрда, ҳар битта сўз учун бир-бири билан баҳс қилади.

* * *

Гўдакнинг бошига отасининг попоғини кийдириб бўлмайди-ку. Попоқнинг ичида йўқ бўлиб кетади.

* * *

Киши ўтирган чоғда билинмас — соғми, чўлоқ.
Киши ухлаган чоғда билинмас — тикми, маймоқ.
Киши дам олган чоғда билинмас — мардми, қўрқоқ.
Сўз очмаса билинмас — тили ростгўй, ё алдоқ.

* * *

Ўта ғояли кишилар ҳам бўладики, ундайлардан ғояга фақат зарар етади.

* * *

Ғоя сўзда эмас, амалда кўриниши керак.

* * *

Ғапнинг охирида айтиладиган сўз бошида айтилмайди.

* * *

Ғоя тошдан-тошга сакраб, кўпириб, сув сачратиб оқувчи жилға эмас, балки экиннинг томирига жон берувчи, аммо ўзи кўринмай қолувчи сизот бўлиши керак.

* * *

Дейдилар: Боланинг номи-ку яхши, ўзи қанақа одам бўларкин?

* * *

Қинида ётса ханжар — занг босади,
Ғафлатда ётса ўғлон — чанг босади.

* * *

Чиройли муқова ёмон китобнинг жонига оро киролмайди.

* * *

Шеър осон ёзилса, қийин ўқилади. Аксинча, қийналиб ёзилган шеърни ўқиш осон бўлади.

* * *

Мазмун ва шакл — инсон ва унинг кийими. Агар инсон чиндан оқил, хушфезл, чиройли бўлса, нега энди ўзига лойиқ, кўркам кийинмасин?

* * *

Чиройли хотинлар кўпинча ақлсиз бўлади ва, аксинча, ақли тўлиқ хотинлар хунук бўлади.

Лекин шундай бахтли аёллар ҳам борки, уларда ҳам ҳусн мукамал, ҳам ақл равшан.

* * *

Олтин билан кумушнинг ўзи ҳеч нарса эмас. Муҳими, устасининг қўли олтин бўлсин.

* * *

Ахир, шеърни қандай ёзишни ўйлагандан кўра шеърнинг ўзини ёзган маъқул эмасми?

* * *

Робиндранат Тагорнинг акаси ҳам ёзувчи бўлиб, у ҳинд адабиётининг бенгал мактабига мансуб экан. Робиндранат эса ўзи бир мактаб эди.

* * *

Робиндранатнинг қалбида жаҳонда монанди йўқ бир қуш ошиён қурган эди. У бу қушни санъат осмонига учирди ва ҳаммани лол қолдирди. Чунки бу қуш фақат унинг, Робиндранат Тагорнинг қуши эди.

Агар санъаткор учирган қуш бошқа қушларнинг галасига қўшилиб, улар ичида йўқ бўлиб кетса, демак, санъаткор ҳақиқий санъаткор эмас. Демак, унинг қуши ҳумоюн¹ эмас, оддий чумчуқ.

* * *

Эркак кишининг ўз ўчоғи ва ўз олови бўлади. Бировнинг ўчоғига тиқилган одам эртами-кечми бу ўчоқни тарк этиши керак. Бировларнинг отига мингашманг, фақат ўз отингизни мининг.

* * *

Адабиёт пандурга² ўхшайди, ёзувчилар эса бу пандурнинг торлари. Ҳар битта тор ўз садосига эга. Торлар қўшилиб, оҳанг пайдо бўлади.

* * *

Баъзан шундай бўлади: анави жарликда бир овчи кийик отибди, деган овоза тарқалади. Бошқа овчилар ҳам ёпирилиб ўша жарликка келади.

¹ *Хумоюн* — қутлуг, муборак.

² *Пандур* — торли мусиқа асбоби.

Бу пайт ҳалиги овчи бошқа жарликда айиқ уради. Овчилар энди бу жарликка югуради. Улар бу ерда уймаланишиб турганда овчи бошқа жарликда қоплоннинг изига тушган бўлади... Энди айтинг, ҳақиқий овчи ким, ўзи мустақил ов қидирганими, ёки бировларнинг кетидан юрганми? Бунақалар бировнинг қопқонига илинган овни ўғирлашдан ҳам тап тортмайдилар.

* * *

Ирмоқ денгизга етиб борганда ҳам, бу мовий кенглик билан қўшилганда ҳам, ўзи туғилган тоғ орасидаги тиниқ чашмани, ўзи босиб ўтган нотекис, қийин йўлни унутмаслиги керак.

* * *

Тоғликларда бир гап бор: оламда дард йўқки, тоғ гиёҳларидан дармон топмасин.

* * *

Ёзувчи — ҳаками ҳозиқ¹. У халқнинг асрлар давомида фойдаланган гиёҳлари, дори-дармонларидан ҳам, жаҳоний илмнинг энг сўнгги кашфиёти бўлган муолажа воситаларидан ҳам бохабар бўлмоғи керак.

* * *

Ёзувчи — сафарга чиққан йўлчи. У ўзга юртларга йўл олар экан, қалбида ўз диёрининг

¹ Ҳозиқ — моҳир, билимдон.

қўшиқларини олиб бормоғи ва шу билан бирга, юрагидан ўзга халқнинг қўшиқларига ҳам жой топтоғи керак.

* * *

Камалак оламда бор бўлган ҳамма нурларни ўзида жамлагани билан гўзал.

* * *

Дейдиларки, девори бақувват бўлмаса, ҳашаматли иморатлар ҳам йиқилади.

* * *

Дейдиларки, товуқ тушида бургут бўлганмиш — қоядан парвоз этаман деб қанотидан айрилибди.

* * *

Фақат йиғлар, фақат кулар чақалоқ,
Сабабин бировга айтолмас бироқ.
Аммо айтиб берар вақт келиб бир кун
Ўзи ким, дунёга келган не учун.

* * *

Тилни билмай шеър ёзишга жазм қилган шоир сузишни билмай дарёга тушган тентакка ўхшайди.

* * *

Баъзилар миясига фикр келгани учун эмас, тили қичигани учун гапиришади.

* * *

Одамзодга иккита кўз, иккита қулоқ, фақат битта тил берилган. Бир марта сўзламоқдан олдин икки марта кўрмоқ ва икки марта эшитмоқ керак.

* * *

Ўз ҳолича сўз йўқ: у ё қарғиш, ё олқиш, ё азоб, ё гул, ё тупроқ, ё ҳақиқат, ё бўҳтон, ё нур, ё зулмат бўлади.

* * *

Ёзувчи ўз сўзининг ҳақиқий эгаси бўлмоғи керак.

* * *

Қасамхўрдан яхшилик чиқмайди.

* * *

Тилларни осмондаги юлдузларга ўхшатаман. Бу юлдузларнинг ҳаммаси қўшилиб, баҳайбат бир юлдуз бўлишини сира истамасдим. Осмонга битта қуёш, битта ой етади. Юлдузлар ўз жилваси билан гўзал. Ҳар бир инсоннинг ўз юлдузи бўлсин.

* * *

Кичкина тоғда ҳам катта олтин кони бўлади.

* * *

Сўз ёнғоқ эмаски, тишингда қарсиллатиб чақсанг.

* * *

Сўзни кучанмасдан талаффуз қил, оғзингдан
чиққан сўз тарақа-туруқ қилмасин.

* * *

Чиройли айтилган ўткир гапни тоғликлар
«Битта отга арзийдиган гап» дейишади.

* * *

Баъзиларга ўз она тили қашшоқ туюлиб,
бойроқ, каттароқ тил излаб чиқиб кетишади.
Лекин уларнинг кўпчилиги эртақдаги эчкига
ўхшаб қолишади. Эчки бўриникига ўхшаган
думни орзу қилибди-ю, дум ўстиргани ўрмон-
га кетибди, натижада шўрлик шохидан ҳам ай-
рилиб қолибди.

* * *

Ҳоз сузишни билади, лекин балиқдай эмас,
учишни билади, лекин қушдай эмас, ҳаттоки
бир оз сайрайди, лекин булбулдай эмас. Ҳамма-
сидан оз-оз бор, лекин ҳеч қайсисини қойил
қилолмайди.

* * *

Ёзувчи учун энг ёмон аҳвол ўртачаси бўлади.

* * *

Майли, бошқа тилда ёз, лекин уни ўз ти-
лингдан яхши билсанг ёз.

* * *

Ёзувчининг тил бойлиги деҳқоннинг ҳосил бойлигига ўхшайди.

* * *

Сўз ёмғирга ўхшайди: бир мартаси — роҳат, икки мартаси дуруст, уч мартаси — чидаса бўладиган, тўрт мартаси — офат, бало.

* * *

Эшикни тепма — калитини топсанг, ўзи очилади.

* * *

«Менга мавзу беринг» дема, «Менга кўз беринг» деб айт.

* * *

Фикрлар ва ҳислар қуш бўлса, мавзу — шу қуш парвоз этадиган осмон, фикрлар ва ҳислар оҳу бўлса, мавзу — шу оҳуга маскан бўлган тоғлар, фикр ва ҳислар йўл бўлса, мавзу шу йўл олиб борувчи манзил.

* * *

Бургут ҳовлидаги товуклар орасида жимгина дон териб юрса, демак у бургут эмас.

* * *

Битта жангчига бир неча душман ҳужум қилиб, орқа-ўнгидан қилич солиб турса, қанақа баҳодир бўлмасин, аҳволи танг бўлади. Шундай вақтда катта қоя бўлса-ю, жангчи унга елкаси билан суяниб урушса, ҳар қалай орқадан келадиган хавф йўқолади: чинакам баҳодир жангчи шундай қоя ҳимоясида икки-уч аскарни ер тишлатиши мумкин.

* * *

Мавзу — бойлик тўла сандиқ. Сўз унинг калити.

* * *

Бу мавзу меники, унга ҳеч ким тега кўрмасин, дейиш ҳам ақлдан эмас.

* * *

Қалб севги танлашда, ёзувчи мавзу танлашда эркин.

* * *

Севги бирорта юракдан жой оладиган бўлса, бунинг учун ҳеч кимнинг махсус рухсати керак эмас.

* * *

Агар бургут юксак қоядан кўтарилиб, водий узра парвоз қилмаса, билгинки, у ҳақиқий бургут эмас.

Агар бургут водий узра парвоз қилгач, яна юксак қояга келиб қўнмаса, билгинки, у ҳам ҳақиқий бургут эмас.

* * *

Баъзи йигитлар келин танлаганда ақллиси қолиб, енгилтак қизни хоҳлашади, фақат бойнинг қизи бўлгани учун.

* * *

Шундай ёзувчилар борки, улар учун нима ҳақда, қайси юрт ҳақида ёзишнинг сира фарқи йўқ. Улар қанча узоққа кетсам, молимни шунча қимматга сотаман, деб ўйловчи олибсотарларга ўхшайдилар.

* * *

Кунлардан бир кун икки тоғлик бўйинтуруққа ёғоч кесиб келгани ўрмонга боришибди.

Биринчиси мўлжалдаги дарахтни дарров топибди-да, бўйинтуруқбоп иккита қуруқ шохни кесиб қайтибди. Иккинчиси бу дарахтга қараса, униси яхшироқ, унисига қараса наригиси яхшироқ кўриниб, кечгача ўрмон кезибди. Охири у ҳам иккита ёғоч кесиб қайтибди, лекин бу ёғочлар дастлаб учраганидан анча ёмон экан. Уйга қайтаётиб кўрса, ўртоғи аллақачон ерини ҳайдаб, уйига келаётган эмиш.

* * *

Кўшиқ айтишни ўз юртингда ўрганмаган бўлсанг, ўзга юртда сира ўрганолмайсан.

* * *

Беш ой яшил япроқларини кўз-кўз қилиб турган дарахт баъзан бир кунда — ҳатто бир кечада сарғаяди. Ёки аксинча, беш ой яланғоч турган дарахтнинг яшил либосда кўриниши учун баъзан бир илиқ кун кифоя.

* * *

Дарахтлар борки, ҳар ой тусини ўзгартиради. Дарахтлар борки, бир умр ўзгармайди.

* * *

Кўп қушлар иқлим ўзгариши билан ҳар фасл ватанини янгилайди. Бургутлар эса қишу ёз ўз тоғларига содиқ қоладилар.

* * *

Қушлар шамолга қарши учишни яхши кўришади. Яхши балиқ оқимга қарши сузади. Ҳақиқий шоир қалби буюрганда «кибор оламининг фикрига қарши» исён қилади.

* * *

Ёзувчи ўз мавзусига муҳаббат қўймаса, бундан фақат ўлик асарлар туғилади.

* * *

Баъзан киши шундай тугунга дуч келадики, уни қўл билан ечиб бўлмайди — жуда чигал. Тиш билан ечай десанг, оғиз уриб бўлмайди — жуда ифлос...

* * *

Қаҳрамон ҳақида асар ёзган ёзувчи ўзи қаҳрамон бўлиб қолмайди.

* * *

Баъзилар улкан мавзуларни қаламга олиб, ўзим ҳам улкан ёзувчи бўлдим деб ўйлашади. Лекин улар энг улуғ нарсa энг содда нарсaда эканини тушунмайдилар. Улуғ одам билан тубан одам ўртасидаги фарқ шуки, тубан фақат йирик нарсаларнигина кўради, бурнининг тагида турганини кўрмайди. Улуғ одам эса йирик нарсани ҳам, кичик нарсани ҳам кўра билади, энг майда нарсaда энг улкан нарсa ётганини кўради ва одамларга ҳам кўрсатади.

*Асрор Мўминов
таржимаси*

Эркак киши фақат икки ҳолда тиз чўкиши мумкин, булоқдан сув ичганда ва гул узганда.

* * *

Юрагида олови борлар ўз номини пок сақлаб қолади.

* * *

Агар сендан кимлигингни сўрашса, барча маълумотларинг ёзилган паспортингни кўрсатишинг мумкин. Агар халқдан кимлигини сўрашса, у шундай ҳужжат ўрнига ўзининг олимини, шоирини, рассомини, бастакорини, сиёсий арбобини, саркардасини кўрсатади.

* * *

Неча асрлар бизнинг тарихимизни аждодларимиз ханжар ва қиличлар билан ёзишди. Энди одамлар қоғоз-қаламни ўйлаб топишди.

* * *

Ой осмонда сузиб ўтаётган вақтда денгизда ҳам, жилғада ҳам акс этади.

* * *

Кўра олмайдиган кўз узумсиз ток навдасига ўхшайди.

* * *

Одам кийим кийганда, ботир отга минганда билинади... Ахир, қаҳрамон бўлиш учун албатта йўлбарс терисида туғилиш шарт эмас. Баъзан пўлат совут кийганда ҳам қўрқоқни юраги безовта қилиши мумкин.

* * *

Оддий гилдан ясалади энг гўзал кўза,
Оддий сўздан яралади шеърий мўъжиза.

* * *

Бургутни пичан, эшакни гўшт билан боқиш-
га уринманг.

* * *

Агар дунёда сўз бўлмаганида ҳозиргидай гўзал
бўлмасди.

* * *

Тилни ўрганмасдан шеър ёзишга уринган одам
сузишни билмасдан чўмилиш учун ўзини сар-
каш дарёга ташлаган телбага ўхшайди.

* * *

Кўп қасам ичадиган одамнинг ёлғончидан
фарқи йўқ.

* * *

Одамларнинг тиллари ҳар хил бўлиши мум-
кин, лекин уларнинг юраклари бир хил тепса бас.

* * *

Полапонлар ҳам қанотлари қотгунча уясида
яшайди.

* * *

Шеърлар ҳар доим кутилмаганда, бир тухфадай келади.

* * *

Туйғулардан мусиқа туғилади, мусиқадан туйғулар туғилади. Қайсисини биринчи ўринга қўйиш керак?

* * *

Биз Ватанни танламаймиз, чунки Ватан бизни аллақачон танлаб бўлган.

* * *

- Бургут, сенинг энг яхши қўшиғинг қайси?
- Баланд тоғлар ҳақидаги қўшиқ.
- Чағалай, сенинг энг яхши қўшиғинг қайси?
- Мовий денгизлар ҳақидаги қўшиқ.
- Қарға, сенинг энг яхши кўрган қўшиғинг қайси?
- Жанг майдонида қолган мурдалар ҳақидаги қўшиқ.

* * *

Айрим адабиётчилар бор, битта мавзуда ёлчи-тиб ёзишмайди, лекин у мавзудан-бу мавзуга сакрайди.

* * *

Бўйга етган қиз совчи юборганларники эмас,
хотин қилиб олганники.

* * *

Агар қушнинг уяси бир боғда бўлса, бошқа
боғга бориб сайрамайди.

* * *

Думба жизза емоқчи бўлган одам қозонга
сариеғ сурмайди.

* * *

Ёзувчи мавзуни муҳаббат ёки нафратига асо-
сан эмас, таралаётган ҳидига қараб танласа, ўз
даврининг нафаси уфуриб турган асарни дунёга
келтира олмайди. Улар даврнинг эмас, айнан ўша
бир куннинг фарзанди бўлади.

* * *

Ёзувчининг қўлига фақат ўз юрагининг оғри-
ғи, ўз юрагининг қувончи қалам тутқзади.

* * *

Керакли нарсани умринг бўйи изласанг ҳам,
уни омад кулиб боққан лаҳзада топасан.

* * *

Агар шарманда қиладиган айбли иш қилган бўлсанг, кейин қанча тавба қилма, бўлиб ўтган ишни ортга қайтара олмайсан.

* * *

Шармандали айбли ишни содир этиб, йиллар ўтгандан кейин тавба-тазарру қилган одам қарзини эски пул билан тўлашга уринган одамга ўхшайди.

* * *

Жанжал тугагандан кейин мушт ўқталишнинг кераги йўқ.

* * *

Агар баданга ўқ тегса, уни олиб ташласа бўлади. Лекин юракка теккан ўқни олиб ташлаб бўладими?

* * *

Нур ҳеч вақт соя таратмайди, нурдан фақат нур таралади.

* * *

Айтишларича, оилада севги қанчалик кучли бўлса, соғлом бола туғилиш эҳтимоли шунчалик кўпроқ. Агар ёзувчи ва ижод ўртасидаги никоҳ севги асосида қурилмаган бўлса, фақат ўлик ки-

тоблар дунёга келади. Шунинг учун ёзувчи бирор мавзунинг бошини тутар экан, фақат юрак амрига қулоқ солиши лозим.

* * *

Буюкликнинг замини оддийликда.

* * *

Бир томчи ёмғирда сел мудрайди.

* * *

Доно ҳикмат айтиб, тентак эса бақриб ҳайрон қолдиради.

* * *

Баҳор келса — қўшиқ куйла,
Қиш келса — эртас сўйла.

* * *

Танлаш имконияти қанча кўп бўлса, танлаш шунча қийин.

* * *

Албатта, қушлар сайраб туришлари керак, лекин уларнинг асосий вазифаси уя қуриш, овқат топиш, полапонларини боқишдир.

* * *

Дунёда шоирлик хусусияти йўқ одамнинг ўзи йўқ экан. Ҳар бир одам қалбан шоир.

* * *

Бизнинг ҳаммамиз шоирмиз. Фақат бизнинг фарқимиз шундаки, айримларимизгина шеър ёзади. Чунки улар шеър ёзишни билишади. Бошқа бировлари ҳам шеър ёзади, фақат улар шеър ёзишни биламан деб ўйлашади. Учинчи тоифадаги одамлар эса умуман шеър ёзишмайди. Эҳтимол, ҳақиқий шоирлар ана шу, учинчи тоифадаги одамлар орасидадир.

* * *

Наср узоқроққа учади, лекин шеърят баландроққа кўтарилади.

* * *

Шеърят — отда елмоқ, наср — пиёда юриш. Пиёда юрсанг узоқроққа борасан, отда манзилга тезроқ етасан.

* * *

Агар китобнинг шакли қанчалик янги бўлмасин, бу китоб шакл учунгина ёзилган бўлса, ўқувчилар юрагига йўл топа олмайди.

* * *

Шомил қиличига шундай сўзларни ўйиб ёздирган экан: «Ким жангга кираётган вақтда оқибатини ўйласа, ботирлик кўрсата олмайди».

* * *

Донишманд табиб қўлидаги заҳар ҳам фойдали. Агар аҳмоқ қўлидаги асал бўлса ҳам бу асалдан синаб кўриб фойдалан.

* * *

Қўшиқчини машқидан, заргарни нақшидан билишади.

* * *

Ҳар бир ҳайвон ўзига хос ҳийла-найранг ишлатиб овчини доғда қолдиради. Ҳар бир овчи ўзига хос усулда ҳайвон овлайди.

* * *

Шеърда қандай янги фикр бўлмасин, албатта у жозибали бўлиши керак. Жозибали бўлганда ҳам ўзига хос жозибали бўлиши шарт. Шоир учун ўз услубини топиш ўзлигини топишидир, демаски, чинакам шоир бўлишидир.

* * *

Шошқин жилғалар ҳеч қачон денгизгача етиб бормайди, улар вазмин оқувчи ирмоқ ёки дарёларга қўшилиб кетади.

* * *

Қаранглар, енгил қайиқлар ҳар битта тўлқинда чайқалаяпти. Қаранглар, улкан кемалар бўронларни ҳам писанд қилмай сузаяпти.

* * *

Мен шундай одамларни кўрганман: улар уйда, оиласи, хотини, дўстлари даврасида одамга ўхшайди, одамга ўхшаб гапирди. Бориб амалдорлик курсисига ўтирдими бас, қуруқ савлат, дағал, жаҳлдор, гўё уларни кимдир алмаштириб қўйгандай. Улар ҳар бир амал курсисига қараб, қиёфасини, сўзлаш оҳангини, юриш-туришини ўзгартиради.

* * *

Албатта, олтин тишлар билан ҳам олмани чайнаш мумкин, лекин табиий тишингдай олмани карсиллатиб тишлаб, мазасини туя олмайсан.

* * *

Болалар ота-оналарининг хавотир олишганини ўзлари ота-она бўлишмагунча тушунишмайди.

* * *

Ўзинг сув ичишдан олдин отингнинг чанқоғини қондир, дейишади тоғликлар.

* * *

Маданият, тараққиёт, касб маҳорати вақт ўтиши билан сингади. Демокриманки, агар улар йўқ бўлса, ўзлаштириш мумкин, лекин миллий туйғу одамга туғилиши билан берилади.

* * *

Агар адабий асарда муаллифи кўзга ташлан-
маса, у йўлда чопиб кетаётган чавандозсиз отга
ўхшайди.

* * *

Баъзи бир туйғулар, фикрлар, учрашув таас-
суротлари борки, уларни вақтнинг енгилгина ша-
моли ҳам учириб кетади, баъзи бирларини эса
ҳаётнинг кучли бўронлари ҳам жойидан кўзғата
олмайди.

* * *

Ортиқча эзмалик жазога лойиқ.

* * *

Битта қайчи тўй кўйлаги ҳам, кафанлик ҳам
бичиши мумкин.

* * *

Ёпа олмайдиган эшигингни очма.

* * *

Истеъдод — сирли бир олам.

* * *

Дунёда бир-бирига ўхшаш иккита истеъдод
бўлмайди, агар бир-бирига ўхшаса истеъдод атал-
майди.

* * *

Истеъдод кўп ҳолларда наслдан-наслга ўтмай-ди. Йўқса санъатда фақат санъаткорлар сулоласи ҳукм юргизарди. Баъзан донишманддан оддий фарзанд туғилади, баъзан оддий одамнинг фарзанди донишманд бўлиб вояга етади.

* * *

Севиш учун ҳам истеъдод керак.

* * *

Истеъдодли кўзи ожиз мудраб юрган кўзи очиқларга нисбатан кўпроқ нарсани кўради.

* * *

Кимдир айтган экан: уйда ўтирган ақлли одам бутун дунёни айланиб келган тентакка нисбатан кўпроқ нарсани билади.

* * *

Уруш ҳеч қачон дунёда одамлар сонини кўпайтирмайди, лекин у ердаги қаҳрамонлар сонини оширади.

* * *

Орзулар одамзоднинг умр риштаси узиладиган чегарадан ҳам ўтиб кетади ва асрлар оша учаверади.

* * *

Шалдираган жилға денгизга, ялқов пиёда
Маккага етиб бормайди.

* * *

Ёлғончи ва қўрқоқ болаларнинг тушуниб
бўлмайдиган одати бор: катталар ҳаммасидан ха-
бардор эканини ва баҳона топиш бефойдалиги-
ни билишса ҳам, тўғрисини айтиш ўрнига, яна
қандайдир ёлғон тўқишади.

* * *

Ёлғон — бу хато ёки тасодиф эмас, у инсон
феълидаги қусур.

* * *

Дунёда ёлғондан хавфлироқ нарса йўқ.

* * *

Ёлғон — қўрқоқлик, ҳақиқат — мардлик.

* * *

Қанийди, ёлғон ҳеч қачон жазосиз қолмаса!
Афсуски, баъзан ҳақиқатни ёқлагани учун жазо
олишади.

* * *

Ҳақиқатдан кўз юммаслик учун, ҳақиқатни
айтишдан кўра кўпроқ мардлик керак. Агар

ҳақиқатдан қачондир кўз юмсанг, кўнглинг бе-
ҳаловат бўлади, бир умр виждон азобида қийна-
ласан.

* * *

Ишонаманки, охир-оқибат ҳақиқат ёлғон ус-
тидан ғалаба қозонади.

* * *

— Ҳақиқат ва ёлғон ўртасида қанча масофа бор?

— Тўрт энлик.

— Нега?

— Чунки кўз билан қулоқ ўртаси тўрт эн
чиқади. Кўз билан кўрганинг — ҳақиқат. Қулоқ
билан эшитганинг — ёлғон.

* * *

Мардлик қоянинг баландлиги қанча деб сўра-
майди.

* * *

Айтадиларки, бир умр аразлашиб юргандан
кўра бир марта уришиб олган яхшироқ.

* * *

Ўзинг ҳали тушуниб етмаган нарсани ўзга-
ларга тушунтиришга уринма.

* * *

Дейдилар, ёзувчининг энг асосий китоби ҳали
ёзилмаган, лекин у албатта ёзиб тугатади.

* * *

Яхши иш қилмаган бўлсанг ҳам, яхшилик
қилиш ниятинг бўлгани учун сенга ташаккур!

* * *

Ҳар бир йўл ҳам мурод-мақсадга етказмайди.

* * *

Бола тугилаётганда ўзига Ватан танламайди —
пешонасига ёзилган жойда дунёга келади.

* * *

Ҳақ гапим кимнингдир ботса дилига,
Яхшиси, индамай кетсин йўлига.

* * *

Дунёда ёмон тил бўлмайди.

* * *

Тиллар ўртасида баъзи бир чегаралар бордир,
лекин юракларимиз ўртасида чегара йўқ.

* * *

Баъзан миллат ҳақида гап кетганда, улар енгил
табиатли, сал телбароқ, ўғри ёки ёлғончилар

деб қолишади. Бу ўша миллатга нисбатан туҳматдан бошқа нарса эмас.

Ҳар бир миллатда олийжаноб ва пасткашлар, гўзал ва бадбашаралар бор, ўғриларни ҳам, туҳматчиларни ҳам учратиш мумкин. Аммо улар бутун миллат қиёфасини белгиламайди, улар шу миллатдаги бегона ўтлар.

* * *

Бир одамнинг камчилигини айтиб, бутун миллатни айблаб бўлмайди. Ўрмон битта дарахтдан иборат эмас.

* * *

Ўз уйидан бахтини топмаган одам уни кўчадан изласа — овора бўлади.

* * *

«Уйдаги аҳмоқ қўшнилари билан алоқани бузади, овулдаги аҳмоқ овуллар ўртасига рахна солади, миллат ичидаги аҳмоқ бошқа мамлакатлар тинчлигини бузади».

* * *

Савол — ниманидир кўзлаб отилган ўқ. Жавоб — нишонга теккан ўқ.

ШЕЪРЛАРДАН

*Эргаш Очилов
таржимаси*

Кўзларга таржимон керак эмасдир.

* * *

Онанинг ўғлига пиширганидек,
Мазали нон йўқдир бутун дунёда.

* * *

Оналарни аянг вақт ўтмай.

* * *

Дунёдаги барча баланд тоғларда
Онадан ҳам ўтар юксак чўққи йўқ.

* * *

Агар оналарнинг ҳукмида бўлса,
Янада пок, гўзал бўларди дунё.

* * *

Ҳар бир куни оқилона ҳаётнинг
Оналар байрами бўлар биз учун.

* * *

Она қалби — сирли кучлар макони.

* * *

Мен шоир бўлсам, сен менинг қўшиғим.

* * *

Менинг ҳам қонимда яшар севгининг
Умумий меросидан бир зарраси.

* * *

Инсонлар севгиси — сеҳрли хазина,
Ўзини сочса-да, ҳамиша тўла.

* * *

Мен бир ўзимга хос яшаш истайман,
Мен фақат ўзимга ўхшаш истайман.

* * *

Мен сўрамайман ҳаётдан шафқат.

* * *

Севги учун сўз йўқ.

* * *

Нафақат кун, балки тунда ҳам
Нур сочади севги қуёши.

* * *

Ишқ гули баҳормас, қишда ҳам гуллар.

* * *

Ширин бўлмаса ҳам барчага ҳаёт,
Уни ҳамма севар — ҳамиша шундай.

* * *

Шиша қанча катта бўлса, шунча тез синар.

* * *

Ичи қораларнинг чаққон малайлари бор,
Яшашга қўймаслик учун одамни зинҳор.

* * *

Ахир, қандай шафқатсизлик, инсофсизликдир
Ҳеч ўйламай-нетмай гуноҳсизни қоралаш!

* * *

Менинг кўнглим оз нарсага қаноат этар:
Оддий меҳнат аҳли билан тенг бўлсам етар!

* * *

Мендан нима ўтаётганин
Мендан яхши биларми биров?

* * *

Ҳар бошда бор бахтсизлигу бахт,
Озми-кўпми, лекин ҳамма вақт
Бўлишарлар шодликни фақат,
Бўлишмаслар келса ғам-кулфат.

* * *

Манфаат кўзламас асли муҳаббат.

* * *

Ишқдан айру суҳбат мисли бўш бешик,
Ҳеч қачон ичида гўдак ётмаган.

* * *

Ишонаман тақдирим порлоқ
Боқий экан токи муҳаббат.

* * *

Севги қандай бўлса, қолгандир шундай,
Аввалгича қолган жангу жанжал ҳам.

* * *

Тушунмайман баъзи одамларни ман:
Ўзи-ку шундоғам қисқадир ҳаёт,
Бехуда хусумат, душманлик билан
Дунёни ўзига тор қилар, ҳайҳот!

* * *

Сен бўй етган йигитсан агар,
Яхшилик қил, доим бўл оқил.
Таъқиб этиб қарилик юрар
Ундан қудратлироқ куч йўқ, бил.

* * *

Бошқаларнинг ғамини кўриб хуш қилма вақтинг,
Бировлар бахтсизлиги устига қурма бахтинг.

* * *

Яралган яхшилик учун куну тун,
Улар вақт фарзанди — акаю сингил.

* * *

Туғилишдан кўра дунёда,
Яхши хабар йўқдир зиёда.

* * *

Дунёда яралган барча қўшиқнинг
Бизгача етмаган ўндан бири ҳам.

* * *

Куёш тонгда кулиб чиқар экан то,
Ер юзида ҳаёт тугамас асло.

* * *

Вақтни тўхтатиб туриш
Келмас одам қўлидан.

* * *

Бу дунёда биргина мартаба энг суюқдир:
Гуноҳ тўла заминда инсон бўлиш буюқдир!

* * *

Тақдир улуғлаган ҳақиқий эркак
Ҳақиқатни устун қўйиши керак.

* * *

Эй ботирлар, дўстларим, хушомаддан сақланинг,
Бу ёлғоннинг пичоғи ўлдиради оғритмай.

* * *

Мен яхши биламан: юзлаб жоҳиллар
Тиз чўктиролмайдн битта оқилни.
Лекин кўрдим шахсан: юзлаб оқиллар
Майдонда қолдириб қочар жоҳилни.

* * *

Бахт — изламасанг ҳам ўзидан ўзи,
Кириб келадиган бир нарса эмас.

* * *

Бахт ҳақида шуки билганим, ҳуллас,
Асло биз излаган қуш эмасдир бахт.
Қуш бўлганида ҳам хонаки эмас,
Қўлимизга келиб қўнмайдн ҳеч вақт.

* * *

Ишламаган бўлса ҳафта бўйи ким,
Дам олиш кунидан қувонармикин?

* * *

Йўқотишдан оғир нарса йўқ.

* * *

Муҳаббатнинг душмани ҳам бор,
Асра уни қилиб эҳтиёт.
Қимматбаҳо нарсадай зинҳор
Ёмон кўздан асра умрбод.

* * *

Йўқотамиз дўстларни осон,
Топиш эса қийин ҳар қачон.

* * *

Ер юзида дўстлар унча кўп эмас,
Дўстни йўқотишдан бўлинг эҳтиёт.

* * *

Чўчимаслик керак курашда
Мағлубиятлардан сира ҳам.

* * *

Табиати фақат инсоннинг
Ўзгармасдан қолар тоабал.

* * *

Ниҳоят англадим: муҳаббат йўли
Барча йўллардан ҳам узун ва хавфли.

* * *

Барча даврларда биргина аёл
Бизни халос этган ва ёки ҳалок.

* * *

Узун бўладими ва ёки қисқа,
Абадий эмасдир инсоннинг йўли.

* * *

Ниманидир берамиз осон,
Ниманидир қийин — мисли жон.

* * *

Инсоний муҳаббат жанг бўлса агар,
Бир жангки, қайтиш йўқ ундан муқаррар.

* * *

Биз билан гоҳо ҳаёт
Ҳазиллашар бешафқат.

* * *

Ишқ дунёда барча нарсдан юксак.

* * *

Истайман ердаги барча одамлар
Бошпана сўрасин Ишқ ўлкасидан.

* * *

Раҳмим келар менинг ҳар бир бахилга,
Бечора бадбахтлар ичра бадбахт у.

* * *

Ҳаётдан ҳам гўзал нарсани
Ҳали ҳеч ким ўйлаб топмаган.

* * *

Ҳаёт — ўта инжиқ, биз унга муте.

* * *

Кучлидан енгилиш — уят иш эмас,
Кучсизни енгиш ҳам мақтовга лойиқ.

* * *

Агар чексиз бўлса инсоний қайғу,
Бунга инсонларнинг ўзи айбдор.

* * *

Бузилишдан сақлаш учун дунёни,
Балки бизга зарур сўз керак ҳозир.
Майли, унда бўлсин онту илтижо,
Майли, унда бўлсин ўтинч ва амр.

* * *

Қайғу йўли қанчалик узун,
Қувонч йўли қанчалик қисқа.

* * *

Қанча гўзал инсон мақсади,
Шунча кўпдир рақиб ҳам унга.

* * *

Жароҳатинг тузалмас дейиш
Ярадорга шафқатсизликдир.

* * *

Қовушмаган сўз ва сатрлар
Оғриқ берар қум заррасидек.

* * *

Ким ўтмиш ҳақида қайғурар экан,
Ўтмишга айланар бугунги кун ҳам.

* * *

Кувонч билан қайғу аро чегара —
Йўқ дунёда, балки кўринмас кўзга.

* * *

Билгувчи киши йўқ ҳамма нарсани,
Биладиган қилиб кўрсатар фақат.

* * *

Ўтгани лаънатлаш қийин эмас ҳеч,
У ҳақда ҳақ гапни айтмоқлик қийин.

* * *

Бир-бирингиз севинг борича имкон,
Севги бўлар барча дардларга дармон.

* * *

Киши қанча кучли севолса агар,
У шунчалик соғлом ва бахтли яшар.

* * *

Эй вақт, фурсат етгач мисоли жаллод
Хукм ўқимасдан узундан-узоқ,
Ҳаёт дарахтини этасан барбод —
Тенг сенга гуноҳли-гуноҳсиз ҳар чоқ.

* * *

Севги ўраб-чирмар қўйганча тузоқ,
Ўтида ўртанар ҳар севган кўнгил.
Оққуш севганидан яшамас узоқ,
Ёлғиз қарға эса яшар уч юз йил.

* * *

Бир лаҳзадир инсон ҳаёти ўзи,
Лекин узоқ яшар қолдирган изи.

БИТИКЛАР

*Мамарасул Бобоев
таржимаси*

ЭШИК ВА ДАРВОЗАДАГИ ЁЗУВЛАР

Қайт, бўлса кўнглингда ёвуз бир ният,
Ниятинг пок бўлса — уйга марҳамат!

* * *

Кир, топасан дардингга дармон,
Шод бўласан кирсанг бу уйдан.
Ҳам бўласан қадрли меҳмон,
Ҳам дўст топиб кетасан бундан.

* * *

Эртами-кеч тақиллатма, дўстим, ўртоғим,
Эртами-кеч кир — истаган дам.
Сенинг учун очик қучоғим
Ва эшигим ҳам.

* * *

Чавандозман, шартимни
Билгин илгари.
Мақтамасанг отимни
Кирма ичкари.

ҚАБР ТОШЛАРИДАГИ ЁЗУВЛАР

Бу эмасди машҳур донишманд,
 Ва эмасди машҳур қаҳрамон,
 Аммо уни қилдилар ҳурмат.
 Чунки, эди ҳақиқий инсон.

* * *

Бундаги номаълум — ғариб жон эди,
 Номаълум ҳаёти гулдай тез сўлди.

* * *

Йигит ноҳақлик билан
 Кўп курашди ҳар ерда.
 Ноҳақлик юрар ҳамон,
 Йигит, мана, қабрда.

* * *

Хурсанд бўлма, эй кўрқоқ,
 Ботир кирди, деб ерга.
 Милтиқ-ханжари бироқ
 Кўмилмаган қабрга...

* * *

Қотилингдан қасос олмайман, укам,
 Сени шу тупроққа дафн этган дам.
 Онамиз бошига тушган бу мотам,
 Ёндирмасин унинг онасини ҳам.

* * *

Бунда ётган тоғлик — фақир бир ошиқ,
На зар йиғди, на мол — тирик вақтида.
Эл қўшиқ айтмоқда — у ёзган қўшиқ,
Эл қўшиқ айтмоқда — унинг ҳақида.

* * *

У кўп кутди: келади баҳор,
Ҳаво исиб, эриб кетар қор.
Баҳор келди ва кетди яксар,
У ётибди — бундан беҳабар.

* * *

Тирикликда ҳар вақт, ҳар қайда
Севиб висол кутишди улар,
Фақатгина мана шу жойда
Бир-бирига етишди улар.

* * *

Бунда ётар қаҳрамон йигит,
Қаҳрамонлик тирикдир ҳамон.
Ҳа, қўрқоқ ҳам ётибди жимжит,
Қўрқоқлик ҳам тирикдир ҳамон.

* * *

Юмилди ғарибнинг кўзлари, лаби...
Ёт ўлкада қолдирди танин.
Сен юртингни севганинг каби
Севар эди у ҳам ватанин!

* * *

Ғам ема, тирик жон, толеим паст деб,
Таскин топажаксан бу ерга келиб.

* * *

Биз йўллар қурамиз ўрга ва қирга,
Ҳамма йўл келтирар бизни бу ерга.

ХАНЖАРДАГИ ЁЗУВЛАР

Ханжарни қўлга олу, аммо ўзингдан кетма,
Ханжар учун яхши жой қин эканин унутма!

* * *

Ханжар аҳмоқда бўлса,
Тинчлик бўлмайди ҳеч ҳам.
Ханжар оқилда турса,
Бўла бергин хотиржам.

* * *

Ҳамма юрт ва элларда
Ханжарга баҳо бирдир:
Ботирнинг қўлларида
Занг босса ҳам — ўткирдир.

* * *

Қўлингни дастамга чўзишдан олдин,
Нималар бўлишин хўп ўйлаб олгин.

* * *

Ханжар муздай доимо,
Баъзан қизир бетиним,
У бола туғмас, аммо
Болани қилар етим.

ЎЧОҚЛАРДАГИ ЁЗУВЛАР

Қаёққа қилмасин тақдир дарбадар,
Ўчоғинг иссиғи қалбингда бўлар.

* * *

Оловим ўчиб қолса,
Куйманг ҳолимга менинг.
Атрофимда ўтирган
Кишиларга ачининг.

* * *

Ҳеч қаерда тополмассан, чироғим,
Она уйинг ловиллаган ўчоғин.

* * *

Бекорга бошланмаган
Ёшлик кўрган эртақлар.
Ёвлар ўлими билан
Тамом бўлган эртақлар.

* * *

Кезиб бир қанча диёр
Уйингга қайтган куни,
Сенга кўринар илк бор
Мўрисининг тутуни.

* * *

Қўшиқлар эсга келар
Бу оловнинг олдида,
Янгилари туғилар
Бу оловнинг олдида.

ПАНДУР ВА ЧАГАНЛАРДАГИ¹ ЁЗУВЛАР

Ўхшайди қўнғироққа —
Тили — чалган маҳали.
Аммо ошиқ-маъшуққа
Ҳар қайда тушунарли.

* * *

Она юртнинг тақдирин
Осонмас куйлаш йиллаб.
У куйлар ёниб бетин
Ҳам кулибу ҳам йиғлаб.

¹ Пандур ва чаган — чолғу асбоблари.

ҲАССАЛАРДАГИ ЁЗУВЛАР

Отдан тушувинг ҳамон,
Белингга бўлар дармон.

* * *

Баргларим ҳусн билан —
Яшнарди ёшлик чоғим.
Мана бугун сен билан
Чекаман унинг доғин.

* * *

Оёқсиз қаҳрамоннинг
Мен оёғи бўламан.
Кўзи кўрмас инсоннинг
Кўз қароғи бўламан.

ҚОЯЛАРДАГИ ЁЗУВЛАР

Жасурлик қоянинг устига минар,
Жоҳиллик қоянинг устидан қулар.

* * *

Яраланса гар ботир,
Йўқ асло зарар.
Қоятош гарчи бужир
Лек минг йил яшар.

БЕШИКДАГИ ЁЗУВЛАР

- Боланг жуда ҳам йиғлоқ,
Мени уйғотар йиғи.
- Ўзингга ўхшар мутлоқ,
Болангнинг бор қилиғи.

МУНДАРИЖА

Сўз йўли	3
----------------	---

ШЕЪРЛАР

Эркин Воҳидов таржимаси

Она тилим.....	11
Қўшиқ.....	13
Икки томчи ёш.....	14
Армон.....	14
Арғумоғим.....	15
Сўз.....	15
Тоғ фарзанди.....	16
Мавзу ҳақида шеър.....	16
Шомил.....	17

Машраб Бобоев таржимаси

Бемор ўғил бошида она куйлаган қўшиқ.....	20
Онамга.....	21
Ўғрилар ҳақида.....	22
«Унутилган най навоси» фильмидан қўшиқ композицияси.....	25

Мамарасул Бобоев таржимаси

Тоғлик кексалар.....	27
Кеча ва кундуз.....	30
Қўшиқ.....	30
Гўзал қизлар.....	31
Инсон руҳияти.....	33
Сен менинг ҳаётимсан.....	34
Тафовут.....	35
Ахвах.....	35
Юлдузлар.....	39

Зоҳиджон Обидов таржимаси

Дўстлик ҳақида қисса.....	40
Булғория гуллари.....	42

Эргаш Муҳаммад таржимаси

Ватан ҳақида.....	43
Уч бора.....	44
Аймоқларим ҳақида.....	45

Нуриддин Шукуров таржимаси

Шеърят.....	47
Тоғликлар.....	48
Ёш шоирга.....	49
Қўрқоқ.....	50

Юсуф Шомансур таржимаси

Шерозда.....51

Миразиз Абзам таржимаси

Гидам.....52

Муҳаммад Раҳмон таржимаси

Болалар.....53

Кечир.....54

Раззоқ Абдурашид таржимаси

Одамлар.....55

Унутиб бўлмас.....56

Кўмак беринг.....57

Аёл билан.....59

Аёл юки.....60

Фарзандлар.....61

Тоҳир Қаҳҳор таржимаси

Эркаклар.....62

Кўрқоқ эркак ҳақида хотинлар кўшиғи.....64

Хушомалга учманг.....65

Шукур Қурбон таржимаси

Беланчак.....66

Ҳаёт.....68

Тилакларим.....70

Барот Исроил таржимаси

Дўстларни қадрланг.....	72
Кечиримлилик.....	73
Меҳмонга.....	74

Асрор Мўминов таржимаси

Денгиз.....	75
Тошбитик.....	75
Шеъриятга.....	76
Умрим маъноси.....	76
От.....	77

ТОҒ ЭЛЕГИЯЛАРИ

Мирнўлат Мирзо таржимаси

Чин муҳаббат.....	79
Бахт соҳили.....	80
Аёл жозибаси.....	81
Аёллар.....	82
Эзгулик.....	83
Севги.....	84
Ишқ ўғи.....	85
Севги ҳимояси.....	86

Асрор Мўминов таржимаси.....158

Шеърлардан

Эргаш Очилов таржимаси174

Битиклар

Мамарасул Бобоев таржимаси185

Адабий-бадий нашр

Жаҳон шеърояти дурдоналари

Расул Ҳамзатов

УМР КАРВОНИ

Муҳаррир *Алишер Саъдулла*

Бадий муҳаррир *Р. Зуфаров*

Техник муҳаррир *Т. Харитонова*

Мусаҳҳиҳ *Ш. Орипова*

Компьютерда тайёрловчи *Ф. Чанишева*

Нашриёт лицензияси АИ №158, 14.08.09.

Босишга 2013 йил 9 апрелда рухсат этилди. Офсет қоғози. Бичими 70×90^{1/32}. «Times» гарнитураси офсет босма усулида босилди. Шартли босма табоғи 7,31.

Нашр табоғи 6,87. Адади 3000 нусха.

Буюртма №13-39

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг

«O'zbekiston» нашриёт-матбаа ижодий уйи.

100129, Тошкент, Навоий кўчаси, 30

Телефон: (371) 244-87-55, 244-87-20

Факс: (371) 244-37-81, 244-38-10.

e-mail: uzbekistan@iptd-uzbekistan.uz

www.iptd-uzbekistan.uz

Ҳамзатов Расул

Ҳ 24 Умр карвони: роман / Р.Ҳамзатов; тўпловчи, сўзбоши ва изоҳлар муаллифи Э. Очилов. — Тошкент: «O'zbekiston», 2012. (Жаҳон шеърияти дурдоналари). Китоб 1. — 200 б.

1. Очилов, Эргаш / тўпловчи, сўзбоши ва изоҳлар муаллифи.

ISBN 978-9943-01-923-2

XX аср жаҳон адабиётининг забардаст на-
мояндаларидан бири, таниқли авар шоири
Расул Ҳамзатовнинг номи ҳам, асарлари ҳам
ўзбек ўқувчилари орасида машҳур: қатор шеър-
лари қўшиққа айланиб, ҳофизлар репертуари-
дан мустаҳкам ўрин олган. Ушбу тўплам унинг
ўзбек тилига ўгирилган шеърларининг энг сара
намуналари ҳамда «Менинг Доғистоним» ва
бошқа асарлари ичида келган теран фалсафий
фикрлари ва ҳаётий ҳикматлари асосида тузилди.
Мутафаккир адибнинг бой адабий меросидан
сараланган бу турли мавзу, ранг-баранг жанр-
даги халқ донишмандлиги билан йўғрилган
ҳассос тароналар ва пурмаъно сатрлар барча
ёшдаги ва турли тоифадаги ўқувчилар қалбига
йўл топишига ишончимиз комил.

УЎК: 821.512.133-1

КБК 84(2Рос.Дог)

РАС СЫЛКА